cijena 10d

broj 20

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

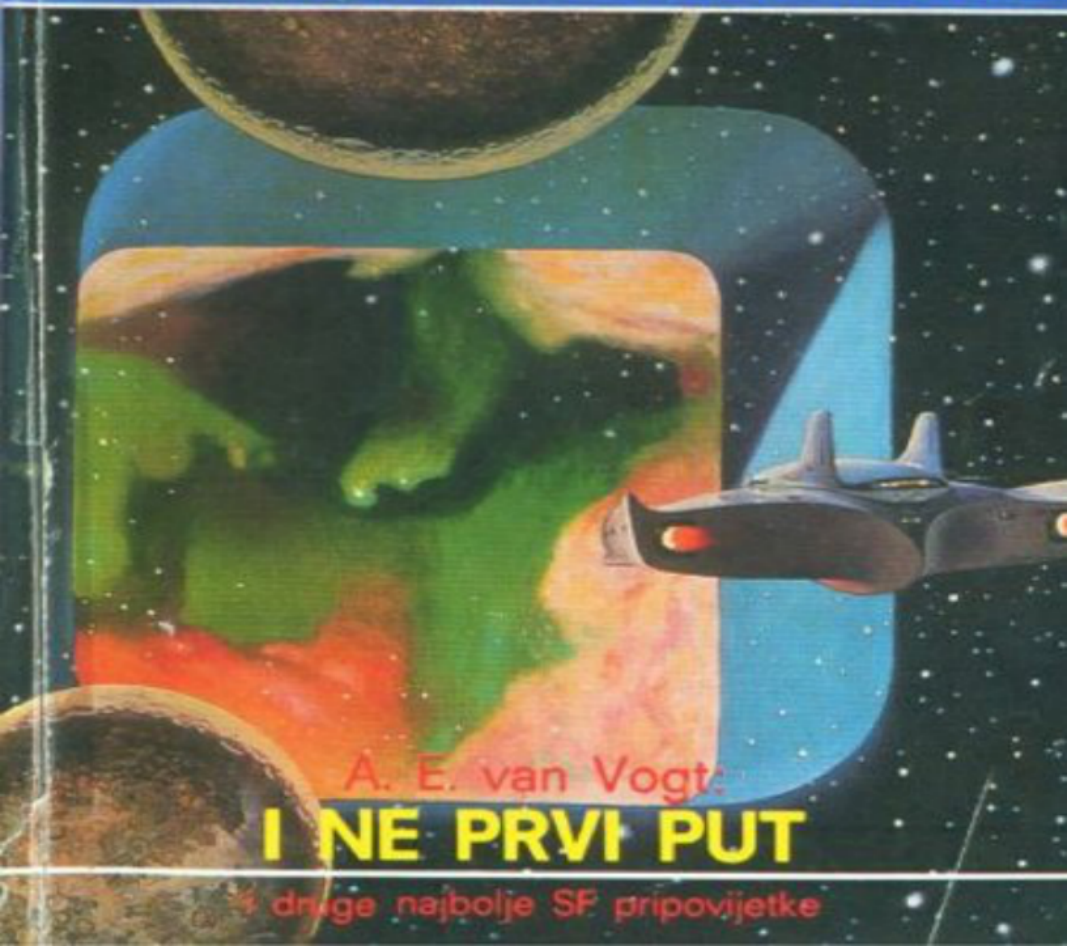

A. E. van Vogt:

I NE PRVI PUT

i druge najbolje SF pripovijetke

Sirius 020

Sadržaj:

A. E. Van Vogt
I NE PRVI PUT

A. E. van Vogt
PRITAJENA NEMAN

Zvonimir Furtinger
PORUKA PRIJATELJSTVA

Philip Latham
EFEKT KSI

Gilles Thomas
KUGLIČASTA SMRT

Murray Leinster
DALEKOVOD ZA PLUTON

Roald Dahl
VRISAK RUŽA

Arthur C. Clarke
DEVET MILIJARDI BOŽJIH IMENA

Riječ urednika

Kad sam prije dvadeset mjeseci sjeo za pisaći stroj da napišem »Riječ urednika« za prvi broj »Siriusa«, nije mi bilo, to sad mogu priznati, nimalo ugodno. Pitao sam se: kako da sročim pismo osobi koju ne poznajem, osobi za koju ne znam ni da li će je uopće biti? Danas sjedam za stroj razdragan. Ovih nekoliko riječi sad pišem starome znancu, ljubitelju znan-fana koji iz mjeseca u mjesec Čitajući »Sirius« odaje priznanje radu kolektiva kojemu pripadam, starome znancu kojega zajedno s tim kolektivom nastojim svaki mjesec

razveseliti dobrim, čitkim novim brojem »Siriusa«. Što vam, dragi čitatelju, nudi ovaj dvadeseti broj »Siriusa«? Ponajprije dvije izvanredne pripovijesti, obje od istoga autora, van Vogta. a međusobno posve različite: dok u jednoj autor smjelo razglaba o tome što bi se moglo dogoditi prekorači li čovjek brzinu svjetlosti, u drugoj je čvrsto na Zemlji, i to u doba drugog svjetskog rata. Nadalje, tu je duhovita priča nestora našeg SF-a Zvonimira Furtingera, zatim Lathamov »Efekt ksi« te pomalo stravična »Kugličasta smrt« Francuza Gillesa Thomasa. I što još?— Briljantna Clarkeova »burgija« na temu apsurdnosti (mono) teizma.

— Leinsterov »krimić« s putovanja na daleki Pluton

— priča za koju je autor R. Dahl uzeo kao motiv duševni život — biljaka.

A evo sad i jedne tajne o kojoj zasad zna samo uredništvo: u idućem, 21. broju »Siriusa« gostovat će mali zeleni posjetitelji iz svemira* Cijeli će broj, naime, biti načinjen tematski, sastavljen od pripovijedaka koje vrve bićima iz dalekih svjetova. Autori tih priča? Opet naš Furtinger koji u svojoj priči sudi došljaku iz svemira, zatim Katherine McLean, pa Henry Kuttner, te Mamice Limat s pričom o predivnoj ženi divnog imena Divna pristigloj s dalekog planeta Lupusa... Taj će 21. broj biti na neki način uvod u niz sličnih tematskih brojeva što će povremeno odmjenjivati »svaštarske« brojeve, kakvi su bili dosadašnjih dvadeset. Da, još sam vam, dragi čitatelju, dužan odgovor na dva vaša izravna pitanja: Prvo — što je s ispunjenim listićem kojim ste nam odgovorili na našu anketu? Najkraći odgovor: odgovora je stiglo toliko da naša malobrojna redakcija još nije dospjela srediti podatke. Drugo — što je s pripovijetkom koju ste napisali i poslali nam je? Hoće li biti objavljena u »Siriusu«? Ako pitate za priču **Vampiri**, odgovor je: morate je još doraditi, pomučite se malo pa dotjerajte onaj skok iz realnog u nerealno. Ako ste svoju priču nazvali **Metamorfoza**, tada je skratite, izbacite sve suvišno između onog prizora u kupaonici i završnih rečenica priče. Pitate za **Povratak**? Dobro pišete, no priča vam nije znanstveno, nego »obično« fantastična. Nešto slično vrijedi i za vašu pripovijetku **Katedrala**. Priča **Nova Zemlja** vrlo je zanimljiva idejom, ali ste je nezgrapno napisali. **Stjernove godine** su samo dosjetka, ali ne i priča, no daju naslutiti da ćete napisati nešto na temu Erichove kozmogonije. **Poreklo života** vam je ipak previše jednostavna priča, **Braći iz svemira** niste dali dovoljno unutarnje narativne logike, u **Pismu I**, svojevisnoj poslanici Orwellu, gubite se u nepotrebnim opisima i detaljiranjima a i konstrukcija te priče ne uklapa se u okvire »Siriusa«. Ako pitate za svoju priču **Točka divergencije**, ili za **Delfinov san**, ili za **Iznenađenje**, tada nema problema: te ćete tri pripovijetke pročitati u narednim brojevima

»Siriusa«.

Što kažete, niste poslali »Siriusu« svoju pripovijetku? Ta što čekate, čovječe! Pišite i šaljite! Čekam je u prvoj pošti!

Srdačno Vas pozdravlja

Vaš

Borivoj Jurković

I ne prvi put

A. E. van Vogt
Not the First

Preveo Đelo Hadžiselimović

Kapetan Harcourt trgnuo se iz sna. Ležao je u mraku napet, pokušavajući odagnati san iz svijesti. Nešto nije bilo u redu. Nije mogao točno odrediti u čemu je nesklad koji je osjećao negdje na granici svijesti i upozoravao ga da je brod u opasnosti.

Napregnuo je sva svoja osjetila kako bi prodro kroz tminu sobe i iznenada je postao svjestan koliko je tama gusta. Bila je jasno, potpuno bez sjenki u toj sobi, crna poput katrana i kao neprozirna plahta pritiskala mu oči.

To je bilo to. Tama. Mora da se pokvarila rasvjeta. Ovdje u međuzvjezdanom prostoru nije bilo nikakvih vanjskih izvora svjetlosti kao na Zemlji ili u granicama Sunčeva sistema.

Pa, ipak je bilo čudno da se rasvjeta pokvarila već u prvoj »noći« tog prvog putovanja prvog svemirskog broda na novi, fantastično snažni atomski pogon.

Iznenadna misao nagna ga da pritisne prekidač za svjetlo. Prekidač uzaludno škljocne u tišini i kao da je bio signal za korake što su se neodlučno približavali hodnikom. Nakon kratke stanke netko pokuca, a zatim se začu prigušeni i poznati, od uzbuđenja napeti glas:

— Harcourt.

Hitnost u tonu glasa kao da se spajala s neobičnom opasnošću što ju je kapetan osjećao u posljednjih nekoliko minuta.

— Uđi, Gunther. Vrata nisu zaključana — reče Harcourt dok se u mraku izvlačio iz kreveta tražeći odjeću. Navigator uđe u prostoriju.

— Harcourt, dogodilo se najgore što se moglo dogoditi. Sve je počelo s nestankom električne struje. Compton kaže da već dva sata naš brod postiže nevjerojatno ubrzanje.

Harcourt se, odjednom, osjećao mnogo bolje. Guntherova prisutnost i glas djelovali su umirujući. Osjećaj neobične, nepoznate opasnosti posve je nestao. Ovo je ipak bilo nešto konkretno.

On doslovno zakorači u hlače.

— Nisam opazio ubrzanje. Hm, ne čini se da je veće od dvostruke

gravitacije. Ništa se ozbiljno nije moglo dogoditi u ova dva sata. Što se svjetla tiče, imamo plinske svjetiljke.

Za trenutak mu se to učinilo prilično uvjerljivo. Nije otišao u krevet sve dok brzina svemirskog broda nije znatno premašila brzinu svjetlosti. Sve ih je zanimalo što će se dogoditi kad brod prijeđe granicu brzine svjetlosti i da li će se potvrditi Lorenz-Fitzgeraldova teorija.

Ništa se nije dogodilo. Brod je i dalje ubrzavao prije no što se Harcourt povukao, brzina je bila gotovo trista pedeset tisuća kilometara u sekundi.

Spokoja je nestalo.

— Rekao si da te je poslao Compton?

Compton je bio glavni inženjer i zacijelo ne bi stvarao paniku bez razloga. Harcourt se namršti.

— Što misli Compton o tome?

— Ni on ni ja ništa ne shvaćamo. Kad nam je Sunce nestalo iz vida, pomislili smo da . ..

— Kada je ŠTO?

Guntherov histeričan smijeh odjeknu tamom.

— Harcourt, stvar je toliko nevjerojatna da je Compton, kada mi se javio preko komunikatora, govorio nepovezano kao kakva stara baba. Za sada samo on, O'Day i ja znamo ono najgore. Izračunali smo da je naša udaljenost od Zemlje oko petsto tisuća svjetlosnih godina i da nema izgleda da ćemo ikada pronaći naše Sunce. Naći iglu u stogu sijena bila bi sitnica prema ovome. Izgubljeni smo kao nitko prije nas.

*

U potpunoj tami Harcourt je gledao kroz okular teleskopa i čekao. Iako ih nije vidio, bio je svjestan prisutnosti svojih ljudi što su sjedili tako tiho i gledali kroz noć svemira u udaljenu točku svjetla čija se pozicija na ukrštenim linijama okulara nije mijenjala ni za dlaku. Tišina je bila potpuna, pa ipak...

I sama prisutnost tih sposobnih ljudi bila je za Harcourta koji ih je već godinama tako dobro poznavao, živa, pokretačka snaga.

Tišina puče kad je Gunther progovorio:

— O tome, naravno, nema sumnje. Uletjet ćemo pravo u ovaj zvjezdani sistem pred nama. Jedno obično sunce, rekao bih, nešto hladnije od našeg, ali vjerojatno dvostruko veće, udaljeno oko trideset tisuća parseka*)

— Idi k vragu — začuo se mrzovoljan glas fizičara O'Daya. — Ne može se tek tako određivati daljina.

— Nisu to nikakva nagađanja — uzvratio je Gunther vatreno. —

Treba samo znati upotrebiti vlastitu inteligenciju. Gledajte, moći ćemo odrediti našu brzinu kad prođemo kroz ovaj sistem ispred nas. Dakle, brzina pomnožena s proteklim vremenom...

Harcourt ga je prekinuo.

— Gunther, koliko znamo, Compton još nije uspio popraviti svjetlo. Ako mu to ne uspije, nećemo moći vidjeti na našim satovima koliko je proteklo vremena. Pa prema tome, dakle, ne možeš ništa dokazati. Razloži nam zato svoju metodu i pokušaj nas uvjeriti da je ispravna.

— Zdrav razum, eto to je — rekao je Gunther. — Pogledajte linije na okularu teleskopa. One se presijecaju na točki svjetla i nema ni najmanje zamućenosti ili nejasnoće. Ove su leće savršene i načinjene po najnovijim standardima, ali astronomi su pronašli da na udaljenosti većoj od sto pedeset tisuća svjetlosnih godina počinje određeno iskrivljenje. Zato sam maloprije i mogao ustvrditi da smo udaljeni od ovog sunca u granici od 150.000 svjetlosnih godina. Ali, to nije sve. Kada sam prvi put pogledao kroz okular, prije nego što sam pozvao vas, kapetane, postojalo je iskrivljenje. Prilično dobro određujem vrijeme, pa računam da mi je trebalo oko dvanaest minuta da stignem do vas i da se vratim. Kada sam ponovo pogledao, iskrivljenja je nestalo. U teleskopu postoji automatska naprava za određivanje stupnja iskrivljenja. Prvi put ono je iznosilo 005, što otprilike odgovara 25.000 svjetlosnih godina. Osim toga...

— Ne moraš nastavljati — tiho je rekao Harcourt. — Dokazao si svoju tvrdnju.

*) parsek (kratica za paralaksna sekunda) — jedinica za mjerenje daljine u astronomiji, 1 p. = 30,8 bilijuna km ili 3.26 svjetlosnih godina

O'Day je promrmljao:

— To bi bilo oko 24.000 svjetlosnih godina za dvanaest minuta, 2000 u minuti; znači, trideset svjetlosnih godina u sekundi. Ovdje sjedimo oko dvadeset i pet minuta. To je oko 50.000 svjetlosnih godina, ili 30.000 parseka između nas i zvijezde. Ti si dobar čovjek, Guntheru. Ali, kako ćemo ikad identificirati cijelu tu prokletu stvar kad se vratimo? Svemirska putovanja bila bi sasvim drugačija, jer...

Harcourt ga je prekinuo:

— Gospodo, čini se da ste zaboravili bitnu stvar. Istina je da moramo zaustaviti brod i Comptonovi ljudi upravo to pokušavaju. Sve ostalo samo je uvod u naš glavni zadatak da pronađemo način da se vratimo na Zemlju. Najvjerojatnije ćemo morati promijeniti u cijelosti našu koncepciju o svemiru, naravno, ako preživimo... Rekoh ako preživimo! Postoji nešto što vi znanstvenici u žaru rasprave niste opazili, a to je da se najdelikatniji instrumenti što ih je čovjek ikad stvorio, ukrižene linije teleskopa, presijecaju točno na suncu. To je tako već više od trideset minuta, pa možemo smatrati da se to sunce kreće u svemiru ravno prema nama ili od nas. A to znači da ćemo

uletjeti u vatrenu loptu čiji je promjer veći od milijun kilometara. Prepuštam vašoj mašti da zamisli posljedice.

Nakon ovih riječi počeli su raspravljati. Harcourtu se učini da je ta njihova rasprava posve nestvarna. Jedina je stvarnost bila tama i ovaj veliki brod što vratolomno juri prema svojoj strašnoj sudbini.

Nasuprot tom kozmičkom neskladu, glasovi ljudi činili su se čudnim i beznačajnim poput glasova ptičica koje lepršajući krilima udaraju po metalnim žicama kaveza što se nemilosrdno zatvorio oko njih.

— Vrijeme je — rekao je Gunther — osnovna sila. Vrijeme stvara prostor dio po dio, i...

— Prestani već jednom — oštro ga je prekinuo O'Day. — Dobro, pronašao si kako da izračunamo našu brzinu, što je sada samo stvar prakse za jednog astronoma i navigatora. Ali, ovo je sasvim druga stvar. Budući da sam šef ekipe fizičara, ja...

— Izostavi uvod! — Harcourt ga je suhim glasom prekinuo. — Vrijeme nam je, blago rečeno, drastično ograničeno.

— Tako je! — začuo se iz tame energičan O'Dayev glas. — Ne nudim nikakva konačna rješenja, ali evo nekih mogućih odgovora: Brzina svjetlosti nije 300.000 km u sekundi. Ona je veća od 350.000 možda čak 400.000, U prijašnjim mjerenjima zaboravljali smo na efekt područja tenzije što okružuje svaki zvjezdani sistem. Nismo nikada razmišljali koliko to usporava svjetlo, kao što to čine voda i staklo. To je jedini odgovor na pitanje zašto se ništa nije dogodilo kada smo prekoračili brzinu od 300.000 km u sekundi, a štošta se dogodilo kada smo prešli pravu brzinu svjetlosti. Kad bolje promislim, stvarna brzina mora da je nešto niža od 400.000 km u sekundi, jer još nismo bili postigli tu brzinu kad je otkazao električni sisitem.

— Ali, čovječe! — povikao je Gunther prije no što je Harcourt dospio progovoriti. — Što je to što nam je u tom trenutku povećalo brzinu nekoliko milijardi puta?

— Kada riješimo taj problem, cijeh svemir bit će naš.

— Nemaš pravo — utvrdio je Harcourt tiho. — Ako to i riješimo, imat ćemo brzinu potrebnu za međuzvjezdana putovanja, ali nauka nam neće omogućiti letove do bilo kojeg odredišta udaljena više od nekoliko stotina svjetlosnih godina. Ne zaboravite da smo mi na ovo putovanje krenuli da stignemo do Alfa Kentauri. Namjeravali smo postupno napredovati od zvijezde do zvijezde, postavljajući baze gdje je moguće, te rješavajući složene probleme koje iziskuje takav posao. Teoretski, takav način osvajanja svemira mogao bi trajati unedogled. No, dosta o tome. Je li vama jasno da čak i ako nekim čudom ne udarimo u ovo sunce, naš će brod najvjerojatnije zauvijek juriti svemirom brzinom milijardama puta većom od brzine svjetlosti? Ja mislim ovo: naša se brzina povećala kad smo prešli granicu brzine

svjetlosti. Ta je granica sada iza nas i ne postoji slična granica ispred nas. Ako počnemo usporavati, to će trajati nekoliko tisuća godina. Osim toga, na našoj sadašnjoj udaljenosti od Zemlje, ne postoji ništa što bi nam pomoglo da pronađemo put natrag. Promislite o tome. Ja odoh napipati put do Comptona, naše posljednje nade!

*

U strojarnici su plinske svjetiljke svojim plavo-bijelim sjajem obasjavale članove posade. Ljudi su naizmjence, po dvanaestorica odjednom, teškom mukom okretali golem kotač čija se osovina na jednom kraju gubila u golemoj turbini, a drugim je krajem bila povezana električnim motorom, sada nekorisnim.

Kotač se tako sporo okretao da je Harcourt prestravljeno pomislio: AKO TAKO NASTAVIMO TREBAT ĆE NAM CIJELI DAN... A MI JEDVA DA IMAMO JOŠ ČETRDESETAK MINUTA.

Ugledao je ostale članove posade kako otvaraju velike omote i sastavljaju parni stroj. Odmah se bolje osjećao Parni će stroj zamijeniti električni motor i...

— Bit će gotov za pola sata! — zagrmio je glas sa strane. Bio je to Compton koji nastavi nešto tiše. — I ne gubi vrijeme pričajući mi priče o tome kako ćemo udariti u to sunce. Sve sam čuo preko zidnog komunikatora.

Harcourt se iznenadio kad je ugledao glavnog inženjera kako leži na metalnu podu. Lice mu je bilo neobično blijedo.

— Nisam mogao nikoga poslati da vam gore odnese svjetlo. Imamo ovdje vrlo važan zadatak: zaustaviti motore. — Završio je ironično: — Kada to uspijemo, imat ćemo oko petnaest minuta da vidimo koja je korist od toga.

Kad je završio, taj snažni čovjek trgnuo se od bola. Tek je tada Harcourt opazio zavoj na njegovoj desnoj ruci.

— Pa ti si ozlijeđen!

Compton ljutito odgovori:

— Kad se vratimo na Zemlju podsjeti me da izmlatim genija koji je na vrata stavio električne bravu. Ne znam koliko nam je trebalo da provalimo u sobu s opremom, ali znam da sam u toj gužvi ostao bez prsta... Ali, nema veze — dodao je brzo. — Upravo sam popravio razglas.

Harcourt je poznavao neizmjernu hrabrost i izdržljivost svojih ljudi. Rekao je:

— Želiš li da pozovem nekoliko tehničara da siđu i zamijene tvoje ljude. Pun ih je hodnik tamo gore.

— Ni govora! — Compton je odmahnuo glavom. Boja mu se

vraćala u obraze, a glas mu je bio jasniji i manje napet kada je nastavio: — Ove moje ljudine su stručnjaci. Zamisli kako bi to izgledalo kada bi neki biolog pokušao sastaviti ovaj parni stroj. Ili da pokuša okretati ovaj golemi kotač, a da nije istreniran da sinhronizira kretanje s drugima... Zaboravimo to. Imamo mi važnijih problema. Prije nego što poginemo želio bih znati što smo morali i mogli učiniti. Pretpostavimo, a to nije sigurno, da na vrijeme uspijemo pokrenuti parni stroj. Sto onda?

— Ubrzavanje će prestati — rekao je Harcourt — ali će nam brzina i dalje biti oko trideset svjetlosnih godina u sekundi.

— I to je dovoljno ako udarimo u sunce. Ili možda nije?

— Kako to misliš?

— Pa jednostavno: ovo sunce ima u promjeru oko dva milijuna kilometara. Ako je plinovito, mogli bismo proletjeti kroz njega tako brzo da i ne osjetimo njegovu toplinu.

— Gunther kaže da je ovo sunce nešto hladnije od našeg. A to znači i veće gustoće.

— Tada — Compton će gotovo veselo — pri našoj brzini, a s čeličnim oklopom našeg broda, možda bismo mogli probiti i čeličnu kuglu debelu milijune kilometara. To je problem udarne probojnosti koji bi mogli riješiti vojni stručnjaci.

— Ja bih taj problem radije rješavao kada se vratimo na Zemlju — rekao je Harcourt. — Sudeći po tvom raspoloženju čini se da nemaš neko praktično rješenje našeg problema.

Compton ga je neko vrijeme promatrao, a onda reče:

— U redu šefe. Dosta je šale. Imaš pravo što se tiče sunca. Trebalo nam je pedeset sati da bismo postigli brzinu od trista tisuća kilometara u sekundi. Tada smo prešli neku nevidljivu granicu i ovih posljednjih nekoliko sati jurimo brzinom od trideset svjetlosnih godina u sekundi. Znači, trebalo nam je, recimo, pedeset i tri sata da stignemo dovde. Čak i ako zaboravimo da bi nam trebale tisuće godina usporavanja, uz najbolju sreću i obrnute uvjete što su nas doveli ovamo i dalje bi nam bila potrebna pedeset i tri sata da se zaustavimo. Uostalom, to sve znaš i sam. Mogli bismo se isto tako početi pikulati.

*

Pozvali su Gunthera i O'Daya.

— I ponesite nekakvo piće — zaurlao je Compton u komunikator.

— Čekaj! — rekao je Harcourt. — Jesi li to ti, Gunther?

— Jesam — odgovorio je navigator.

— Naš se kurs nije promijenio?

— Ni za dlaku.

Harcourt je oklijevao. Trebalo je da donese najtežu odluku u toku deset godina zapovijedanja svemirskim brodom. Lice mu je bilo ukočeno kad je napokon progovorio:

— Siđite, ali nikome ne govorite što se zapravo događa. Ljudi bi to prihvatili, ali koja korist? Dođite u Comptonovu sobu.

Opazio je neobičan pogled glavnog inženjera.

— Dakle, predajemo se?

Harcourt ga je hladno pogledao.

— Zapamti, ja sam ovdje glavni koordinator. Znam od svega pomalo, ali kad mi stručnjaci kažu da nemamo nikakvih izgleda, onda nije izlaz juriti naokolo poput životinje koja se bori za život. Tvoji ljudi pokušavaju pokrenuti parni stroj. Kilogram U-235 zagrijava parni kotao. Kad stroj proradi, učinit ćemo što možemo. Je li jasno?

Nastala je tišina koja je trajala sve dok ostali nisu stigli. O'Day ih je potišteno pozdravio.

— Gore je nekoliko mojih dobrih prijatelja koje bih rado vidio ovdje. Ali neka! Harcourt kaže da ih treba pustiti da mirno umru i mislim da ima pravo.

Gunther je napunio čaše tamnom, svjetlucavom tekućinom. Harcourt je podigao svoju čašu, nazdravio i ispio. Pitao se da li je i ostalima piće bilo bez okusa. Spustio je čašu i tiho progovorio:

— Atomski pogon! Ovo je dakle kraj prva čovjekova međuzvjezdana putovanja. Naravno, bit će i drugih koji će po zakonu vjerojatnosti izbjeći sudar s nekom zvijezdom Oni će uspjeti pokrenuti parni stroj i ako doista obrnu proces pogona, oni će se i zaustaviti. Tada će se suočiti s problemom povratka na Zemlju.

— Ne budi takav pesimist! — rekao je Compton, lica rumena od druge čaše pića. — Kladim se da će im uspjeti obrnuti pogon deset minuta pošto prijeđu brzinu svjetlosti. Tada će biti samo nekoliko tisuća svjetlosnih godina udaljeni od zemlje.

Harcourt je već bio zaustio kada je vidio kako O'Day ostavlja čašu u namjeri da progovori. O'Day reče:

— Mislim da za sve ovo i previše krivimo brzinu i samo brzinu. Nema nikakve magije u brzini svjetlosti. Nisam je nikada prije vidio, no sada je tu. Brzina svjetlosti ovisi o osobinama svjetla, također i elektriciteta, radio i drugih valova. To je i te kako važno, jer svjetlost ima samo vlastita ograničenja. Postoji samo nešto, što nas je moglo dovesti ovamo, iznad granice brzine svjetlosti, a mi upravo to imamo... to je...

— ATOMSKA ENERGIJA! — Bio je to Compton, čiji je inače snažan glas bio neobično tih i napet. — O'Day, ti si genij. Svjetlosti nedostaju osobine energije, potrebne da probije granice što je sputavaju. Ali atomska energija, reakcija atomske energije na sam

svemirski sustav...

Gunther ga je uzbuđeno prekinuo:

— Moraju postojati čvrsti zakoni. Desetljećima ljudi sanjaju o atomskom pogonu i napokon, evo ga, drugačijeg no što se očekivalo. Stoljećima pošto je prva raketa zagrmjela put Mjeseca, maštalo se o putovanju bez inercije i ovo je ostvarenje tog sna, iako ne onakvo kakvim smo ga zamišljali.

Nastao je tajac. I ponovo je nešto prekinulo Harcourta koji je upravo bio zaustio. Vrata su se naglo otvorila i mehaničar iz Comptonove ekipe uđe u sobu.

— Parni stroj je spreman! Da ga pokrenemo?

Svi su u sobi odahnuli — osim Harcourta. Ustao je prije no što se Compton uspio pokrenuti. Oštro je rekao:

— Sjedi, Compton!

Pogled njegovih sivih očiju žario je poput plamena po licima prisutnih. Stajao je uspravan i čvrst kad je rekao:

— Ne, nećemo uključiti parni stroj! — Pogledao je na sat. — Po Guntherovu proračunu imamo još dvadeset minuta do sudara sa zvijezdom. Slijedećih sedamnaest minuta sjedit ćemo ovdje i pripremati logičan plan za upotrebu sredstava koja su nam na raspolaganju. — Okrenuo se mehaničaru i polagano rekao: — Reci momcima da se odmore, Blake.

Ljudi su buljili u njega, sva trojica neprirodno ukočeni i blijedi. Istina, i prije jedne minute bili su napeti, ali ovo..

Tišina u sobi bila je potpuna. Napokon, oglasi se Comptonov kratak, napregnut smijeh bez imalo veselosti. Bio je to odušak napetosti što ga je pritiskivala.

— Tako dakle! — rekao je Compton. — Lažna uzbuna. Znači, ti si se predao?

Harcourt je hladno odgovorio:

— Problem je u slijedećem: nama je potreban originalan način razmišljanja. A NOVE ideje nikad se ne rađaju u stanju velike napetosti. U posljednjih dvadesetak minuta, kad se već sve činilo uzaludnim, vi ste se prilično opustili. I TADA SE RODILA IDEJA! Možda i beskorisna, ali mi ćemo je razraditi. Nemamo vremena da dalje umujemo. Sada, kad već imamo ideju, postoji i nada. I sami znate kako izvježbani ljudi mogu pod pritiskom nevjerojatno brzo razviti i razraditi svaki problem. — Ponovno je pogledom prešao od lica do lica. Boja im se vraćala u obraze, oporavljali su se od prvog, strahovitog šoka. Harcourt je brzo dodao: — Još jedna stvar: možda se pitate zašto i ostale nisam uključio u ovo. Evo razloga: dvadeset ljudi mogu samo unijeti zbrku. Rješenje je: ili nas četvorica ili smrt za sve. Gunther, bez obzira na vrijeme moramo imati rekapitulaciju. Počni!

— Dobro. Prešli smo brzinu svjetlosti. Nekoliko stvari se tada dogodilo: brzina se naglo povećala, a električni sistem je otkazao.

— Nastavi! — požurivao je Harcourt. — Još DVANAEST MINUTA!

— Naša nova brzina nastala je kao reakcija atomske energije na svemirski sustav. Ta reakcija je nastala tek kada smo prešli brzinu svjetlosti, što znači da postoji određeni utjecaj svijeta materije i energije, onakvih kakve ih poznamo, na ovu potencijalnu silu.

— JEDANAEST MINUTA!

Potoci znoja slijevali su se niz Guntherovo tamno lice. Završio je u jednom dahu:

— Naši su problemi: odmah zaustaviti brod i pronaći put natrag na Zemlju!

Srušio se u stolicu poput čovjeka što se naglo razbolio. Harcourt je brzo nastavio:

— Compton, što se dogodilo sa strujom?

— Akumulatori su se ispraznili za tri minute! To je i teoretski minimum potrebna vremena. Negdje je ta struja otišla, ali ne pitajte me kamo!

— Meni se čini da je struja otišla kući — neobičnim glasom rekao je O'Day i odjednom uzviknuo: — Čekaj!

Metalni zvuk te riječi ušutkao je prisutne.

— Vrijeme za razgovor je isteklo. Harcourt, ti ćeš prenositi moja naređenja.

— Daj ih! — uzviknuo je kapetan. Osjećao je svoje tijelo poput kocke leda dok mu je glava bila kao usijano željezo.

O'Day se okrene Comptonu.

— Slušaj sad, ti vražji inženjeru: zatvori turbine devedeset pet posto! Ako promašiš za centimetar, razbit ću ti glavu!

— Kako ću, do vrata, znati koliko posto je zatvoreno? Ovo su strojevi, ne laboratorijski instrumenti. Zašto da ih potpuno ne zatvorim?

— Prokleta budalo! — zaurlao je O'Day. — To bi nas odbacilo odavde i bili bismo zauvijek izgubljeni. No, kreni!

Compton se ukočio. Dva čovjeka gledala su se kao dvije životinje izvan kaveza gdje su ih mučili, spremne da razderu jedna drugu.

— Compton! — Harcourt je i sam bio iznenađen podrhtavanjem svoga glasa. — SEDAM MINUTA!

Glavni se inženjer bez riječi okrenuo, otvorio vrata i nestao im iz vida. Čulo se kako govori nešto svojim ljudima, ali Harcourt nije razumio ni jednu riječ.

— Postoji točka — O'Day je mrmljao sebi u bradu — postoji točka gdje je reakcija minimalna ali još prisutna. No, hajd'mo u strojarnicu prije nego što onaj vrag Compton...

Glas mu se izgubio. Ostao bi tako stajati kao oduzet da ga

Harcourt nije pažljivo primio pod ruku i proveo kroz vrata.

*

Parni stroj je bio spreman za upotrebu. Harcourt vidje kad je Compton uključio pogon. Blistava klipnjača oživi, zadrhti pod velikim opterećenjem i napokon se veliki kotač počeo okretati.

Posada se satima znojila i upinjala kako bi se kotač pokrenuo. Harcourt je znao da svaki okret kotača povećava prostor što odvaja energetske blokove u turbinama gdje se stvara atomski potisak. Svaki, pa i najmanji, mikroskopski dio tog proširenja, smanjuje potisak za beskonačno malu veličinu.

Kotač se sporo okretao. Deset okreta u minuti, dvadeset, trideset — stotinu — i to je bila maksimalna brrina okretanja kotača s takvim pogonom.

Sekunde su letjele. Parni stroj je dahtao i kloparao u zglobnim spojevima koji zbog brzine montaže nisu bili dovoljno učvršćeni.

Bio je to jedini zvuk u toj velikoj, ukletoj prostoriji.

Harcourt pogleda na sat. Još četiri minute. Hladno se nasmijao. U stvari, Gunther je možda pogriješio za nekoliko minuta. Zapravo, svaka sekunda može donijeti nepodnošljivu bol trenutačne, plamene smrti.

Nije ni pokušao upozoriti ostale na vrijeme. Ionako je već doveo te ljude na opasnu granicu duševne normalnosti. Žestina njihova vladanja otprije nekoliko minuta bila je crveni signal. Ništa se nije moglo učiniti osim čekati.

— Compton, upozoravam te! — uzviknu O'Day.

— Dobro, dobro! — suho odgovori Compton.

Sasvim polagano oslobodio je kvačilo i kotač se zaustavio. Nije bilo zaustavnog momenta. Jednostavno je stao.

— A sada ponovno uključi pa isključi! — naređivao je O'Day. — I zaustavi kada ti kažem. Vjerujem da je točka reakcije blizu.

Sve je to bilo teško za stroj, a još teže za ljude. Stajali su poput kamenih kipova. Harcourt pogleda na sat.

Dvije minute!

Postoji točka gdje atomski pogon ne stvara potpuni potisak, a ipak još postoji reakcija. Toliko se moglo shvatiti iz O'Dayovih riječi. I...

Iznenada je brod zadrhtao kao da je udaren. Nije to bio fizički udarac jer nisu osjetili nikakvo pomicanje pod nogama. Harcourt je znao za efekt titanskih energija pa je čekao na prvi udar nepodnošljive topline. Umjesto toga...

— SAD! — začuo se O'Dayev povik.

Ritmično pokretanje kotača zaustavi se. Veliki svemirski brod kao

da je na trenutak uspostavljao ravnotežu. Harcourt pomisli: NE MOŽEMO SE ODJEDNOM ZAUSTAVITI! MORA POSTOJATI ZAUSTAVNI MOMENT!

Kotač se ponovo pokrenuo. Brod se zaljulja. Compton se okrenu. Pogled mu je bio staklen, a lice zgrčeno od iznenadna bola.

— Sto kažeš, O'Day? Udario sam prst i...

— Prokleti idiote! — gotovo je prošaptao O'Day. — Ti... Njegove riječi postale su nerazumljivi glasovi. Harcourt ugleda neobičan prizor. Imao je fantastičan dojam da se Compton vratio automatskoj manipulaciji kvačila i, što je bilo još luđe, kotač i parni stroj počeli su se okretati NA SUPROTNU STRANU.

Trenutak zbunjenosti je prošao, a onda s nevjericom shvati da se natraške vraća u Comptonovu sobu, vodeći O'Daya koji je također hodao natraške. Sada su Compton, Gunther, O'Day i on sjedili za stolom, a nerazumljive riječi silazile su im s usana.

Prinosili su čaše ustima, a tekućina je tekla s njihovih usana i punila čaše.

Opet je hodao natraške, a zatim je Compton ležao na podu strojarnice previjajući svoj ozlijeđeni prst. Nakon toga bio je u mračnoj sobi promatrajući kroz okular teleskopa udaljenu zvijezdu.

Zbrka glasova neprestano se ponavljala. Napokon, ležao je i spavao u svojoj sobi.

Spavao? Neki dijelovi njegova mozga bili su budni, netaknuti ovim nevjerojatnim obratom fizičkih i mentalnih akcija. Dok je ležao, taj budni dio njegove svijesti je razmišljao.

Naravno, struja je otišla kući. Doslovno. I oni su išli kući. Vrijeme će reći dokle će se ovo ludilo nastaviti i da li će prestati na granici brzine svjetlosti. Kad ovakvi letovi budu svakodnevni događaj, putnici i posada cijeli će put provesti a krevetu.

Sve se obrnulo. Atomska energija stvorila je početni potisak u svemiru i svemir je na neki način uspostavio reakciju. Akcija i reakcija bile su jednake i suprotne.

Tama mu je prekrila misli. Iznenada, otvorio je oči. Negdje duboko u svijesti osjetio je da nešto nije u redu. Nije mogao točno odrediti u čemu je nesklad koji mu je treperio negdje na granici svijesti i upozoravao ga na sigurnost broda.

Napregnuo je sva svoja osjetila kako bi prodro kroz tminu sobe i iznenada je postao svjestan koliko je tama gusta. To je bilo to! Tama! Mora da se rasvjeta pokvarila.

Bilo je čudno da se rasvjeta pokvarila već u prvoj »noći« ovog prvog putovanja prvog svemirskog broda na novi, fantastično snažni atomski pogon.

Neodlučni koraci začuli su se u hodniku, zatim kucanja i Guntherov glas, napet i prigušen. Ušao je i rekao:

— Harcourt, dogodilo se najgore što se moglo dogoditi. Sve je počelo s nestankom električne energije. Compton kaže da već dva sata naš brod postiže nevjerojatno ubrzanje.

Po multimilijunti put tokom nebrojenih godina, ta neizbježna kozmička farsa počela je iz početka — kao film spojenih krajeva, bez prestanka!

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Pritajena neman

A. E. van Vogt
Dormant

Preveo Nikola Popović

Prastar je bio taj otok. Čak i za ono što je ležalo u vanjskom kanalu izloženo gruboj mlatnji otvorena mora, nije nikada ni pomislilo, dok je bilo živo prije nekoliko milijuna godina, da je tamo bila jedna prastara protuberanca same Zemlje.

Otok je bio oko tri milje dugačak i na najširem dijelu oko pola milje širok. Savijao se malo oko plave lagune a uski obrisi stjenovitih i pjenom mora obasipanih krajeva — kao ruku uzanih dijelova otoka — spuštali su se do lagune prema podnožju brežuljka kao kad bi neki div pokušavao da se sagne i da dodirne rukama svoje noge — ali bez uspjeha.

Kroz kanal koji su stvarali otvoreni prolazi, između ruku prodiralo je more.

Voda je dubila kanal. S beskrajnim strpljenjem borila se da potkopa stijene na krajevima koji su dodirivali more, a zvuk mora bio je specifičan, mješavina svega što je bilo promuklo i podmuklo u vječnoj borbi između kopna i neumornih valova.

U samom središtu zapjenušanih valova ležao je Ilah, sada već mrtav, gotovo zauvijek zaboravljen od vremena i univerzuma.

Početkom 1941. godine japanski su brodovi stigli i prebrodivši opasne grebene na ulazu u lagunu uplovili u mirne plave vode. S palube jednoga od tih brodova par ispitivačkih očiju prelazilo je po obalama lagune i promatrao stvar što se ispriječila na putu nadirućeg mora. Ali taj promatrač bio je u službi vlade koja nije imala razumijevanja za druge stvari osim za poslušno izvršavanje borbenih zadataka. I zato je inženjer Taku Onilo jedva i spomenuo u svom izvještaju da »Na ulazu u ovaj kanal leži čvrsta velika gromada slična stijeni, glatka i sjajna, dužine oko trideset metara i širine oko dvadeset i pet.«

Mali žuti ljudi su tamo sagradili podzemna spremišta za gorivo i ulje i otišli u pravcu zalazećeg sunca. Voda se podizala i spuštala, plima i oseka su činili svoje. Dani i godine su protjecale a ruka je

vremena bila teška i neumoljiva. Periodične kiše su već odavna zbrisale svaki trag ljudskog boravka na tom otoku. Sve što je bilo ostalo iznad zemlje od tih spremišta obraslo je zelenilom. Rat je odavno završio. Podzemna spremišta utonula su pomalo u zemlju pod vlastitom težinom i pukotine su se neizbježno pojavile na nekoliko glavnih cijevi. Polagano je ulje istjecalo i godinama je žućkastozelena skrama pokrivala plave vode lagune.

Nadomak atolu Bikini stotinu milja dalje, prvo je jedna eksplozija, pa onda druga, izazvala strujanje radioaktivne vode koja se koncentrično širila. Prvi valovi te strašne energije doprli su uskoro do otoka.

Mnogo godina kasnije jedan strpljivi istraživač ratnih dokumenata zapazio je u izvještaju japanske mornarice, pohranjenom u Tokiju, da su Japanci tamo na nekom otoku sagradili velika spremišta za ulje i gorivo.

Nakon nekog vremena, kad je cijela stvar prošla svim kanalima administracije, razarač »Coulson« krenuo je na putovanje da to ispita.

Od tog trenutka više se nije moglo zaobići niz stravičnih događaja.

Poručnik Keith Maynard zamišljeno je razgledao otok dalekozorom. Bio je pripravan da otkrije nešto neobično, ali nije otkrio ništa osim jednoličnog pejzaža.

— Uobičajeno bilje — mrmljao je, — i hrbat brežuljka koji se proteže duž otoka, drveće... — i tu je zastao.

Široka staza bila je prosječena između palmi na obližnjoj obali. One nisu bile samo povaljene. Bile su polomljene i zabijene u brazdi koja je već ponovo obrasla travom i niskim biljem. Brazda, široka oko trideset metara vodila je uzbrdo od obale, stranicom brežuljka do mjesta gdje je ležala velika stjenovita gromada napola ukopana u zemlju blizu vrha brežuljka.

Zbunjen, Maynard pogleda na japanske fotografije otoka. Nehotice se okrenuo svom zamjeniku, poručniku Gersonu.

— Gospode! — uskliknuo je. — Kako je ta stijena stigla tamo gore? Nema je ni na jednoj fotografiji.

U trenutku kad je to izgovorio, požalio je. Gerson ga pogleda s primjesom nesnošljivosti, slegnu ramenima i odgovori:

— Možda smo došli na pogrešan otok.

Maynard nije ništa odgovorio. Smatrao je da je Gerson mrzovoljan tip. Govor mu je bio pun surove ironije.

— Možda ima oko dva milijuna tona. Možda su je Japanci tamo odvukli samo da nas zbune.

Maynard ne reče više ništa. Bilo mu je krivo što je uopće spomenuo tu stijenu. Naročito je bio iznerviran jer je i sam pomislio na Japance u vezi s tom golemom stijenom. Procjena težine, koju je prihvatio kao vrlo točnu, odagnala je odmah i najbezumniju pomisao:

ako su Japanci mogli pokrenuti stijenu od dva milijuna tona, onda su morali pobijediti u prošlom ratu. No, ipak je to bilo vrlo čudno i zasluživalo je da se kasnije potanje ispita.

Prošli su kroz kanal bez ikakvih smetnji. Bio je širi i dublji nego što je Maynard zaključio iz japanskih izvještaja. Ručali su u hladovini pod drvećem na obali lagune. Maynard je opazio tragove ulja na površini vode i odmah je zapovjedio da se ne bacaju šibice u vodu. Nakon kraćeg dogovora sa svojim oficirima odlučio je zapaliti ulje nakon završetka svoje misiie.

Oko jedan i trideset čamcima su pronašli četiri velika podzemna rezervoara — na temelju japanskih dokumenata. Nešto više vremena trebalo im je da utvrde veličinu tih tankova i da ustanove da su tri od njih prazna. Jedino je onaj naimanji s visokooktanskim benzinom ostao neoštećen i pun. Vrijednost toga benzina je bila oko 17 tisuća dolara Ni spomena vrijedno za veći tanker koji je krstario u blizini i skupljao ostatke zaboravljena oružja i ratne opreme te ulje i gorivo koje su po obližnjim otocima ostavili Japanci ili američka vojska. Maynard je pretpostavljao da će poslati neki manji brod da pokupi taj benzin, ali to više nije bio njegov posao.

Unatoč brzini kojom je obavio svoj zadatak. Maynard se umoran popeo na palubu broda tek kad se počeo spuštati mrak. Mora biti da je malo pretjerao jer mu je Gerson preglasno rekao:

— Jeste li se umorili?

Maynard se ukočio. To je bio više komentar nego pitanje i to ga je natjeralo da ne odgađa istraživanje one stijene. Odmah nakon večere, tražio je da se jave dobrovoljci. Bilo je već sasvim mračno kad je čamac sa sedam ljudi, s njegovim pomoćnikom Yewelom i s njim dodirnuo obalu i pijesak ispod palminih grana koje su se nadvile nad obalu.

Nije bilo mjeseca, a zvijezde su se mogle vidjeti tu i tamo po mutnom nebu između oblaka koji su ostali poslije nedavne kiše. Krenuli su brazdama gdje je drveće jednostavno bilo spaljeno i zaorano u zemlju. Pri blijedoj svjetlosti ručnih svjetiljki slika potpuno sravnjena drveća nije se doimala prirodnom.

Maynard je čuo jednog od svojih ljudi kako kaže:

— Ovdje mora da je prohujao strahovit tajfun.

Nije to bio samo tajfun, razmišljao je Maynard, nego golem požar koji je raspirio snažan vjetar, tako snažan da... tu je zastao u razmišljanju. Nije mogao zamisliti tako strašan tajfun koji bi mogao podići stijenu od dva milijuna tona uza stranu brežuljka nekih četiri stotine metara iznad morske razine. Iz blizine ta je gromada nalikovala na grubi granit. U svjetlu ručnih svjetiljki površina joj je svjetlucala ružičastim točkicama i crtama. Maynard je, ostavivši svoje ljude u podnožju te gromade, krenuo da je obiđe. Sve je bilo pusto

oko te stijene, koja se uzdizala oko petnaest metara u visinu iznad njega, dok ju je mimoilazio penjući se prema vrhu. Gornji dio je bio dublje utonuo u tlo, ali je ipak bio oko dvanaest metara visok.

Noć je postala nepodnošljivo topla. Maynard je teško disao. U jednom je trenutku čak uživao u tome što obavlja svoju dužnost u tako teškim uvjetima. Stajao je neodlučno, udišući i uživajući u dubokoj tišini noći.

— Odlomite po koji uzorak na nekoliko mjesta — rekao je napokon. — Te su narančaste točke i crte na kamenu zanimljive.

Nekoliko trenutaka kasnije krik čovjeka na samrti proparao ie mrak.

Ručna svjetla zabljesnu. Na svjetlu nekoliko svjetiljaka vidjeli su mornara Kicksa kako se grči u podnožju stijene.

Ruka mu je bila bezoblična masa potpuno spaljena do ramena.

Dodirnuo je Ilaha.

Maynard je čovjeku, koji je teško patio, dao morfij i brzo ga prebacio na brod. Odmah su uspostavili radio-vezu s bazom, odakle im je kirurg, potez po potez, rez po rez, dao upute kako da operiraju ranjenika. Dogovoreno je da odmah bolnički avion dođe po ranjenika. Mora da su se u glavnom štabu prilično iznenadili, jer su zatražili — dodatne informacije — o »vreloj« stijeni. Slijedećeg jutra ljudi na drugom kraju javili su da bi to mogao biti meteorit. Maynard koji naravno nije komentirao mišljenja pretpostavljenih, namrštio se na tu tvrdnju i upozorio da je riječ o jednom komadu koji je težak oko dva milijima kilograma i da leži na površini otoka.

— Poslat ću jednog podoficira da izmjeri njegovu toplinu — javio je glavnom štabu.

Termometar iz strojarnice zabilježio je toplinu na površini stijene od devet stotina stupnjeva. Kao odgovor na to stiglo je pitanje koje je zaprepastilo Maynarda.

— Da... ovaj... zašto? — odgovorio je — izmjerena je manja radioaktivna reakcija iz vode, ali ništa više. I ništa ozbiljnijeg nema. Pod takvim uvjetima odmah ćemo se povući iz lagune i dočekati dolazak broda sa znanstvenicima.

Završio je razgovor blijed i uzbuđen. Devet je ljudi, pa i on sam bio samo nekoliko metara od stijene u zoni opasnoj po život. Zapravo i sam brod »Coulson«, pola milje udaljen, mogla je zahvatiti ta opasnost.

Elektroskop nije pokazivao nikakve naročite signale, a Geiger-Mullerov brojač nije davao nikakve signale, dok ga nisu stavili u vodu, a i tada u velikim razmacima. Odahnuvši, Maynard se spusti dolje da još jednom pogleda mornara Hicksa. Ranjeni je čovjek spavao, trzajući se, ali nije bio mrtav, što je bio dobar znak. Kad je bolnički avion došao, liječnik ga je odmah pregledao i svakom je na

brodu uzeo krv za ispitivanje. Vratio se na palubu. Bio je to veseli, mladi čovjek koji se obratio Maynardu.

— E pa dobro je, nije ono što su oni mislili — rekao je. — Svi su dobro, čak i Hicks, osim njegove ruke. Ona je gadno sagorjela, malo prebrzo za toplinu od devet stotina stupnjeva.

— Mislim da mu je ruka zapela — reče Maynard. Zadrhtao je pri tome. Zamislio je kako se to moglo desiti.

— Tako dakle, to je ta stijena — reče dr Clason. — Zar nije čudno kako je dospjela tamo gore?

Još su stajali oko pet minuta na palubi kad do njih dopre krik iz donje palube i propara tišinu u toj zabačenoj laguni.

*

Nešto se pokrenulo u dubini Ilahove spoznaje o samome sebi, nešto što je on namjeravao učiniti. Ali se nije mogao sjetiti što bi to bilo.

To je bila prva pomisao nakon neizmjerno duga vremena i onoga kad je godine 1946. prvi put osjetio kako prema njemu struji nekakva energija. Kao da mu se vraćao već davno izgubljeni život. Vanjski su valovi energije bili čas jači, čas slabiji. Bili su neprirodno slabi i tanahni. Kora planete, koju je on poznavao, pulsirala je snažnom energijom jednog svijeta koji se još nije ohladio od svog usijanja. Vrlo polagano Ilah je postajao svjestan razmjera pustoši u kojoj je sada živio. Najprije je bio isuviše okrenut prema sebi, da bi bio zainteresiran za okolinu, i jedva živ da bi uopće mogao biti zainteresiran.

Prisilio je sebe da više pažnje obrati okolini. Gledao je u daljinu svojom radarskom vizijom u taj strani svijet Ležao je na nekoj ravni blizu vrha nekakva brežuljka. Scena je bila i suviše pusta, pretiha. Nije bilo ni oštra sijevanja, ni pritiska atomske vatre, ni jednog mjehura uzavrela stijenja, niti jednog kovitlaca koji bi prsnuo uvis od neke unutrašnje eksplozije.

Nije razmišljao o onome što je vidio kao otok okružen beskrajnim oceanom. Vidio je tlo ispod površine mora isto tako dobro kao i na suhu. Vizija mu je bila zasnovana na superultrakratkim valovima i nije mogla zapaziti vodu. Shvatio je da se nalazi na nekoj staroj i umirućoj planeti gdje je život odavno ugasnuo. Sam je umirao na toj zaboravljenoj planeti, samo kad bi bar mogao otkriti izvor energije koji ga je malo oživio.

Gonjen jednostavnom logikom krenuo je nizbrdo u pravcu odakle se činilo da struji atomska energija. Nekako se našao ispod te struje i bilo je potrebno da se uzdigne. Kada je već jednom krenuo uzbrdo,

usmjerio se prema najbližem vrhuncu kako bi vidio što je s druge strane.

Kada se uzdigao iz vode, koju nije ni osjetio niti vidio, dva potpuno suprotna fenomena su ga pogodila. Sasvim je izgubio kontakt sa strujanjem atomske energije koja se širila samo u vodi. Istovremeno, voda više nije sprečavala aktivnost neutrona i deuterija u njegovu tijelu. Život mu je postao intenzivniji. Polagano kočenje svih aktivnosti kao da je prestalo. Njegov golemi oblik postao je sam sebi dovoljan, sposoban da proživi normalan vijek elemenata od kojih je bio sastavljen, što je za njega bilo još mnogo manje od normalne životne aktivnosti. Opet je Ilah pomislio: »Postoji nešto što sam ipak morao učiniti«.

Nastalo je strujanje elektrona kroz niz golemih stanica a sve od napora, da se sjeti što je to bilo. Polako se to strujanje smirivalo, jer se nije mogao sjetiti. Djelomično povećanje energije donijelo je i šire i mnogo jasnije spoznaje o vlastitoj situaciji. Val za valom perceptivne radarske sile upućivao je na Mjesec, na Mars, na sve planete Sunčeva sustava, a eho je dolazio i on ga je ispitivao napeto i s pažnjom, jer i tamo u svemiru sve kao da je bilo mrtvu.

Bio je uhvaćen i okružen jednim mrtvim sustavom, zatvoren sve dok potpuno iscrpi vlastitu materijalnu strukturu, što ga je ponovo nagnalo da ispita opustjele mase planete na kojoj je bio prepušten sam sebi. Konačno je shvatio da je bio mrtav. Kako se to dogodilo nije se mogao sjetiti, osim što je eksplozivna, razarajuća i sveobuhvatna supstancija zahvatila i njega, pokopala ga i izbacila iz životnog toka. Atomska kemija, koja je bila u to upletena, mora da je odjednom tu cijelu stvar skrenula jednim tokom u bezopasan oblik koja se više nije ni mogao zaustaviti. No on je tada već bio mrtav.

Evo sada opet živi, ali na tako slabašan način, da mu nije ništa drugo preostalo nego da čeka svoj kraj. I on ga je čekao.

Ugledao je razarače kako plove kroz prostor prema njemu. Mnogo prije nego što su usporili i zaustavili se podno njega, ustanovio je da to nije nikakav životni oblik sličan njegovu. Stvarali su nekakvu unutrašnju toplinu i kroz pregradne zidove mogao je vidjeti slab odsjaj vatre.

Cijeli prvi dan Ilah je očekivao da će ta bića nekako pokazati da su ga zapazili. Ali nikakav val života nisu emitirali. A sada su lebdjeli na nebu iznad platoa na kojem je on bio, potpuno nemoguća pojava sasvim izvan njegovih spoznaja. Za Ilaha koji nije mogao osjetiti vodu, koji čak nije mogao zamisliti zrak i čiji su ultravalovi prolazili kroz ljudsko biće kao da ne postoji, takva je reakcija mogla značiti samo jedno.

Ovdje je postojala neka neobična vrst života koja se prilagodila životnim uvjetima na toj mrtvoj planeti.

Postupno, Ilah je postao uzbuđen. Stvar se mogla kretati slobodno iznad površine planete. Ona će znati da li postoji bilo kakav izvor atomske energije, ili da li je negdje ostao. Samo se postavljalo pitanje kako uspostaviti kontakt s njim. Sunce je bilo visoko na nebu drugoga dana kad je Ilah uputio prva pitanja u pravcu razarača. Usmjerio je svoju misao ravno prema užarenu dijelu u strojarnici, gdje bi, kako je mislio, moralo biti središte misaona života stranog bića.

*

Trideset četiri čovjeka koji su poginuli u strojarnici bili su pokopani na obali. Njihovi preživjeli drugovi očekivali su da će ovdje ostati samo dok napušteni brod prestane emitirati smrtonosne radioaktivne zrake. Sedmoga dana, kad su transportni avioni iskrcali istraživačku i znanstvenu opremu i ljude, tri su se čovjeka razboljela. Pregledom krvi ustanovljeno je znatno povećanje broja crvenih krvnih zrnaca. Iako nije stigla nikakva zapovijed, Maynard je digao uzbunu i naredio da se cijela grupa, poslana da pregleda otok i stijenu, prebaci najhitnije na Havaje. Oficirima je dopustio da sami odluče, ali je savjetovao nekolicini, koji su pomagali da se ljudi prebace na obalu pri pokopu, da ništa ne riskiraju nego da ugrabe mjesto u prvom avionu i odu u bolnicu na liječenje. Iako je svima bilo naređeno da odu, nekoliko članova iz znanstvene ekipe zatražilo je odobrenje da ostanu. I napokon, poslije Gersonova pažljiva ispitivanja svakoga tko je želio ostati, desetorici ljudi za koje se moglo dokazati da nisu bili u opasnoj zoni, odobreno je da ostanu.

Maynard bi vrlo rado vidio i Gersona kako odlazi, ali se ubrzo razočarao. Za vrijeme nesreće poručnici Gerson, Lausson i Haury i znanstvenici McPelty, Roberts i Marty bili su na obali.

Mornaričku grupu su ignorirali. Samo su ih nekoliko puta zamolili da maknu svoje šatore na drugo mjesto jer smetaju. Kada su ponovo morali premještati šatore, Maynard je naredio da ih postave na onaj dio obale gdje su palme okruživale jednu dolinicu obraslu travom.

Maynard je bio prvo zbunjen, onda ljutit jer su tjedni prolazili, a on nije dobivao nikakva naređenja što da čini na otoku. I jednog dana, čitajući novine, koje su pratile radove znanstvenika na otoku, buldožere i miješalice za beton na zemljanim radovima, pročitao je članak koji mu je malo razjasnio situaciju. Prema piscu članka, izbile su nesuglasice između »velikih« u mornarici i civilnih članova Komisije za atomsku energiju u vezi s kontrolom istraživačkih radova na tom tajanstvenom otoku. Zaključeno je da se mornarica u to ne miješa.

Maynard je pročitao članak s mješavinom različitih osjećaja i

napokon mu je postalo jasno da je on ovdje predstavnik mornarice. Taj je osjećaj bio popraćen spoznajom, da bi on mogao postati admiral, kad bi imao prilike da se pod njegovim rukovodstvom obave ta istraživanja. Ovako, što je mogao nego da pažljivo prati razvoj događaja. To je bila jedna specijalna vrst mazohizma.

Nije mogao spavati. Provodio je dane lutajući što je nenametljivije mogao kroz sve veće skupine brojnih znanstvenika i njihovih asistenata. Po noći je imao nekoliko skrivenih mjesta odakle je promatrao blještavo osvijetljenu obalu. Bila je to fantastična oaza svjetla u tamnom prostoru pacifičke noći. Cijelu milju, svjetla jedno do drugoga obasjavala su obalu. Ona su ocrtavala siluetu dugačkog zida od cementa koji se uzdizao uz brdo i opkoljavao stijenu. Zaštitni zidovi već su bili skoro dovršeni, kako bi stijena bila potpuno izolirana. Svaki put u ponoć buldožeri su prestali raditi, kamioni s miješalicama za cement iskrcavali su svoje posljednje terete i spuštali se do obale i tu zanijemili. Cijela ta zamršena organizacija spremala se na još jedan neugodan san. Maynard je obično s bolnim strpljenjem čekao da netko učini nešto više nego što mu je bila dužnost. Ta tajna navika mu se isplatila. On je tako bio jedini čovjek koji je bio svjedokom kako se stijena uspinje uz brdo. Bio je to još nedoživljen doživljaj. Bilo je skoro jedan sat i Maynard se spremao da krene na spavanje kada je čuo zvuk kao kad kamion istovaruje kamenje. U prvom trenutku je pomislio kako će biti otkriveno njegovo promatračko mjesto, pa će to noćno špijuniranje postati tema razgovara i osuda. Slijedećeg trenutka stijena se pomakla uzbrdo osvijetljena jarkim svjetlom.

Ćulo se kršenje i drobljenje cementnog zida koji joj je stajao na putu. Trideset metara stijene uspelo se na vrh brežuljka i tamo ostalo nepomično.

*

Dva mjeseca je Ilah promatrao teretnjake kako prolaze kanalom. Zašto su išli baš tim putem, zanimalo je llaha. Bio je znatiželjan: da li su morali ići satno tim putem i biti samo na toj razini. Ali još je mnogo zanimljivije svakako bilo što su ta strana tijela obišla otok i nestala iza one uzvisine koja je bila početak istočne obale. No kad bi nestala, za nekoliko dana bi se ponovo pojavljivala, klizila kroz kanal i postepeno se približavala po nebu.

Za vrijeme tih mjeseci Ilah je uhvatio primamljive signale s malih ali mnogo bržih krilatih brodova koji su slijetali s velikih visina i nestajali iza vrha brežuljka prema istoku. Uvijek prema istoku! Njegova je znatiželja jako porasla, ali nije bio sklon da troši energiju.

Jedne noći postao je svjestan jedne maglovite svjetlosti što je obasjavala istočno nebo u toku noći. Stavio je u pogon najsnažnije eksplozije u svom donjem dijelu koje su mu omogućavale kretanje u pravcu i tako se popeo na brežuljak. Odmah je to požalio.

Samo je jedan brod bio nedaleko od obale. Magličasta svjetlost duž istočne obale kao da nije imala izvora. Dok je tako promatrao, ugledao je mnogo kamiona i buldožera kako se kreću okolo, od kojih su mu se neki jako približili. Nikako nije mogao shvatiti što oni rade i što zapravo žele. Poslao je nekoliko upitnih valova prema raznim objektima ali nije dobio nikakva odgovora.

Napustio je to kao uzaludan posao.

*

Stijena je još stajala na vrhu brežuljka slijedećg jutra, tako da su obje strane otoka bile ugrožene povremenim provalama energije koje su pogađale bez reda i smisla. Maynard je čuo prve izvještaje o nesrećama i štetama od jednog svog oficira. Sedam vozača kamiona i dva radnika na buldožerima — mrtvi. Desetak drugih s najtežim opekotinama.

Znanstvenici su vjerojatno održali hitan sastanak, jer je odmah to isto popodne kolona kamiona, buldožera, natovarena opremom, počela napuštati logor. Jedan mornar, koji im je bio dodijeljen kao pripomoć, javio je da sele i postavljaju logor na krajnjem južnom dijelu otoka.

Još prije mraka desilo se nešto vrlo značajno. Direktor znanstvenog projekta sa četvoricom svojih pomoćnika došao je u osvijetljeno područje i potražio Maynarda. Bili su dobro raspoloženi i prijateljski su se osmjehivali, Rukovali su se kao da prije ništa nije ni bilo. A onda su rekli Maynardu što ih tišti.

— Kao što znate — počeo je direktor — »Coulson« je samo djelomično i vrlo malo radioaktivan. Zadnja kupola s topovima neoštećena je i nije zahvaćena radioaktivnim zračenjem. Zahtijevamo od vas da s nama surađujete i da topovima pucate na stijenu dok se ne raspadne na komade.

Maynardu je trebalo malo vremena da se pribere od iznenađenja i da razmisli što bi odgovorio.

Slijedećih nekoliko dana razmišljao je o opravdanosti zahtjeva znanstvenika da se stijena razbije u manje bezopasne komade. Nije prihvatio zahtjev i uporno je dalje odbijao tri dana zaredom. Treći dan se sjetio jednog od mogućih rješenja. — Vaša opreznost — rekao im je — nije dovoljna. Ne smatram da je preseljenje logora na novo mjesto dovoljno jamstvo da se neće ništa dogoditi kad stijena

eksplodira. No situacija bi bila drukčija kad bih dobio naređenje od svoje više komande da učinim ono što vi zahtijevate...

Ostavio je rečenicu da visi u zraku nedovršena i po razočaranim licima zaključio da je svakako bilo dosta žučljivih izmjena brzojava i radio-poruka s njihovim glavnim štabom. U novinama što su stigle četvrti dan na otok našao je članak u kojem jedan viši oficir iz komande mornarice izjavljuje »da se takva odluka mora prepustiti komandantu pomorske jedinice na otoku.« Također je istaknuto da bi stigne li takav zahtjev redovnim kanalima — komanda mornarice bez oklijevanja poslala svog atomskog stručnjaka na otok da ispita situaciju.

Maynardu je postalo jasno da je učinio upravo onako kako su to pretpostavljeni i očekivali. No, dok je završavao čitanje članka, tišinu otoka prolomila je teška eksplozija s druge strane lagune i još jedna, koja je odjeknula u blizini stijene. Maynard se popeo na svoju promatračnieu i dalekozorom pogledao što se događa. Vidio je desetak ljudi kako jure po palubi oko kupole s topovima na zadnjem dijelu broda. Strahovito se naljutio na direktora logora. Odlučio je da svaki čovjek, koji je sudjelovao u tom samovoljnom poslu na razaraču, mora biti uhapšen, zbog neposlušnosti i opasna prekršaja.

Jedva je i pomislio da je žalosno što međusobne razmirice administracije mogu izazvati tako otvorene sukobe u oružanim snagama, kao da ništa drugo nije važno nego samo borba za prevlast. Ali ove su misli iščezle isto tako brzo kako su se i pojavile.

Čekao je da čuje treću salvu, a onda je požurio dolje niz brežuljak do svoga logora. Brzo je poslao osmoricu ljudi duž obale gdje su mogli nadgledati iskrcavanje čamaca ako bi stigli s broda. S ostalima je požurio prema najbližem brodskom čamcu koji je bio na obali. Morao je obići uvalu lagune, a u međuvremenu, čini se, da je bilo dosta dogovaranja radio-porukama između onih na obali i onih na brodu, jer je jedan motorni čamac upravo iskrsnuo iza udaljenog rta kad se Maynard počeo približavati sada napuštenom »Coulsonu«.

Oklijevao je, da li da krene u potjeru. Pažljivije proučavanje stijene pokazalo je da je neoštećena. Promašaj ga je malo i razveselio, ali i upozorio na oprez. Ne bi bilo dobro da njegovi pretpostavljeni saznaju, kako nije ništa poduzeo, da bi spriječio nepozvane da se popnu na brod.

Razmišljao je o tome, kad se Ilah počeo spuštati niz brdo ravno na razarač.

*

Ilah je vidio prvi plamen hica iz topa s razarača. A onda je

iznenađeno promatrao neki objekt koji je velikom brzinom jurio prema njemu. U davna, pradavna vremena imao je razvijeni sistem obrane od letećih objekata koji bi ga mogli oštetiti. Gotovo automatski, on se napeo da spreman dočeka udarac tog projektila. Objekt umjesto da ga pogodi eksplodira. Posljedice su bile iznenađujuće. Zaštitna mu je kora prsla. Taj potres zamutio je i poremetio strujanje između elektronskih ploča u njegovoj velikoj masi.

Istodobno, automatski stabilizirajuće »cijevi« poslale su impulse za održavanje ravnoteže. Vrela unutrašnja tvar, djelomice čvrsta a djelomice tekuća, koja je činila veći dio njegove mase, postala je još vrelija i žitkija. Slabost koja je nastala kao posljedica strahovita potresa ubrzala je spajanje tekućina, kao normalnu pojavu, koja se odmah skrutnula pod velikim pritiskom. Ponovo zdrav, Ilah je razmišljao što se to dogodilo. Je li to, možda, bio pokušaj komuniciranja?

Ta ga je mogućnost neobično uzbudila. Umjesto da odmah zatvori rupu u svom vanjskom omotaču, skrućivao je materiju iza projektila sprečavajući tako gubljenje radijacije. Čekao je. Opet jureći objekt i snažan udarac koji ga je pogodio ..

Nakon desetak udaraca, koji su mu nanijeli dosta oštećenja na zaštitnu omotaču, Ilah je bio u nedoumici. Ako su to bile poruke koje on ne može razumjeti niti primiti? Počeo je zlovoljno ubrzavati kemijsku reakciju koja je brzo zacjeljivala zaštitni omotač. No brže nego što je mogao začepiti otvore, jureći objekti lomili su njegovu obranu.

Još nije razmišljao o toj pojavi kao o napadu. U njegovu prijašnjem postojanju nikada nije bio tako napadnut. Kakve su metode bile upotrijebljene protiv njega, Ilah se više nije mogao ni sjetiti. Ali, svakako to nije bilo tako.

Ipak, jedva je vjerovao da je to bio pravi napad, ali se nije nimalo ljutio. Njegov obrambeni refleks bio je logična stvar, a ne emocionalna. Proučavao je razarač. Činilo mu se da bi ga ipak morao otjerati. Bilo bi također potrebno odagnati svaki slični objekt koji bi mu se pokušao približiti. Svaki objekt koji se kretao a koji je vidio kad se popeo na vrh brežuljka — svi moraju otići.

Krenuo je nizbrdo.

Stvorenja koja su lebdjela iznad platoa prestala su ispuštati plamenove. Kad se Ilah približio brodu, jedini znak života je bilo kretanje jednog manjeg objekta pored tog većeg. Onda je došao trenutak kada je Ilah ušao u vodu. To je bilo iznenađenje. Gotovo da je zaboravio kako na tom brdu ima jedna razina ispod koje su njegove životne funkcije ugrožene.

Oklijevao je. A onda je polagano ipak uronio u to depresivno

područje svjestan da je stekao snagu koja će ga zaštititi od bilo kakve opasnosti.

S razarača su ponovo pucali u njega. Granate iz takve blizine izdubile su duboke rupe u stijeni debeloj trideset metara kojom se Ilah suprotstavljao neprijatelju. Kada je ta stijena dotakla brod, pucnjava je prestala. Mynard i njegovi ljudi koji su branili razarač »Coulson« sve dok su mogli, prebacivali su se na drugoj strani broda preko ograde u čamac i bježali iz te opasne zone što su mogli brže.

Ilah se pojavio. Bol što ju je osjećao od tih strahovitih udaraca bila je bol koju osjećaju sva živa bića kad su ozlijeđena. Polagano mu se tijelo oporavljalo samo od sebe. I sada s ljutinom, mržnjom i strahom pojavio se iznad neugodne razine.

Dogodila se neočekivana stvar. Kada se našlo medu stijenjem, strano biće se počelo grčiti, tresti kao da je zahvaćeno nekom unutrašnjom sverazornom silom. Prevrnulo se na jednu stranu i ostalo ležati tamo kao ranjena stvar tresući se i raspadajući u komade.

To je bio čudesan spektakl. Ilah se popne ponovo na brežuljak i spusti se s druge strane u more gdje je upravo jedan razarač odlazio. Brod je uspješno zaobišao prepreku i isplovio iz kanala, obišao otok i zaustavio se nekoliko milja dalje.

Ilah bi rado nastavio proganjanje, ali se mogao kretati samo po tlu, a razarač je sada bio visoko iznad njega na nebu (na vodenoj površini). Zato se vratio i uputio prema mjestu gdje su se zaustavili oni drugi manji objekti. Nije opazio ljude koji su poskakali u plićak i relativno sigurni promatrali kako im uništava opremu. Ilah je za sobom ostavio brdo zapaljenih i polomljenih vozila. Nekoliko vozača, koji su pokušali da svoja vozila spasu i uklone iz opasne zone, bili su pretvoreni krvave mrlje mesa u svojim kabinama.

Dogodilo se bezbroj gluposti u toj panici. Ilah se kretao brzinom od deset milja na sat. Tri stotine sedamnaest ljudi je bilo uhvaćeno u pojedinačnim klopkama; drobilo ih je čudoište koje nije ni znalo da postoje. Svaki je čovjek osjećao kao a baš njega progoni.

Nakon toga Ilah se popeo na najbliži vrh brežuljka i proučavao nebo ne bi li otkrio da li postoji još neki napasnik. Ostao je samo razarač, udaljen nekoliko milja kao sjena neke opasnosti.

*

Tama se polagano spuštala na otok. Maynard je oprezno krenuo kroz travu osvjetljavajući put povremenim bljeskovima ručne svjetiljke. S vremena na vrijeme je vikao:

— Ima li koga živoga? — Već je satima bilo isto. Pri smiraju dana tražili su preživjele, ukrcali ih u čamac i otpremali na razarač koji je

čekao izvan kanala.

Naređenje je došlo radio-vezom. Imali su samo četrdeset osam sati da svi napuste otok. Nakon toga će avion s automatskim pilotom baciti atomsku bombu na otok. Maynard je zamišljao sebe kako šeta po tom otoku nastanjenom monstrumom. A hladna jeza koja ga je protresla bila je kao neko dječje zadovoljstvo. Počeo je sam sebe mučiti mogućnošću da bude zaboravljen na otoku kad ode razarač.

Jecaj iz neposredne blizine, iz mraka, dopre do njega i prene ga iz tih misli. U svjetlu ručne svjetiljke Maynard spazi vrlo poznato lice. Čovjek je bio pritisnut srušenim stablom. Gerson priđe i odmah mu ubrizga morfij.

Bio je to jedan od svjetski poznatih učenjaka. Od trenutka nesreće radiom su ga stalno dozivali. Nije bilo na zemlji znanstvene institucije koja bi mogla dati pristanak za bombardiranje otoka prije nego što bi čuli što on o tome misli.

— Gospodine — započe Mavnard — što vi mislite o... —

Zastao je i pribrao se

Samo je na trenutak bio zaboravio da je mornarička komanda već bila odredila da se baci na otok atomska bomba, čim je dobila od vlade dopuštenje da učini ono što drži da je sada najsvrsishodnije.

Znanstvenik se prenuo.

— Maynarde — krkljao je — ima nešto vrlo čudno u vezi s tim bićem. Nemojte dopustiti da se bilo što učini... — Oči mu se raširiše od boli. Glas mu zamre. Nije više bilo vremena da ga bilo što pita. Veliki čovjek će uskoro biti u dubokom snu i morat će tako i ostati.

— To će biti zasada najbolje što smo mogli učiniti, kapetane. — Gerson se diže i okrene mornarima koji su imali nosila. — Vas dvojica ponesite ovog čovjeka u čamac pa na brod s njim. Samo oprezno, sada spava.

Maynard je pratio nosila bez ijedne riječi. Imao je osjećaj koji ga nikada nije varao, da je oslobođen donošenja odluke koja bi, vjerovao je, bila sasvim drugačija.

Prođe noć.

Jutro je bilo sivo. Odmah nakon izlaska sunca spustila se tropska kiša koja je oprala otok i pošla dalje na istok. Nebo je postalo veličanstveno plavo, a more unaokolo je bilo mirno, gotovo nepokretno.

Tamo u daljini, na plavom nebu, bacajući brze sjene na smireni ocean letio je avion bez pilota. Mnogo prije nego što se pojavio na vidiku, Ilah je osjetio što nosi. Drhturio je u svojoj masi. Goleme elektronske cijevi pulsirale su s očekivanjem jer je u jednom trenutku pomislio da se to približava jedan od njegovih.

Kada se avion približio, on pošalje u njegovu pravcu misaona pitanja. Nekoliko aviona kojima je uputio svoje valove s pitanjima

zgrčili su se u jednom trzaju i pali bez kontrole dolje. Ali ovaj je nastavio letjeti i nije skretao sa svoga kursa. Kada je bio točno iznad otoka jedan veliki predmet se otkači i poče se okretati padajući u luku prema Ilahu. Bomba je bila podešena da eksplodira trideset metara iznad cilja.

Sve je odlično funkcioniralo i eksplozija je bila strahovita.

Cim je zasljepljujući efekt od oslobađanja tako velike količine energije prošao, Ilah, sada potpuno oživljen i napunjen energijom počeo je razmišljati, gotovo zapanjen iznenađenjem i zadovoljstvom. »Pa da, svakako, to je ono čega sam se pokušavao sjetiti. To je ono što ja moram učiniti...«

Bio je zbunjen što je to uopće mogao zaboraviti. On je bio poslan u toku jednog međuzvjezdaoog rata — koji je očito još trajao. On je bio bačen na jednu planetu uz goleme teškoće i odmah ga je neprijatelj onesposobio. A sada je opet bio spreman da ispuni zadatak koji su mu namijenili.

On provjeri test signala na Suncu i na ostalim planetarna koje su bile u krugu dometa njegovih radarskih signala. Onda je pokrenuo proces, koji će ukloniti sve zapreke u njegovoj masi. Prikupio je sve svoje tlačne sile za konačni pritisak koji će dovesti vitalne elemente do potrebnog spoja u točno proračunano vrijeme.

Eksploziju koja je izbacila jednu planetu s njene putanje zabilježili su svi seizmografi na Zemlji. Bit će, naravno potrebno mnogo više vremena dok se ustanovi da Zemlja pada prema Suncu. I nitko neće biti živ kad Sunce bljesne u svjetlu jedne nove, koja će sagorjeti cijeli Sunčev sistem prije nego što ponovo postane maglica.

Čak da Ilah i nije znao, da to više nije onaj rat koji je harao svemirom prije tisuću milijuna stoljeća, ne bi imao drugog izbora: učinio bi to što je i očinio.

Roboti atomske bombe ne mogu donositi druge odluke osim programiranih.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Poruka prijateljstva

Zvonimir Furtinger

U proljeće godine 1972. poletjela je američka svemirska sonda tipa »Jupiter«, pod šifrom »Pionir F«. Cilj joj nije bio određen već samo putanja. Trebala je prolaziti našom galaksijom, a za sto milijuna godina mogla bi proći udaljenost od oko tri tisuće svjetlosnih godina. Prema računu vjerojatnosti, moglo bi se dogoditi, da nakon 80.000 godina »Pionir F« stigne u područje nekog planeta na kojem bi mogli postojati uvjeti za nekakav život. Možda čak i za život inteligentnih bića.

Zbog takve mogućnosti »Pionir F« nosio je i poruku, koja bi eventualnog nalaznika obavijestila, da se na trećem planetu, računajući od Sunca, nalaze dvonožna bića, muškog i ženskog roda, da su ta bića miroljubiva (vidi vraga!), da na tom planetu ima vodika, da je zemaljska žena visoka 168 centimetara i još mnogo drugih detalja, koje nije potrebno ovdje sve navesti. Sve je to prikazano na aluminijskoj ploči, pozlaćenoj kako bi mogla odoljevati tisućama i milijunima godina. »Pionir F« poslan je tako, da prođe pored Sunca, koje bi ga svojom privlačnom snagom skrenulo i poslalo u željenu pravcu. Poruka je bila oblikovana simboličnim crtežima. Bile su to dijelom slike, dijelom skice, a dijelom geometrijski znakovi u binarnom sistemu.

Iako je vjerojatnost da tu poruku nađe bilo tko u svemiru bila vrlo malena, mnogi su se učenjaci ponadali, da će se ipak jednog dana ostvariti kakav-takav kontakt s nekim drugim u svemiru. Makar onda više i ne bilo čovječanstva na Zemlji. Širu javnost impresionirale su glasine da su crteži ugravirani u zlato, ali kada se doznalo da je riječ samo o pozlati, zanimanje je naglo splasnulo. Da će tu poruku pročitati neki sretni svemirac za 985.000 godina ili tako nekako, nije se dojmilo nijednog laika. Čak i da netko pročita i razumije poruku, nitko živ neće to opaziti niti osjetiti bilo kakve posljedice. Međutim, događaji su se odigravali svojim tokom.

Svemirska sonda »Pionir F« presjekla je nakon dva mjeseca Venerinu ekliptiku a tri mjeseca kasnije prohujala je pokraj Sunca i skrenula kao što je bilo i predviđeno. Godinu dana poslije toga prošla je kroz Neptunovu ekliptiku i privučena gravitacijom tog planeta ponovo je promijenila kurs. Bio je to manevar koji nije nitko

predvidio, no to je i onako bilo svejedno, jer se unaprijed znalo da će sonda lutati svemirom i jedina je nada bila da se neće razbiti o neki meteor u prvih 100.000 godina. Ali luk, što ga je sonda nepredviđeno obišla imao je sudbonosne posljedice.

*

Nekih 50.000 kilometara desno ispred »Pionira F«, računajući od Arkturusa, kretalo se neko tijelo. Bilo je loptasta oblika, a površina kao da mu je bila posuta velikim vrganjima ili kišobranima. Neki su se okretali oko svoje duže osi, a neki su se njihali u raznim pravcima određenim ritmom. Bilo je očito da to nije moglo nastati u prirodi i da je to proizvod nečije inteligencije i spretnosti.

Da je tako, vidjelo se odmah: jedna se gljiva počela napadno vladati. Naglo se nagnula u pravcu u kojem se tog trenutka našla sonda, a onda joj se klobuk iskrenuo, pa je podsjećala na preokrenuti kišobran. Istog je trenutka počelo zujati u unutrašnjosti lopte, što je bio znak uzbune.

— Neko veće tijelo juri prema nama — izvijestio je suhonjavi izviđač, gledajući u ploču s instrumentima.

Zapravo ne bi trebalo posebno isticati da je izviđač bio suhonjav. Svi, koji su se nalazili u lopti, dakle cijela posada, bili su za naše pojmove jednaki kao blizanci. Po izgledu moglo bi ih se smatrati ljudima iako im je gornji dio tijela bio izdužen, noge kratke, uši pljosnate i gotovo okrugle, a boja kože ljubičasta. No svi su im organi u principu bili isti kao i kod ljudi na Zemlji.

Poslije ove kratke upadice, možemo opet slijediti daljnje događaje u lopti — zapravo u svemirskom brodu.

— Možeš li ustanoviti odakle se ta stvar pojavila? — upitao je zapovjednik broda.

Izviđač je pritisnuo nekoliko dugmeta i povukao neku polugu. Kad se na ploči zaiskrilo nekoliko svjetala, izviđač odgovori:

— Računi pokazuju jedino to da je mogao doći bilo od kuda, ali da ga je skrenuo veliki planet s lijeve strane.

Zapovjednik se zabrinuo. To što mu je izviđač kazao nije ga ni najmanje razveselilo. Oblik predmeta već se donekle ocrtavao na raznim spravama. Bilo je jasno da je to djelo inteligentnih bića i da nije riječ o meteoru. Uostalom, već je i površna analiza pokazala da tu ima svega i svačega, a najmanje onoga što se obično nalazi u meteorima.

Zapovjednik je pomislio na svoj zadatak. Preduvjet za uspjeh bilo je iznenađenje: trebalo se neopazice približiti Trećem planetu, za koji su instrumenti poslani sondama pokazivali da nosi na sebi život. Odakle to tijelo koje se približuje? Bilo je sasvim jasno da to nije ni

projektil. Odakle je moglo doći? Jedini logični odgovor bio bi da je došlo s Trećeg planeta, jer to je bilo najbliže nebesko tijelo, na kome je bio moguć kakav-takav više organizirani život. No po svemu što se o tom planetu znalo, tamo jedva da je moglo biti neke civilizacije, jer je sam planet bio premlad. U najboljem slučaju moglo se govoriti o nekom stadiju divljaštva. No ako je ipak . .

— Stvar je temeljito sumnjiva — pomislio je glasno zapovjednik. — Ne vjerujem... ali svašta je moguće. Da to nije neka bomba, koja bi nas trebala uništiti?... Signal! Opasnost trećeg stupnja — nastavi glasno.

Odmah nakon toga odahne na trenutak, ali ne zadugo. Senzori su analizirali sumnjivo tijelo. Odmah se ustanovilo da na njemu i u njemu nema ničega što bi nalikovalo na eksploziv, a nema ni sumnjivih zraka niti naprava za dezintegraciju. Zapovjednik je napokon shvatio, da je to obično tane koje je trebalo pogoditi njihovu letjelicu. Upravo smiješno, pomisli on, baš su divljaci koji ne znaju misliti dalje od nosa, ili što već imaju kao organ za mirisanje. Naivnije nisu mogli postupiti. Baš je to ideja, oboriti nas| izravnim pogotkom neke mase bez eksploziva... Čak i da je metak dobro usmjeren, trebalo je da samo malo skrene u stranu pa da promaši desetak kilometara.

— Divljaci — promrmljao je zapovjednik. — Neće nam biti teško da ih uništimo.

Odjednom se lecne. Kakvi su to divljaci, koji su mogli saznati što im se sprema? Za to je trebalo više intelektualne snage nego da bi se poslao razoran projektil. I ako je na trenutak požalio to što je dao uzbunu trećeg stupnja, sad mu je bilo drago.

Istini za volju treba reći da zapovjednik nije bio u načelu neka naročito krvoločna osoba. On je samo izvršavao zadatak, koji mu je povjerilo vrhovno vijeće njegova planeta. A zadatak je bio i te kako važan. Na njegovu planetu su zalihe sirovina bile pri kraju. Koliko su god štedjeli i racionalno iskorištavali otpatke, ipak se mogao već nazreti dan kada će proizvodnja dobara prijeko potrebnih za život početi opadati. Luksuznih predmeta ionako nije bilo već stoljećima. Sonde koje su prokrstarile bližom i daljom okolicom ustanovile su da postoji jedan zvjezdani sistem kojem sunce ima sličan karakter kao i njihovo vlastito i da na Trećem planetu tog sistema ima još dovoljno sirovina, uz vrlo povoljnu gravitaciju i atmosferu. Dakle, ništa bliže od pomisli da se sav život izbriše s tog planeta i onda u miru eksploatira rudno bogatstvo i ostale sirovine. Moglo bi se pomisliti čak i na kolonizaciju. Pogotovu bi tada domoroci mogli samo smetati, jer je sad već bilo očito da su se dokopali nekakve civilizacije: to se moglo lako zaključiti po različitim elektronskim signalima što su ih registrirale sonde. A baš takva polucivilizirana bića obično su

najgora. Najprije bi htjela nešto naučiti od došljaka, a onda bi se osamostalila i pokušala istjerati uljeze. Makar što!

Plan za uništenje Trećeg planeta bio je jednostavan i siguran. Trebalo je da brod samo jednom proleti kroz atmosferu i da aktivira ione. Slijedilo bi sve gotovo automatski. U atmosferi bi se kisik naglo počeo vezati za ugljikove spojeve. Za manje od sata ne bi bilo na cijelom planetu ni jednog slobodnog atoma kisika u atmosferi ni bilo gdje drugdje, pa bi sve živo uginulo. Onda bi se opet obratnim postupkom kisik oslobodio iz svojih spojeva i sve bi bilo u najboljem redu, a svijet bi se dalje vrtio kao da se nije baš ništa dogodilo.

Sada se projektil koji je zbunio zapovjednika toliko približio, da se mogao vidjeti dalekozorom. Po obliku nije se moglo zaključiti kojoj svrsi služi. Ali oprez je bio svakako na mjestu.

— Zapravo i nisu takvi divljaci — promrsio je izviđač, toliko da bi ga zapovjednik mogao čuti. — Kako su samo saznali da dolazimo?

Zapovjednik je shvatio da ga izviđač želi na taktičan način upozoriti da bude oprezan. No to je znao i sam.

— Zapravo je to ipak čudno — rekao je zapovjednik nakon nekog vremena. — Znaju da dolazimo, a protiv nas šalju tane, koje bi nas moglo neznatno oštetiti jedino ako nas izravno pogodi. Senzori nisu otkrili ništa novo u tom projektilu?

— Nisu, a najmanje neki uređaj za upravljanje. Mislim, da je to u ovom trenutku najinteresantnije — rekao je izviđač.

— Da nije neka vježba? — usudio se primijetiti brodski kemičar.

— Kakva vježba — obrecnuo se zapovjednik, koji nije baš poštovao učene osobe. — Taj projektil leti potpuno nekontrolirano i ne emitira signale prema kojima bismo mogli slijediti njegov let i izvući neki poučak,

— Nešto bih predložio — usudio se skromnim glasom reći kemičar.

— Govori!

— Kako bi bilo da uhvatimo to tane, pa da izbliza pogledamo što je to?

— Ne misliš li da bi to moglo biti opasno? Ako je ipak nešto unutra? — javio se izviđač.

Komandant se zamislio. Kemičar je imao pravo, ali ni izviđač nije govorio ludo. Na koncu se odlučio:

— To je točno. Mogli bismo ga privući magnetskim poljem i onda ga otvoriti izvan broda. Dva mehaničara bi to mogla izvesti... pa ako se što i dogodi... bez njih možemo izdržati.

Zapovjednik je izdao potrebne zapovijedi, a onda nije mogao odoljeti:

— Iako si samo kemičar, imaš dobru glavu! — a zatim se obratio svome zamjeniku: — Broj 23 i 81 će izići po tu stvar. Pođi u

strojarnicu i upravljaj magnetskim poljem. Ja ću osobno promijeniti smjer broda i dalje upravljati.

Zapovjednik je netremice gledao u ekrane, tako da je imao pregled nad svim bitnim što se događalo na brodu i oko njega, dok je kemičar ozbiljno razmišljao nije li možda pogriješio što nije izučio za svemirskog tehničara: bilo bi mu lakše i ne bi se toliko mučio.

Na rubu ekrana pojavila se svjetleća točka. Zapovjednik je ispravio kurs broda i sada se ta točka našla u sredini. Postajala je vidno sve veća, a ubrzo se promijenio faktor povećavanja. Da, sada se lijepo vidjelo kako to izgleda. Kamera je zahvalila predmet sprijeda i malo sa strane. Doimalo se poput gljive na čijem se klobuku nalazila nekakva četvrtasta kutija. Ispod klobuka nazirao se stožac.

— Hm — pomislio je zapovjednik — to bi moglo biti svašta i ništa. Svakako treba pogledati što je unutra.

Brojevi 23 i 81 dospjeli su u neposrednu blizinu sumnjive letjelice. Zaobišli su je nekoliko puta, a onda se jedan — zapovjedniku se činilo da je to bio broj 81 — sasvim približio do gljive. Uperio je senzorsku cijev prema nepoznatoj letjelici i polagano prelazio po njezinoj površini.

— Ništa što bi moglo eksplodirati — javio je u centralu,

— Istražuj dalje — odgovorio je zapovjednik, pomislivši u sebi: što jedan lukavi divljak smisli sto kulturnih bića ne može shvatiti.

— Ovako nećemo moći dalje — javio se opet broj 81, — Trebalo bi otvoriti.

— A zašto sam vas poslao? — progunđao je zapovjednik,

— Da dovedemo stvar na brod? Tamo bi je lakše bilo rastaviti na dijelove.

— Jesi li sasvim poludio? — vrisnuo je zapovjednik, a onda nastavio očinskim glasom: — Možda su divljaci napunili letjelicu nekim virusima ili bakterijama da nas unište. U svemiru će to biti posve bezopasan pothvat.

Na ekranu se sasvim jasno vidjelo kako brojevi 23 i 81 s vrlo malo volje prilaze letjelici, ali zapovijed je zapovijed, disciplina je disciplina. Prihvatili su se posla i malo-pomalo pojedine dijelove smještali u kutije koje su nosili sa sobom.

— Ima li što sumnjivo? — htio je saznati zapovjednik.

— Do sada ništa. Našli smo samo nekakav vrlo primitivan, uređaj za upravljanje. Potisna snaga morala je doći izvana, vjerojatno s neke rakete.

— A što će divljaci drugo. Samo nastavite — odgovorio je zapovjednik.

Tehničari su nastavili rastavljati letjelicu. Kad su otvorili kutiju na vrhu, broj 23 se brzo javio:

— Nekakva ploča. Čini se da je to pokušaj umjetnosti.

— Izložba primitivne umjetnosti u svemiru — primijetio je zapovjednik sarkastično. — Nastavite!

Više se ništa bitno nije našlo. Bombe, koje se zapovjednik najviše bojao, nije bilo.

Konačno se sav inventar iz nepoznate letjelice našao na zapovjednikovu stolu. Unaokolo su se okupili članovi štaba.

— Očito su to sve proizvodi neke kulture, koja pokazuje tendenciju razvoja — primijetio je kemičar.

— Slažem se — prihvatio je zapovjednik — takvi smo i mi vjerojatno bili prije 100.000 generacija.

— Da mi je samo znati, zašto su to uopće poslali u svemir — razmišljao je glasno pomoćnik zapovjednika.

Zapovjednik pogleda pločicu o kojoj je govorio broj 23. Vrtio ju je u rukama i zamišljeno promatrao crteže. Najprije mu se sve to činilo potpuno besmislenim. U desnom gornjem uglu nalazile su se slike dvoje divljaka. Bilo je očito da je riječ o mužjaku i ženki. Bili su goli, što je potpuno odgovaralo predodžbama zapovjednika o bićima na Zemlji. Iza njih se nalazila skica te letjelice koju su upravo demontirali. U lijevom gornjem uglu bila je nacrtana točka iz koje su zrakasto izlazile crte. Iznad toga bila su dva kruga spojena crtom. Ni jedno ni drugo nije bilo nimalo jasno, ni zapovjedniku ni ostalim članovima štaba. Ispod toga bilo je već nešto razumljivije: jedan veliki i devet manjih krugova — neki veličine točke, neki nešto veći. Šesti krug, računajući od velike kružnice, bio je precrtan. Zapovjedniku je bilo jasno da to prikazuje planetarni sistem. Veliki krug je Sunce a ostalo planeti. To je bilo to jasnije, što je od Trećeg planeta vodila krivulja, na čijem se vrhu opet nalazila skica te letjelice koja ih je presrela.

— Da li tko razumije nešto od toga? — upitao je zapovjednik i zaokružio pogledom oko stola.

— Ako dopustite, nešto bih rekao — javio se glavni inženjer stroja. — Ovaj par divljaka je gol. Muškarac diže ruku u zrak. To očito znači: mi smo siromašni divljaci, nemamo ništa i zaustavite se na našem planetu, da nam nešto podarite; zato smo i poslali našu letjelicu, da vas pozovemo.

Zapovjednik je šutio i samo pogledavao ostale članove štaba. Nitko nije više rekao što misli, jer je svakome bilo jasno da bi bilo dobro čuti što je zaključio zapovjednik. Kada je tišina potrajala predugo, javio se je zapovjednik:

— Vjerojatno bi se sve to moglo tako protumačiti. Ali ja bih htio znati kako su ti siromašni, neuki divljaci mogli saznati da mi dolazimo. Očito je, dakle, da i nisu tako divlji, da raspolažu silama koje moramo poštovati. Bojim se da to nije vapaj prosjaka, već nešto drugo.

Članovi štaba počeli su se neugodno osjećati. Glavni inženjer stroja požalio je svoju brzopletost, a samo je mislio oditi zapovjedniku.

— Donji je red posve jasan. On nam govori da je s Trećeg aneta, računajući od središnje zvijezde, poslana letjelica nama u susret. Poruka nastavlja: svi mi, i muško i žensko, stat ćemo u obranu našeg planeta. Zaustavite se i ne približujte nam se! O tome rječito govori uzdignuta ruka. Mi hodamo goli zbog toga jer smo sve što imamo upotrijebili za izradu strojeva kojima ćemo vas uništiti...

— Oprostite — kemičar se usudio prekinuti zapovjednika ali po čemu zaključujete, da bi nas oni uništili?

— Po crtežu u lijevom gornjem uglu. Točka iz koje radijalno izlaze zrake. To je, bez sumnje, simbol eksplozije. Osim toga, iznad toga su dva spojena kruga. Mislim da nisam daleko od istine ako kažem kako je to znak prijetnje da će nas poloviti tom eksplozijom.

— Ako je tako — predložio je glavni inženjer stroja — onda bismo morali odmah nešto poduzeti.

— Bojim se da je jedna pojedinost opet umakla vašoj pažnji. — Zapovjednik se trudio da govori mirno, jer mu je inženjer počeo ići na živce. — Oni imaju bazu za oružje na petom planetu. Vidite da crta koja ukazuje na eksploziju polazi baš od Petog planeta. Prema tome, ne bismo mnogo učinili da gađamo naš prvobitni cilj. Baza s oružjem ostala bi netaknuta.

Poslije toga svi su bili utučeni. Toliko se lijepih nada rasplinulo. Svima je pomalo počelo bivati jasno da u ovom slučaju nije riječ o divljacima već o vrlo razvijenoj kulturi s neslućenim tehničkim sredstvima.

— Da — dosjetio se kemičar — a kako tumačite, zapovjedniče, te primitivne naprave u letjelici?

— Krajnjom racionalnošću. Za svrhu koja je ostvarena bile su dovoljne i tako jednostavne naprave. Osim toga, ta su bića vrlo lukava: prikazivala su se primitivnima da nas izazovu na osvajanje. Očito je da imaju i izvrsnu obavještajnu službu, jer nekako su morali saznati za nas.

— To je nemoguće — umakne glavnom inženjeru stroja.

— Šutite — presiječe ga zapovjednik. — Tko mi jamči da niste i vi u njihovoj službi... no da, to je nemoguće, jer oni zacijelo biraju suradnike. Uostalom, dosta razgovora. Treba prijeći na djelo.

— Na borbena mjesta! — vikne pomoćnik zapovjednika.

— Tko vam je dopustio, da preuzmete komandu? — ošine ga zapovjednik bijesnim pogledom. — Okrenite brod za 180 stupnjeva. Vraćamo se. Očito je da oružjem kojim raspolažemo ne bismo ništa postigli protiv te civilizacije, samo bismo sebe upropastili!

*

Otprilike u to doba pojavila se u izlozima knjižara širom Zemlje knjiga profesora Arthura Melvillea pod naslovom »Pioni zacijelo biraju suradnike. Uostalom, dosta razgovora. Treba prijeći na djelo.

Mjesec dana kasnije autor je postao počasni član cijelog niza učenih društava.

*

Zapovjednik broda, koji je imao nalog da uništi Zemlju a nije to učinio, sve je više bio uvjeren da se samo njegovoj pronicavosti može zahvaliti što je spasio brod i posadu.

Efekt ksi

Philip Latham
The Xi Effect

Preveo Nikola Popović

Cio tjedan Stoddardova i Arnoldova ekipa nije imala nikakve rezultate nego samo muke i teškoće s programom istraživanja Sunčeva infracrvenog zračenja. Prvo je olovnosulfatna fotokonduktivna ćelija prestala raditi. Nakon toga jedna električna oluja — potpuno neočekivana — u rujnu oštetila je dalekovod do planinskog opservatorija. A sad je iz neobjašnjivih razloga automatski registrator uporno otklanjao da registrira i najmanji kvantum radijacije iznad 20.000 angstrema.

— Evo tu na 16 tisuća stopa kraj je atmosferskog ugljičnog dioksida — reče Arnold, pokazujući jednu točku na traci koja je to registrirala. — Možete vidjeti da je sve u redu do toga mjesta. Ali iznad dvadeset tisuća ne možemo dobiti ništa.

Stoddard je zagundao:

— Eto, to je posljedica našeg ekonomiziranja. U želji da smanjimo troškove, kupujemo najjeftiniju opremu. — Pošao je do spektometra i pogledao ga namrštena lica. Bio je to njegov izum, impresivna serija proreza i parabohčnih ogledala kroz koju se propuštala zraka Sunčeva svjetla s vrha tornja. Kad je taj optički instrument u pravom položaju, on će dovesti traku infracrvene radijacije na vrlo osjetljivu ploču fotokonduktivne ćelije. No, očito nije sve ovisilo samo o pravom položaju.

— Možda je stvar ovoga puta u pojačanju — reče Arnold s mnogo optimizma.

— Pa to je jedini dio tog glomaznog aparata koji nas do sada nije iznevjerio — reče Stoddard. — Bilo bi dobro da ti još jednom pogledaš cijeli aparat, a ja ću ponovo pregledati ćeliju.

Slijedećih nekoliko sati astronomi su provjeravali dijelove spektrometra kao dva kirurga koji najpažljivije otvaiaju trbušnu šupljinu, dodajući jedan drugom instrumente, jedva izmijenivši po koju riječ. Ta radili su petnaest godina zajedno kao jedan od najstarijih timova u Zapadnom institutu za tehnologiju, ali i kao ekipa koja se toliko puta potvrdila kao jedna od najproduktivnijih. Stoddard je u četrdesetoj izgledao kao neka starinska bačva piva s velikim

rukama, velikim nogama i velikim izbočenim trbuhom. Njegove gotovo zatvorene oči, kao da je uvijek pospan, bile su samo vrlo efektna maska za jednu od najpametnijih glava u institutu. Arnold koji je bio skoro istih godina, doimao se poput mladića. Bio je malen, mršav i žustar, s mladićkim izrazom lica, što je često razne posjetioce zbunjivalo misleći da je on student koji se bavi svojim prvim istraživanjima. Stoddard je bio praktičan, čovjek Instituta koji je izradio nacrte za ovaj aparat namijenjen raznovrsnim istraživanjima. On je preuzeo zadatak promatranja. A Arnold je bio onaj koji je odabirao ta zapažanja i razrađivao ili teoretski.

— Jesi li našao da nešto nije u redu? — napokon upita Stoddard, uspravivši se i stavljajući poklopac koji je pokrivao dio aparata sa ćelijama.

— Ništa što bi bilo vrijedno spomena — odgovori Arnold. — Mislim da bi trebalo još jednom pogledati.

— Da, i ja mislim tako. Pustimo Sunce ponovo kroz prorez pa ćemo pokušati još jednom.

No, ni slijedeći pokušaj nije bio ništa bolji od prvoga.

— Možda bi trebalo cijeli aparat odnijeti dolje u laboratorij na temeljitiji pregled — izjavi Stoddard, gledajući u svoje djelo kao da ga je htio baciti u smeće. Promatrao je kako jedan oblačić lijeno prelazi preko Sunčeva diska na projekciji kroz prorez. — Jesi li jutros dobio neke informacije ili prognoze o vremenu od meteorološke stanice ili preko radija?

Arnold ga pogleda upitno.

— Pa zar još nisi čuo? Sve radio-stanice su zanijemjele ima tome već tjedan dana.

— Što je s njima?

— Dakle, to je zaista misteriozno. Prošlog ponedjeljka KLX se više nije čulo usred programa, a onda su stanice dalje uz skalu također prestale emitirati. Nakon toga moglo se čuti samo radio-amatere i policiju. A sada su i oni zašutjeli Stoddard, koji je smatrao radio jednom od najvećih prietnji njegovu miru, primio je tu vijest filozofski.

— E, pa drago mi je, što čujem, da nismo jedini koji imamo problema ovih dana. Ali, kladim se, da je mojoj ženi bilo strašno žao kad nije mogla čuti što se dogodilo prošle noći privatnoj tajnici Priscile Lane.

*

Stoddard je bio u svom laboratoriju u prizemlju Astrofizičke dvorane Zapadnog instituta i naporno izrađivao dijagram za sistem pojačala kad je Arnold upao kao vihor, dok mu je veselo mladenačko

lice zračilo oduševljenjem.

— Pogodi što je novo! — uzviknuo je. — Friedmann je u gradu. Prihvatio je da održi predavanje večeras u velikoj dvorani o svojoj teoriji o efektu KSI. Znaš Friedmanna, zar ne? Stoddard je zakimao odrečno glavom.

— Nikad čuo za njega. Arnold prebaci jednu nogu preko stola.

— Pa po mojem mišljenju, on je najbolji kozmolog danas na svijetu. Imao je mnogo okapanja dok je uspio objaviti prvo djelo, no tada još nije bio poznat. Svatko je mislio da je to napisao neki čudak, neuračunljiv tip, sve dok Eddington nije to pročitao i odmah uočio veliku vrijednost spisa. Sada Friedmann ne šalje svoje članke novinama. Moraš prekapati i pronalaziti njegove studije na čudnim mjestima kao što su »Izvještaji i rasprave Geofizičkog društva Venezuele« ili u »Analima portugalskog Meteorološkog saveza«.

— Mogu pretpostaviti kako mu je — reče Stoddard sa simpatijom.

— E, pa mislio sam da bi ga vrijedilo čuti jer bi njegova teorija možda mogla imati neke veze s našim zapažanjima prošlog tjedna o infracrvenim zrakama.

— Misliš da bih ga mogao bolje razumjeti ako ga čujem?

— Vjerojatno ne, ali sve, ili bar veći dio onoga što će iznijeti u predavanju tiče se svih nas.

Stoddard dohvati dijagram koji je izrađivao.

— Vidjet ću, hoću li imati vremena. No, ti znaš što mislim o tim visokoučenim teoretičarima.

Arnold se nasmije.

— Znam to dobro otprije. — Ustade i krenu prema vratima. — Bit će to u sobi 201 u 16. i 30. Sačuvat ću jedno mjesto i za tebe.

Sastanak je već bio počeo kad je Stoddard otvorio vrata i šmugnuo na svoje sjedalo i pri tome je izazvao više buke nego kad konj ulazi u staju. Kao i obično prve redove su zauzeli okorjeli starosjedioci na fakultetu, oni zagriženi posjetioci svih seminara, veterani na tisuće predavanja: Fosberg i Ballantyne s matematičkog odjela, Blacker i Tinsdale iz radiološkog laboratorija, Deninning, nuklearni fizičar i mnogi drugi. Tu su bili i apsolventi i profesori sa susjednih instituta.

— Tko je na potezu? — upitao je Stoddard kad je sjeo pokraj svoga prijatelja.

— Trebalo je samo da vidiš kako je Friedmann spustio starom Blackeru prije jedne minute. — Arnold je to prošaptao s očitim zadovoljstvom. — Dobro ga je opalio ovaj put.

Za Stoddarda svi teoretski fizičari su bili nekakva čudna bića udaljena od svih ostalih ljudi. Iz vlastita je iskustva znao da ih se može podijeliti u dvije skupine. U prvoj su skupini bili, npr. oni koje se jedva moglo razumjeti, uz veliki napor. Kao u pravilu oni su prolazili kroz život s oreolom mjesečara. Ako netko skupi dovoljno

hrabrosti te ga upita ili zatraži da svoje mišljenje stavi na papir, on će ga pogledati s izrazom nezadovoljstva kao prodavač rabljenih kola kad mu donesete kola na prodaju pa počne razgledati razlupana kola prigovarajući svakoj pojedinosti. Sve je u lošem stanju. No, moguće je postići nekakvo poboljšanje, ako bi se popravilo ovo ili ono, itd, itd.

Druga skupina, nasuprt prvoj, doima se kao da je uvijek blizu točke ključanja. Trese se od suzdržana uzbuđenja. Jedan od njegovih bivših učenika predložio je teoriju koja predstavlja golem napredak. Tamo gdje je bila potpuna tama sada je sve obasjano Suncem. Kada se samo riješi nekoliko sitnica i kada se raščiste neke manje važne stvari, cijeli će problem biti praktično riješen, itd, itd.

Stoddard je Friedmanna svrstao odmah u prvu skupinu, s manjim primjesama druge. Bio je to visok mršav čovjek oko tridesete, sav nekako uglat i ako je nekoga gledao kao da je gledao negdje deset metara iza njega. Glas mu je bio suh i jednoličan s malo stranog naglaska.

Stoddard je slušao nešto više od pet minuta kada je opazio kako se počinje diviti tom čovjeku kao što se mala unuka divi djedu kad pušta lijepe kolute dima iz svoje lule. Koliko je mogao shvatiti, Friedmann je u svom razmatranju upotrebljavao obične, poznate riječi da bi označio mali ugao ili malu mrvicu u beskrajno višem nivou vremenskog prostora ili KSI-prostora. Redovno se zbivanja u KSI-prostoru dešavaju na prevelikoj skali raspona da bi imala bilo kakav osjetljiv efekt na finoću obična prostora. U rijetkim prilikama ipak jedan mali dio »zgrušanog« prostora može biti ozbiljno narušen zbivanjima posebne prirode u KSI-prostoru, na neki način slično kao kad neki atom na površini jantara može biti uznemiren trljanjem.

— Kada se zbivanja u superkozmosu prenesu u neki individualizirani dio prostora mogu se zbivati izvanredne stvari, na primjer kutni moment neće biti točno očuvan, a Hamiltonova jednadžba će zahtijevati neke modifikacije, da spomenemo samo neke — govorio je Friedmann. — Zbog toga ispravno upućeni istraživač svemira mora svakog časa imati radijus promatranja jednak TAU* puta brzina svjetlosti — rekao je Friedmann na kraju izlaganja. Zbog toga, dakle, ako se povećava vrijednost TAU, jednako tako se mora povećavati i svemir, kao što je prikazano u općem smanjivanju izvangalaktičke maglice... No, to povećanje u vremenu, označeno s TAU nije stvario jedinstveno, nego samo statistički izražen efekt. Lokalne fluktuacije u KSI-prostoru mogu dobiti tako goleme razmjere da se mogu vrlo jasno opaziti i u jednostavnom prostoru... Dokaz za KSI-efekt u našoj okolini vidljiv je iz ponašanja Andromedine maglice, koja umjesto da se vlada i sudjeluje u općem smanjivanju i sakupljanju, približava se Zemlji brzinom od tri stotine kilometara u sekundi. Nadalje neke anomalije u kretanju unutrašnjih planeta,

naročito stoljetne varijacije u otklonu Venere jasno ukazuju na prodiranje efekta KSI unutar granica Sunčeva sistema. Mogu se očekivati dalje anomalije uzrokovane povećanjem toga efekta.

* tau, slovo grčkog pisma.

Kratkim naklonom Friedmann je završio i počeo prikupljati svoje zabilješke i papire. Sjeo je jedva obraćajući pažnju na dugi aplauz studenata. Tajnik Astronomskog i fizičkog kluba zahvalio je dru Friedmannu na predavanju za koje je bio siguran, da su svi primili sa zadovoljstvom, i upitao je ima li tko kakvo pitanje. Nakon toga je slijedila uobičajena mučna tišina od nekoliko minuta. Konačno ju je prekinuo Fosberg, autoritet na polju teorije brojeva i neokrunjeni kralj fakultetskih ekscentrika.

— Kako sam ja shvatio ovaj postulat o KSI-efektu, efekt KSI zapažen je kao smanjivanje u našem sektoru prije devet do deset godina. Dakle, upravo sam sada napravio neke proračune na ovoj omotnici i, ako nisam pogriješio, sadašnji promjer Sunčeva sistema sve do Plutona iznosi 3,2xl0^{8} kilometara ili oko dvije stotine milijuna milja. Je li tako? — Svi su s očekivanjem gledali u njega.

— Proračunavao sam potpuno s uopćenim formulama, nikad s numeričkim vrijednostima — odgovori Friedmann hladno. — No, dakako, uopće ne sumnjam u točnost proračunavanja doktora Fosberga. Prirodno je da ta odstupanja gotovo i nisu primjettjiva običnim načinima mjerenja. Bit će potrebno obaviti neka promatranja koja će izričito morati obuhvatiti brzinu svjetlosti.

— Spreman sam da se u tome suglasim s vama — odgovori dr Fosberg — ali ne mislite li da se sa svim tim zgušnjavanjem upuštate u ozbiljne teškoće sa zakonom gravitacije? Jer za još nekoliko godina će skupljanje Sunčeva sistema biti veći problem nego problem parkiranja u gradovima!

To je bila doskočica koja je uvijek izazivala smijeh i bila je jedan od razloga, što je uopće i postavio pitanje.

— Teškoće s gravitacijom koje toliko zabrinjavaju doktora Fosberga ne moraju nastati kao neposredna posljedica toga — rekao je dr Friedmann potpuno hladan na tu opasku. — Kao što sam pokazao, zakoni Newtonove mehanike mogu postati neodrživi čak i pri prvoj aproksimaciji. Kod tih krajnjih granica, ipak, integracija jednadžbi postaje gotovo nerješiva običnim metodama. Jedan od mojih učenika na Univerzitetu u Pennsylvaniji ima u planu da to područje ispita slijedeće godine pomoću kompjutora.

Fosberg je kimao ćelavom glavom.

— Ipak to me nagomilavanje ozbiljno zabrinjava — izjavio je svečano. — I nikako mi se ne sviđa ideja da ćemo biti reducirani na dimenzije mikrokozmička patuljka.

Friedmann je slegnuo ramenima jasno ističući da je njemu

potpuno nevažno da li će Fosberg biti reduciran na dimenzije nekog neutrina ili ne. I kako nije više bilo pitanja, sastanak je završen. Stoddard kojem je bilo jako dosadno slušati ta naklapanja krene prema vratima, a Arnold je bio nekoliko koraka iza njega.

— Zar nije bio odličan taj Friedmann? — upitao je. — Zar ne misliš da je to najcjelovitija kozmološka teorija koju si ikada čuo?

— Nema sumnje — odvrati Stoddard idući prema izlazu.

— Znaš, baš sam nešto razmišljao — nastavi Arnold koračajući pored njega — zašto ne bismo i mi ispitali taj efekt KSI?

— Mi da ga ispitujemo?

— Zašto ne? Napokon to nam i neće biti tako teško. Jer kao što je Friedmann rekao, bit će potrebno obaviti promatranja koja zavise samo o oslanjanju na brzinu svjetlosti.

Stoddard zagunđa.

— Kladim se da on u svom životu nije načinio ni jednu jedinu prokletu opservaciju.

Zastali su na stepenicama izvan dvorane prije nego što je svaki krenuo na svoju stranu. Sunce je zalazilo i osjećao se svježi povjetarac koji je počeo tresti lišće na velikom kestenu red glavnim ulazom.

— Sutra, kad dođeš u moju kancelariju, razgovarat ćemo malo duže o ovome — reče Stoddard, silazeći niz stubište. — sada mi je najvažnije da stignem kući na večeru.

— Ta promatranja će se sastojati jednostavno od određivanja da li će se neki događaj na velikoj udaljenosti dogoditi u predviđeno vrijeme — šalio se Arnold. — Da vidimo koja i stvar bila najlakša za promatranje.

U tom je trenutku njegov pogled privukla jedna zvijezda, jedva vidljiva na istočnom horizontu.

— Imam je! — uzviknuo je.

— Mogli bismo promatrati pomračenje jednog od Jupiterovih satelita. Ako se Sunčev sistem doista smanjio kao što to predvida efekt KSI, morat će se pojaviti mnogo prije vremena.

— Misliš da ponovimo Roemerova ispitivanja — reče Stoddard — samo sada s vremenom izraženim brzinom svjetlosti umjesto promjerom Zemljine putanje oko Sunca.

— Točno tako!

Stoddard je osjećao kako se mreža steže oko njega. Znao je kad njegovog kolegu opsjedne neka nova ideja, da je uzaludno odgovarati ga od nje.

— Pa dobro, čini mi se da smo ponekad istraživali i stvari koje su manje obećavale. Samo nikako se ne mogu sjetiti koje su to bile.

— Slušaj — reče Arnold dok su mu oči svjetlucale vragolasto. — Radi li netko noćas u opservatoriju?

Stoddard je malo razmišljao.

— Danas je četvrtak, je li? Ne, mislim, da nema nikoga.

— Pa što nas onda sprečava da počnemo promatrati već noćas?

— Ništa, koliko ja znam, osim što će biti lijepa debela magla — uzdahnuo je pomirljivo. — Pogledajmo na tabelu. Možda nema nikakva pomračenja vidljiva noćas.

Ali, tabela je pokazivala drugačije. Pojava pomračenja Jupitera I bila je predviđena za četvrtak 5. listopada, u 4 sata i 8 minuta i 10 sekundi po srednjoevropskom vremenu. Arnold je bio oduševljen.

— Srest ćemo se noćas u opservatoriju. O. K.?

— Dobro.

— Možemo poslije svratiti k meni na jednu čašicu.

— Meni će, vjerojatno, biti potrebna bar jedna — bio je Stoddardov turoban odgovor — pošto ustanovimo koliko se smanjio svemir.

Svjetiljka je iznad stola bacala groteskne sjene po okrugloj prostoriji pa su teleskop i postolje nalikovali na velikog kukca koji leti po stropu i zakrivljenim zidovima kupole. U tom trenutku Stoddard nije bio raspoložen da se divi projekcionoj geometriji na zidovima. Kao i svaki drugi opservatorij u svijetu, koji se pokretao ručno, i ovaj je u Zapadnom institutu bilo vrlo teško pokretati. Napokon, uloživši velik napor koji je odgovarao jednom »supermenu«, Stoddard je otvorio zaslone prema nebu. Pokazalo se zviježđe Cygnus točno po meridijanu. Teško dišući, okrenuo je kupolu prema Jupiteru, sve dok ga nije dobio u središtu otvora, žuto svjetlo kao semaforsko između blijedih svjetala zvijezda u skupini Vodenjaka. Onda je počeo okretati teleskop na postolju kao neki protuavionski top sve dok nije dobio planetu u vidno polje.

— Kako se vidi? — pitao je Arnold, sjedeći u sjeni za stolom. Pustio je trak svjetla na kronometar i na komad papira pored ruke, ostavljajući kraj teleskopa u tami.

Stoddard podesi fokus.

— Ne baš najbolje — mrmljao je. Skinuvši predleću s donjeg kraja teleskopa, stavi na njeno mjesto dužu cijev. — E sada je već bolje.

— Kako izgledaju sateliti?

— Pa otprilike kako je predviđeno na tabelama. Kalist i Ganimed su sa zapadne strane. Europa je za jedan dijametar Jupitera istočno od njega. Jos se nigdje ne vidi. — Malo je spustio stolicu na promatračkoj platformi što mu je omogućilo da gleda kroz teleskop s manje naprezanja vrata. — Čekaj malo, upravo sam uhvatio jedan djelić na kraju oboda.

Arnold baci pogled na kronometar.

— Ta nemoj mi reći da ga već možeš vidjeti!

— Evo, to je doista on.

— Ali ne može biti, to je prije vremena.

— Zašto ne? Pa to je bilo ono što si očekivao, zar ne? No, gledaj na kronometar i ja ću ti reći pravo vrijeme kada dođe na vidik izvan planete.

Nekoliko je minuta pod kupolom vladala tišina. Čulo se samo ravnomjerno kuckanje kronometra i potmuli šum prometa s udaljenog bulevara. Stoddard se sav usredotočio na mali tračak svjetla što se pojavljivao iza diska planete. S vremena na vrijeme učinilo mu se da sjaj nestaje a onda bi se opet pojavio. Čekao je dok nije ostao izvan pogleda za jedno duže vrijeme.

— U redu sada budi spreman — upozori je. — Sada! Sedam, trideset i tri nula, nula — reče Arnold i zapisa te brojke na početku arka papira. Stoddard se teško diže iz zgrčena položaja na donjem kraju teleskopa i poče pažljivo razgibavati jednu nogu. Njegov je kolega užurbano počeo proračunavati, Što je trajalo slijedećih pet minuta. Sada je zastao, naslonio se i zamišljeno kuckao olovkom po stolu.

— Kakav je odgovor? — zapita Stoddard koračajući po sobi.

— Pa, prema ovim rezultatima — odvrati Arnold, govoreći neprirodno ležernim glasom — pojava je bila vidljiva točno trideset i pet minuta i deset sekundi prije nego što je trebala biti.

Za trenutak nitko ne progovori ni riječi. Onda Stoddard prasnu u gromoglasan smijeh koji je razbio tišinu u kupoli opservatorija.

— To stavlja Jupiter u naše dvorište. Sada je tako blizu da svjetlost stiže bez teškoća do nas.

Arnold pogleda gore prema velikoj planeti koja je tako dostojanstveno plovila među zvijezdama. Tu je bila Vega i Altar tamo na zapadu sa Cygnusom koji je plovio odmah iza njih, a onda velika četvorina Pegaza koja se kotrljala gore prema sjeveru, isto tako, kako ih je vidio na tisuće puta prije. Ta zar je moguće da je nekakva katastrofa izvana dotakla njihov maleni kutak i da je sada veliki Jupiter gurnut tako blizu da je došao u položaj koji se nekada mogao opisati kao nadohvat ruke, tako da bi ga mogli dohvatiti pruženom rukom između palca i kažiprsta kao zrelu trešnju? Kao dječak je volio čitati priče o putovanjima kroz vrijeme i o borbama na drugim planetarna i nikada ga nije napuštao osjećaj da će jednom nešto transcedentalno proviriti iza ugla. Na seminarima su raspravljali o linijama svjetla i o prostoru 'n' dimenzija, ali je li itko stvarno u to vjerovao? Možda je napokon bio ovdje. Zadrhtao je u zagušljivom noćnom zraku. Vjetrić s oceana koji je puhao kroz proreze na kupoli osjećao je na svojoj koži vrlo realno.

Mehanički je počeo pomagati Stoddardu da spremi teleskop i zatvori proreze na kupoli.

— Što kažeš na to da odemo dolje i popušimo po jednu? — reče

Stoddard, kad je sve bilo pospremljeno. — Želio bih da i ja malo pogledam te tvoje proračune.

Velika soba za odmor u prizemlju dobrodošla je nakon kupole u kojoj je bio propuh. Stoddard zbaci kaput, privuče stolicu do stola koji je bio dosta dugačak i služio je za konferencije te poče nabijati lulu koju je izvadio iz ladice. Tek kada je cijela operacija bila izvedena na njegovo zadovoljstvo i kad se lula zažarila, okrenuo se Arnoldu i njegovim proračunima. Tada, razdražljivom promišljenošću poče provjeravati brojke, zastajući između uvlačenja i ispuštanja malih kolutova dima iz lule — da bi ih usporedio s onima na tabeli. Arnold se naslonio na zid i pažljivo ga promatrao.

— Pa, ne bih rekao da mogu naći neku grešku u tvojim računima — prizna gunđajući — ali to još ne znači da su točni.

Birajući polagano pravac, on ispusti kolut dima na lik djevojke što im se smiješila s kalendara, prateći kako se dim omata oko njena vrata kao ogrlica.

— Na desetke puta u svom životu dobivao sam rezultate luckaste kao što su ovi. I svaki put nisam mogao odoljeti da sebi ne kažem: Stoddard, možda si stvarno otkrio nešto veliko. Možda je to zbilja nešto veliko! No, do sada nisam otkrio ništa značajno. Uzmi, na primjer, ovo promatranje noćas. Svakako bi bilo uzbudljivo pretpostaviti da se Sunčev sistem smanjio na veličinu novčića, ali prije toga bih želio znati ne postoji nekakvo posve prirodno, općenito i jednostavno tumačenje sve to. Vrlo je žalosna činjenica da je većina uzbudljivih rezultata do kojih mnogi učenjaci dolaze moguće objasniti greškama u promatranju i bilježenju. Sjeti se samo da je Mira Ceti u svom maksimumu bila pogreškom proglašena novom.

— Svatko to zna — mrmljao je Arnold. — Ali gdje bi se ovaj put moglo pogriješiti? To je tako jednostavno da ne može biti greške.

— Možda i nije tako jednostavno kako ti misliš. Sjeti se da nismo promatrali baš pod najboljim uvjetima. Vrijeme, koje sam ti ja kazao, moglo se razlikovati za nekoliko minuta, a možda i više.

— Pa bi prema tome ipak valjalo objasniti još trideset minuta.

— U redu. No sada se postavlja pitanje koliko možemo vjerovati podacima na tabeli, kalendaru? Ne bih se mnogo čudio kada bi predviđeno vrijeme na tabeli bilo pogrešno.

— Pa zar toliko?

— Dakle, znam da se predviđanje za pojavljivanje Jupiteova letiri velika satelita temelji na Samsonovim tabelama iz 1910. godine, a one bi danas svakako morale biti korigirane. Nije mi poznato kako često Mornarički opservatorij provjerava takve stvari. Ali, dok to ne saznamo, i dok ne obavimo niz promatranja, mi doista još ništa ne znamo.

— U redu, u redu — reče Arnold nestrpljivo. Pa, ipak ja mislim da

je to prevelika razlika da bi bila greška.

— Priznajem da je to velika razlika — reče Stoddard, ponovo zapalivši lulu. — A tu je i nešto što bih želio da mi protumačiš. Poslije te cijele besjede i naklapanja danas poslije podne ja još ne shvaćam kakve veze može imati taj efekt KSI u našim promatranjima infracrvenih zračenja.

Arnold uze olovku i komad žuta papira za koncepte.

— Pretpostavimo da ova linija predstavlja granice našeg lokalnog svemira ili aglomeraciju — reče crtajući pri tome nepravilnu zatvorenu liniju s točkom blizu središta. — Prema Friedmannu ponekad neka smetnja u vanjskom superkozmosu ili u KSI-prostoru postaje dovoljno snažna da naruši i red u određenom lokalnom svemiru. E, sada postoji nekoliko stvari koje se mogu dogoditi kao rezultat te smetnje, ali ponajčešće i najvjerojatnije će posljedica biti ta, da će se lokalni svemir početi smanjivati, najprije vrlo polagano, a onda sve brže. No, dugo nitko neće biti svjestan tog smanjivanja, jer će sve u tome prostoru ostati proporcionalno smanjeno s jednim jedinim izuzetkom. Taj je izuzetak valna dužina elektromagnetskih radijacija. Pretpostavimo da su se granice smanjivale sve dok nisu dosegle polumjer od otprilike tisuću kilometara. — On povuče liniju od središnje točke do jednog mjesta na graničnoj liniji. — Svakako u tim granicama ne može opstati ništa što je veće od tih granica. Zbog toga znači da su sve elektromagnetske radijacije izvan tisuću kilometara isključene. To se odnosi i na nestajanje radio-emisija. Kako se granice i dalje smanjuju i kreću valne dužine postepeno će nestajati.

— Čini mi se, da počinjem shvaćati — reče Stoddard, proučavajući dijagram. — Mi nismo mogli postići ni jednu transmisiju iznad 20.000 angstrema, jer nije bilo nikakve radijacije da je prenese.

— To je to! Naš svemir ima samo radius od 20.000 angstrema... sve radijacije s dužim valnim dužinama su eliminirane.

— To je oko dvije i pol desettisućinke centimetra — reče Stoddard, pošto je na brzinu izračunao te vrijednosti. Kikotao je. — Nije nikakvo čudo što je stari Fosberg bio vrlo zabrinut!

— Vidiš li da efekt KSI stvarno daje objašnjenje za sve fenomene — reče Arnold slavodobitno, — Svakako više ne možemo dugo biti u neizvjesnosti.

— Kako to?

— Zato, što se svemir toliko skupio, da će biti narušen optički spektar. Krajolik će promijeniti boju.

— Pa, možda imaš pravo — oklijevajući reče Stoddard — ali za sada je sve kao i do sada, i kao što je uvijek i bilo. —

Počeo je odsutno crtati kružnice i kvadrate preko Arnoldova dijagrama. — Ja bih želio — rekao je zijevnuvši — da netko pronađe

kako skratiti vrijeme između jedne plaće i druge.

Arnold mahnu rukama bespomoćno i ode na drugi kraj sobe. Stoddard je sjedio nepokretan kao da je zaspao. Onda uze jednu mapu iz ladice i poče je proučavati.

— Evo, tu su one snimke koje smo napravili u zoološkom vrtu prekjučer. Još ih nisam razvio i kopirao.

Njegov partner pogleda na rolicu filma bez interesa.

— Moja žena je pitala za te slike za vrijeme ručka danas. Htjela je vidjeti one na kojima se vidi kako hrane orla.

— Ako hoćeš malo pričekati, razvit ću film i odmah napraviti slike.

Arnold pogleda na sat.

— Svakako, samo ih napravi. Tek je osam i trideset. Stoddard ugasi stropno svjetlo i mala sobica za razvijanje filmova osta u potpunoj tami. Arnold ga je čuo kako traži prekidač za tamnocrveno svjetlo. Okrenuo ga je. Bez rezultata, još jednom, opet ništa.

— Vjerojatno je izgorjela žarulja — reče Arnold.

Stoddard pomače crveni zaslon i prostorijom se prosu jarka bijela svjetlost.

— I sada, što kažeš na ovo? — promrmlja.

Stajali su tako zureći u svjetlo, zbunjeni, bez riječi. Odjednom se Arnold nagne naprijed, dok mu je lice bilo napeto pod bijelim svjetlom.

— Stoddard.

— Da?

— *Stavi zaslon natrag na svjetiljku*.

Njegov je kolega na trenutak kolebao, a onda je poslušao i povukao zaslon preko udubine u kojoj je bila bijela žarulja, ostupno dok su im se oči navikle na mrak, opazili su da je zaslon jedva vidljiv. Ali nije bio više jarkocrven. Bio je dosadne sive boje.

*

Ni jedna znanstvena teorija nije bila tako prihvaćena kao Friedmannova teorija o efektu KSI, ali ni jedna teorija prije nije imala tako uvjerljivi niz znanstvenih dokaza da je podrži. Promjena u boji krajolika, koju je predvidio Arnold, pojavila tek za nekoliko tjedana i bila je tako polagana, da je bila jedva primjetljiva. Posljedice su bile kao kad bi netko postao slijep za boje na nekoj određenoj valnoj dužini, recimo od 6500 angstrema. Bila je prilična neprilika kada ste ustanovili da vam je čitav red cvijeća, recimo geranija, crne boje umjesto žarkocrvene. Odsutnost semaforskih svjetala je bila katastrofalna. Neke su žene postale histerične kada su vidjele da iz posjekotine na prstu teče plava krv, ali kad je prvi val iznenađenja

prošao, ljude to više nije zanimalo. Oni su već doživjeli invaziju iz svemira, leteće tanjure, i mnoge druge znanstvene novotarije i bez svake sumnje s vremenom će i ovo proći. Osim toga, kako biste mogli očekivati od ljudi da se oduševljavaju nečim čemu ne znaju ni naziva?

No, kada je narančasta, a zatim žuta slijedila poslije prelaska crveno u sivo, izmijenio se i stav javnosti. Nastala je neka vrst polulakovjernog vjerovanja pomiješanog sa zloslutnim malodušjem. Ljudi su se još šalili i smijali na račun efekta KSI, ali baš kada bi svi bili sretni i zadovoljni, netko bi im pokvario raspoloženje.

— Znate ova stvar bi mogla biti mnogo ozbiljnija nego što mislimo — rekao bi netko od prisutnih. — Ja imam nećaka profesora na fakultetu. Nema prebijena dinara, ali je pametan kao đavo. E, pa on mi je rekao u povjerenju da postaje sve gore i gore. Nitko ne može znati gdje i kad će tome biti kraj.

Žene su bile mnogo svjesnije efekata KSI nego muškarci, jer je pogodio njihovu vanjštinu. Zlatna kosa postala je siva za nekoliko tjedana. Cjelokupni izgled ranije zdrave i jedre kože sada je više odavao mrtvački izgled. Kozmetika nije ništa pomagala. Kakva korist od crvenila za usne ako su usne postajale sive? Ili ruž na obrazima koji je ostavljao samo dublje sjene na licu? Blistava ljepotica nakon kraćeg vremena kada je pogledala lice u ogledalu mogla je vidjeti oronulu staricu kako je gleda. Smrtnost od tableta za spavanje stalno se povećavala.

Posljednjih dana studenoga stanje je dostiglo takvu kritičnu točku da je vlada morala službeno priznati kako je efekt KSI sasvim sigurno velika opasnost za cijeli svijet. Prijašnje vladino stajalište omalovažavalo je sve što je nastalo kao posljedica efekta KSI i negiralo je da efekt uopće postoji. Novine su objavljivale cenzurirane izvještaje iz znanstvenih institucija, ali uvijek na istaknutom mjestu i pod krupnim naslovima koji su govorili više nego demanti, a inače važne vijesti objavljivane su na dnu stupca. Nekoliko znanstvenika, koji su se usudili usprotiviti vlasti, vrlo brzo su se našli bez posla ili pred nekom istražnom komisijom.

No odjednom su glasine postale tako česte da je najavljena serija velikih sastanaka širom Zemlje, na kojima će se iznijeti sve činjenice koje su dosad poznate, bez ikakvih rezervi. Prvi takav sastanak bio je predviđen u Los Angelesu u ponedjeljak 27. studenoga na kome će dati uvodnu riječ i govoriti veliki dr Friedmann. Raspoloženje naroda se skoro preko noći izmijenilo. Osobno pojavljivanje samog Friedmanna mnogo je pomoglo da se vrati samopouzdanje. Nije li on bio taj koji je otkrio efekt KSI? E, pa onda će on, vjerojatno, moći također da sve to stavi pod svoju kontrolu. Čovjek nije nikada bio suočen s nekim problemom koji nije mogao i riješiti.

Navečer 27. studenoga opća znatiželja prema onom što će reći dr Friedmann dostigla je vrhunac pa se njegovo prebivalište držalo u tajnosti, kako bi ga se spasilo od navale gomile. Oko pet sati poslije podne svaka ulica koja je vodila Coliseum bila je blokirana kolima na milje unaokolo, oko sedam sati više je od sto tisuća ljudi zakrčilo sve ulice i prilaze, a još sto tisuća bilo je na milje okolo i pokušavalo prići. Iako je policija iz Los Angelesa okupila sve svoje ljude i civilne redare, morala je pozvati u pomoć još dvije stotine specijalnih službenika iz vanjskih okružja, pa ipak su održavali red uz veliki napor. Čak su i oni, inače uzorna vladanja, postali bezobzirni. Bio je to praznik velike mase naroda bez prazničkog raspoloženja.

— Nisam baš sasvim siguran da je Friedmann najpogodnija ličnost koja bi se trebala večeras obratiti ovim masama — reče Arnold, gledajući nelagodno oko sebe i tražeći njesto u velikoj dvorani. — Svi su došli ovamo u potajnoj nadi da će čuti nešto što će biti lijepo i što će ih ohrabriti, a dr Friedmann će im servirati hladne i porazne činjenice. Mi znanstvenici smo istinu znali već tijednima i imali smo prilike i vremena da se naviknemo na nju. Ali što će biti s običnim čovjekom čije su predodžbe o svemiru ograničene na njegov posao i na hipoteku koju ima na svoju kuću?

Bit će to za njih težak udarac — reče Stoddard, žvaćući svoj veliki sendvič. — Nevolja je s ovim teoretičarima da se oni vladaju kao da je efekt KSI izmišljen samo zato da bi oni iskušali sve svoje luckaste ideje o nuklearnoj strukturi svemira.

Arnold napokon sjede i poče proučavati program sastanka.

— Vidim da će govoriti i Atchinson Kane.

— Atchinson Kane, tko je taj?

— Glumac — odgovori Arnold. Već se odavno bio navikao na potpunu izolaciju svoga prijatelja od svijeta kazališta i filma. — Nedavno je odglumio dobru ulogu u Shakespearovu »Richardu III«.

— A tako! — reče Stoddard. Po deseti je put pogledao na ručni sat. — Zašto toliko kasne? Trebalo je da se pojave već prije pola sata.

I drugi su pored Stoddarda postajali nestrpljivi. Do sada su se ljudi dosta dobro vladali, ali sada su već postali opasno uznemireni. Netko je viknuo:

— Hoćemo Friedmanna! — Tu slijedećem trenutku tisuće glasova ponovilo je isto. Taj poklik se pretvarao u dosta opasno vikanje. Kada se nitko nije pojavio, grupa mladića je kao na neki signal skočila preko ograde iza koje je bio prostor za predavače. Prije nego što je policija mogla intervenirati, mladići su počeli trgati zavjese, razbijati stolice i ogradu. Desetak službenih redara u njihovoj blizini bilo je savladano u prvom naletu, ali uskoro su stigla policijska pojačanja pa su počeli potiskivati izgrednike. Gomila je bila oduševljena prateći tu gužvu i tučnjavu glasnim usklicima. Nekoliko je ljudi bilo srušeno i

izgaženo i zatim izneseno na rukama, dok im je iz rana na glavi tekla krv. Odjednom se začuje vika. Govornici su ulazili kroz južni ulaz okruženi jakim odredom policije. Zanimanje za dalji tok tučnjave naglo je splasnulo. Svjetla su zamračena i dvoranom je zavladala atmosfera šutljiva iščekivanja.

Nakon uobičajenih uvoda na koje nitko nije obraćao pažnju, predsjednik Nacionalnog znanstvenog vijeća sigurnosti napokon poče predstavljati glavne govornike.

— Za kratko vrijeme od kada je osnovano ovo vijeće, građani iz svih krajeva Zemlje obasipali su nas pitanjima koja su se ticala efekta KSI a on je bio u središtu pažnje svih nas ovih posljednjih dana. Na žalost, nije bilo nikakvih sredstava na raspolaganju, da bi se odgovorilo na ta pitanja. No, kao predstavnici naroda, osjećali smo, da ona ne smiju ostati bez odgovora.

Buran pljesak zaustavio je govornika usred riječi i on je mogao nastaviti tek kada se stišala galama.

— Imajući to na umu, moje kolege i ja nakon savjetovanja odlučili smo pozvati naše cijenjene govornike da pokušaju odgovoriti na niz odabranih pitanja koja je pripremio ovaj odbor. Na svoje veliko zadovoljstvo moram reći, da su se govornici vrlo rado odazvali pozivu. A sada bez odugovlačenja imam zadovoljstvo i čast da vam ove večeri predstavim čovjeka kojem predstavljanje nije ni potrebno, cijenjenog znanstvenog radnika doktora Karla Gustava Friedmanna.

Po gromoglasnom pljesku, kojim je bio pozdravljen Friedmann kad je zakoračio na tribinu, moglo bi se pretpostaviti da je otkrio Djeda Mraza, a ne nekakav efekt koji je odnedavna počeo gasiti svjetla svijeta. Rukovao se s predsjednikom, malo se naklonio slušaocima, a onda je mirno stajao čekajući da prestane žamor. Predsjednik je nervozno listao po karticama što ih je držao u rukama, a onda je izabrao jednu, stavio naočale i pročitao:

— Naše je prvo pitanje od jedne domaćice iz Long Beacha — najavio je. Ona kaže: »Moj muž je izgubio mjesto kao prodavač radio-aparata zbog tog efekta KSI. Koliko će to vremena još trajati i kad on može očekivati da će se vratiti na posao?

Friedmannov je glas bio bez imalo emocija, kao da je predavao skupu pospanih studenata, a ne golemoj masi koja je nestrpljivo očekivala svaku njegovu riječ.

— Mislim da bi se na to pitanje moglo odgovoriti, pročitam li izvještaj Nacionalnog biroa za standarde koji su mi predali večeras na ulasku u ovu dvoranu. Evo tog izvještaja.

»Spektroskopska analiza iz laboratorija ukazuje da se iznenadno povećala brzina efekta KSI. Prekid na 5500 pri 00.00 sati po Greenwichu. Jednostavnim rječnikom rečeno, što to znači? To znači da je danas popodne radijacija prestala oko zelene boje. — Malo je

oklijevao. — Žao mi je što moram reći toj domaćici da joj se muž više nikada neće vratiti na posao. Zašto? Pa jer je preostalo tako malo vremena, da ga nema dovoljno ni za rad ni za razonodu.

Žamor uznemirenih slušalaca prostruji dvoranom i dostigne vrhunac, da bi se stišao čim je predsjednik odabrao još jednu karticu.

— Slijedeće pitanje postavio je građanin iz Pomone: »Ako znanstvenici znaju da će se svjetlo na ovom svijetu ugasiti, zašto se nisu pobrinuli i poduzeli nešto mnogo prije i na vrijeme da se to ne dogodi? Država uzima od nas porez zato da bi znanstvenici mogli sjediti u svojim laboratorijima i stvarati ovakve teorije. A kada dođe do opasnosti, onda su i oni isto tako bespomoćni kao i svi ostali.«

To je pismo izazvalo dosta smijeha, ali je bilo i aplauza. Čitav taj humor malo se doimao Friedmanna.

— Što bi taj gospodin želio da učine učenjaci? — pitao je glasom koji je bio otvoreno izazovan. — Drži li on da mi namjerno stvaramo munje i gromove koji pale i uništavaju drveće? Ili potrese koji uništavaju gradove? No, pa mogu tog gospodina uvjeriti da je sve to sitnica prema opasnosti koja nam prijeti sada. Ali prije no što se upusti u kritiziranje znanstvenika neka se radije vrati u osnovnu školu i pročita o tome neku knjigu za djecu.

Ćulo se stidljivo odobravanje koje je odmah bilo prekinuto povicima i mukanjem sa svih strana. Moglo se osjetiti kako raste ogorčenje i razočaranje u dvorani.

— Što sam ti rekao? — povika Arnold. — Neće moći podnijeti.

Stoddard se zavali dublje u svoju stolicu.

— Ako me pitaš što će biti, mislim da će se ovdje večeras za koju minutu otvoriti pravi pakao.

Mogla su se vidjeti dva člana komisije kako se oštro prepiru s Friedmannom koji je stajao mirno, potpuno ravnodušno, skrštenih ruku. Predsjednik je činio sve što je mogao da uspostavi red i mir, ali trajalo je cijelu minutu, dok je mogao nastaviti:

— Imamo još mnogo pitanja na programu od životne važnosti na koje, siguran sam, svatko očekuje odgovor. Evo tu je jedan školski učitelj iz Lynwooda, koji prelazi točno na stvar: »Dragi dr Friedmanne, možete li nam reći što treba očekivati kao posljedicu KSI-efekta u skoroj budućnosti?«

— Nema nikakve sumnje što će se dogoditi kao posljedica tih događaja do određena stupnja — odgovorio je spremno Friedmann, govoreći polaganije nego obično, odmjeravajući pažljivo riječi. — Izvan tog stupnja nemamo dovoljno znanja, ne znamo, to mogu biti samo nagađanja i pretpostavke. — No, u neposrednoj budućnosti svi su događaji dosta jasni. Nestajanje radijacije nastavit će se sa sve većim ubrzanjem. Uskoro svijet biti potpuno bez one količine radijacije koja nam mogućava da vidimo svjetlo. Za vrijeme

nestajanja naš će osjećaj postati sličan onome kao kad gledamo neku kazališnu predstavu, a svjetla se polagano gase sve dok cijela pozornica ne utone u mrak i nestane.

Nastala je takva galama, da ga je Arnold mogao čuti samo uz najveći napor. Neki su ljudi ustali i pesnicama mahali prema Friedmannu, dok su drugi vikali na njih da sjednu ne ometaju govornika.

— Poslije vidljiva dijela radijacije ostaje spektar X-zraka, gama-zračenja — nastavio je Friedmann očito nesvjestan da je izgubio slušaoce. — Naročito će biti značajna prirodna reakcija na kozmičke zrake, a to je stvar oko koje se učenjaci nikako nisu mogli suglasiti. Zasad nema nikakve nade da bi se moglo osigurati bilježenje tih vitalno važnih fenomena. Štoviše, nema nikakve nade ni za...

Prazna boca od viskija tresnula je u govornicu i obasula Friedmanna krhotinama stakla. Slijedila je još jedna, pa još jedna, pa onda sve više, dok cijeh prostor nije bio pun krhotina stakla. Nastala je tučnjava među gledaocima u dvorani na nekoliko mjesta, dok je jedna skupina pokušavala provaliti reko ograde na govorničku tribinu. U daljini se mogla čuti sirena policijskih kola koja su se velikom brzinom približavala.

Odjednom su svjetla zatreperila, nesigurno zašmiikala a onda polagano počela iščezavati. U dvorani je masa vrištala i panično tražila: »Svjetla, svjetla!« Bilo da je nestanak svjetla bio slučajan ili namjeran, rezultat je bio isti. Strasna panika zahvatila je mnoštvo.

U zamirućem svjetlu muškarci i žene su gledali jedno u drugo kao da očekuju čudo, koje treba da se dogodi svaki čas.

Arnold dohvati svoga partnera za rame.

— Tu je i Atchison Kane! Kada bi on mogao obuzdati večeras tu masu, on je u tome čarobnjak.

Ljudi koji su do maloprije psovali i vikali, stajali su bez riječi i neodlučni. Tu i tamo neki su klekli i počeli se moliti, dok su ostali stenjali otvoreno i bez stida od straha.

Točno iza Arnolda jedna je žena počela vrištati prodorno i očajnički. To je bio vrisak beznađa. Vrisak koji je označavao da je nešto jezivo na vidiku. Drugi pokraj nje su počeli također vikati i vrištati, pokazujući na veliki svod iznad istočnog ulaza.

Niska magla, koja je bila zastrla grad to popodne, počela se raščišćavati i kidati otkrivajući povremeno Mjesec što se upravo pojavljivao. Ali to nije bio Mjesec koji su svi poznavali, takvoga prije nisu nikada vidjeli. Bio je sav izobličen, otečen, razvučen, kao da ga gledate kroz cilindrične leće, mjesec kao noćno priviđenje. Još neprirodnija je bila njegova boja — duboko plava.

Arnold je bio toliko zaokupljen novim izgledom Mjeseca te nije ni opazio da se svjetlo ponovo upalilo. Postepeno je postao svjestan

novoga izgleda dvorane i ljudi u njoj.

Činilo se, kao da se mekana lelujava magla prostire posvuda prekrivajući neke dijelove dvorane, dok je ostale dijelove ostavila netaknute kao neka želatina koja se topi i curi s fotografske ploče. Očima nije mogao vidjeti nijedan predmet oštro, a ni ljude na drugoj strani dvorane. Redovi klupa su treperili i lelujali kao da se vide kroz svjetlo, koje dolazi kroz isuviše zagrijani zrak.

S bolom u želucu shvatio je da je poremećaj u vremenskom prostoru počeo zahvaćati stvari tu oko njega. Lica su se mijenjala, deformirala kao u bolesnika od degenerativnog osteomijelitisa.

Noć se spuštala naglo kao golema tamna zavjesa. Ljudi ni bili zahvaćeni onim primitivnim, potpuno neracionalnim strahom, koji se osjeća i za totalne pomrčine Sunca, kada Mjesečeva sjena odjednom iskrsne na horizontu i počne zakrivati Sunčev disk. Muškarci i žene su se bacali jedno drugome u zagrljaj, bježali su amo-tamo, kao da su mogli nekamo pobjeći, pobjeći od nečega od čega se ne može pobjeći.

Arnold se okrene Stoddardu.

— Hoćemo li? — Stoddard ga uhvati pod ruku i oni polagano krenuše prema izlazu.

Stoddard reče filozofski:

— Pitam se hoće li ova panikom zahvaćena masa običnih ljudi moći shvatiti i dočekati eventualni suprotni proces od efekta KSI?

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Kugličasta smrt

Gilles Thomas
La mort en billes

Preveo Božidar Stančić

Zabio sam tipu šaku u njušku. Odlično. On je tresnuo o ormar s posuđem da je sve zveckalo. I ostao ondje uspavan. Društvo oko stola gledalo me ne odobravajući moj postupak. Osim Thomasa, koji je pritajio plamičak zabave zbog toga u svojim kosim očima. Denise je grizla usne, Frederic se mrštio, Annie je ozlojeđeno izustila »Geralde!«.

Izišao sam. Cvrčci su vani pomamno zrikali. More je plavkasto sjalo hvatajući odraze neba. Obišao sam oko barake da bih sjeo u hlad borovine. Osjećao sam se ugodno i postiđeno. Ugodno jer sam se dugo suzdržavao od onoga udarca šakom, a postiđeno jer sam to tako lako učinio. Nije to bio osobit zalogaj za mene.

Thomas je bešumno stigao. Suzdržljiv, kao obično. Njegovo kosooko lice nije odavalo ništa.

— Izbio si mu dva zuba — reče. — Frederic je bijesan. Annie također, Denise mu stavlja obloge na vilicu. Medu nama rečeno, tako mu i treba, ali nisi ga morao tako jako udariti.

Točno. Nisam morao. On je bio žrtva neraspoloženja što se dugo nakupljalo u meni. Ljudi Porquerollesa dobro su prihvatili Thomasa i mene, ali smo za njih ostali stranci. Neki su nas smatrali tandemom ubojica, ljudožderima. Čovjek kojeg sam izlemao, krupan plavokosi 30-godišnjak Pierre, prilično lijep, bio je zaljubljen u Annie. Imao je dobrih razloga da me ne voli, a vjerovao je da je čvrst Pogriješio je. Nije morao izazivati.

— Dođi, Geralde — pozove me Thomas. — Volio bih da porazgovorimo. Začas će stići i Annie, Frederic i ostali radi objašnjenja. Nije vrijeme za to. — Doista i nije bilo. Povukli smo se u šumu borova. Mirisalo je po zagrijanoj smoli. Obadi su postali bezobrazni na ovom otoku. Namnožili su se kao i ostali insekti. Nalegla je sparina. Koračali smo neko vrijeme bez riječi. Borove su iglice škriputale pod našim koracima.

— Da ti objasnim što će se sada dogoditi? — zapita Thomas.

— Znam i sam — odvratih. — Kad malo prizdravi, Pierre će

poslati desetak svojih drugova da ga osvete. Dočekat će me negdje i izmrcvariti me. Bit će i dva-tri mrtva, jer ja se neću dati samo ovako...

— Bit će ih i više, jer ću i ja biti blizu kad dođu — mirno će Thomas. — Zatim će se organizirati linč, pa će nastati lijepa gužva. Ne kažem da mi se to neće svidjeti, ali, Geralde, treba da se povučemo prije... Povedi i Annie ako hoćeš.

— Ne mogu. Nije ona za život divljaka.

— Onda bez nje. Navraćat ćeš od vremena do vremena. No, ovdje ne možeš ostati. Ni ja. Obećao sam majci prije nego što je umrla...

Thomas je rođen na otoku Ouessant. Majka mu je Japanka. Napustio je otok kad mu je bilo sedamnaest godina jer nije podnosio disciplinu. Ja sam počeo samotnički život prije njega. Morao sam se snalaziti već sa pet godina. Čini mi se da je tada moja grupa bila napadnuta. Majka me je sakriia u neku cijev i naredila mi da šutim i da se ne mičem. Kad sam napokon izišao, oko mene su bile samo lokve krvi. Šest mjeseci kasnije naletio sam na skitnicu Joa. Bio sam mršav, divlji i prljav. Kad me zgrabio, ugrizao sam ga. To ga je zabavljalo. Pripitomio me, pa usvojio i odgojio, pripremajući me za opstanak u svijetu što ostaje poslije bakteriološkog rata, gdje nema civilizacije. Prije nego što je umro od plave kuge Jo je od mene učinio ono što jesam: borca sposobnog da brani svoj život u svakoj situaciji. On, međutim, nije predvidio da će se pojaviti Annie. Ni ja. Ta me ženica zaglupljivala. Ostao sam ondje umjesto da otumaram nekamo. Lov, ribolov, ribolov, lov. Nije to za mene.

— Slažem se. — Uzdahnuo sam. — Sutra odlazimo. Porazgovarat ću s Annie večeras — rekoh.

Thomas zvizne kroz zube. Znao je Annie. Znao je kakve će scene biti.

*

Večera nije prošla osobito zabavno. Svi su zamuknuli. Annie je pokazivala da je ozbiljno nezadovoljna, predbacujući mi neoprostivu agresivnost. Denise, lijepa četrdesetogodišnja žena zelenkastih očiju, grizla je usne. Ona je nadomjestila Anninu majku, koja je umrla od plave kuge. Nije rne rado gledala. Nisam nalikovao na princa iz bajke kojega je priželjkivala svojoj »maloj«. Annin otac Frederic u tišini je jeo. Nešto ga je mučilo. Njegove šezdesete godine nisu mu oduzele svježinu. Bio je krupan, dobro građen, gotovo potpuno ćelav, prodornih tamnih bademastih očiju. Dobro je upravljao otočanima ne nametajući diktaturu ni prisilu. Ljudi su se pokoravali demokratskim zakonima.

Nakon večere Frederic će mirno:

— Gerald i Thomas, dođite u moju sobu. Porazgovarao bih s

vama.

Naređenje. Znao sam što će slijediti. Noga. Prilično pristojno rečeno, ali: nosite se! Počelo nas je smetati. Na njegovu sreću, odlučio sam da ne povedem Annie. On to nikad ne bi dopustio. Crni kristali Thomasovih očiju bili su neodgonetljivi. Pošli smo za Fredericom i sjeli sučelice njemu na divan. Kao osuđenici pred sucem. Prva me rečenica iznenadila.

— Ako se slažete, poslao bih vas na jedan zadatak.

To je nešto novo. Što je to izmislio? Ne volim kad se obilazi kao mačak oko vruće kaše.

— Reci jednostavno da moramo otići. Što izmišljaš, nekakve trikove?

— Nema trikova, Geralde. Rekao bih vam da se gubite već prvoga dana da nije bilo Annie. Ovdje vam nije mjesto. Ljudi su tražili da se potegne to pitanje otkako ste došli. Odugovlačio sam dokle sam mogao. Rezultat je polovičan. Niste omiljeni ovdje. Annie je dobro opisala divlji svijet što vlada s one strane vode. Donijeli ste sa sobom klicu nasilja.

Bogzna kakav sam izraz lica namjestio kad me je Thomas uhvatio za ruku.

— Ne uzbuđuj se, Geralde. Frederic ima pravo. U njihovim očima mi smo nasilnici.

Frederic se nasmiješio.

— Hvala, Thomas. Branio sam vas, spominjao da ste vi donijeli one spise. Mislim da iz njih možemo nešto izvući.

»Iz onih spisa« — pomislih. »Možda lijek za plavu kugu? Puka fantazija! Bacil plave kuge, mutant, srušio je civilizaciju i prekinuo rat napavši nepristrano obje strane. Mikrobi ne poznaju granica...« Frederic je slučajno saznao da postoje neki spisi, zabilješke, plod rada nekih istraživača koji su doprli do nečega, ali prekasno. Velika je kataklizma bila posvuda. Te smo spise Thomas i ja donijeli na otok. Ja sam bio uvjeren da nisu osobito korisni. Čini se da sam se prevario.

— Uvjeren sam da bismo mogli proizvesti lijek — potvrdi Frederic. — Gotovo sam uvjeren. Zato bih trebao vašu pomoć. Prevelika koncentracija ljadi dovodi do epidemija, ali s lijekovima se ne bismo morali bojati. André radi na pokusnim dozama. Volio bih da to ponesete i iskušate na prvim bolesnicima na koje naiđete. Ja ovdje nemam drugih mogućnosti, osim ako izbije epidemija. A na to je bolje i ne misliti. Vi biste, dakako, riskirali, ali uvjeren sam i da biste imali i potrebnu zaštitu. Uostalom, ne morate to prihvatiti.

Pogledao sam Thomasa. Ništa ne mogu pročitati u tim kineskim očima. Nisam baš oduševljen. Vidio sam Joa kako umire pljuvajući pluća. Klicama se ne može samo tako staviti nož pod vrat...

— Slažem se — reče Thomas.

— Slažem se i ja — dodam. — A dalje?

— Regrutirati i druge bude li rezultat pozitivan. Postignete li nešto, povedite svakoga tko hoće. Ljude u godinama. Potrebni su mi inženjeri, biolog, geolog, dobro bi došao liječnik, srdačno bih pozdravio kirurga, pa i zubara.

Frederic se nasmije.

— To bi uredilo ovaj slučaj s Pierreom. Ostat će cijelog života krezub, što će ga ražalostiti. Izbjegavaj ga do odlaska...

— To moraš njemu reći — odvratih. Frederic je uzdahnuo.

— Pokušao sam. On juri za Annie od njezine 15. godine. Znao sam što bi on izabrao, pa sam uzdahnuo i ja. On se vratio na temu.

— Bilo bi idealno da pronađete specijalista za sunčanu energiju. Ostalo je vrlo malo energije na svjetioniku.

Nasmijao sam se.

— Poznajem samo jednoga metalurga: Bernarda.

— Bernard je dobar. I ljudi iz njegove grupe — reče Thomas. — Možda bi pristali da dođu. Ali valja najprije ustanoviti je li tvoj lijek djelotvoran. A nije ni tako lako dovesti dvadesetak ljudi preko sadašnje Francuske.

Još smo neko vrijeme razglabali o problemu dovođenja tih ljudi. Neće ići samo od sebe, znali smo. Legli smo kasno. Sparina nije popuštala. Sutradan sam se morao oprostiti i od Annie. Da vam ne pripovijedam...

*

Išli smo prema Brignolesu rubom puta posutim grmljem, majčinom dušicom i otpacima. Osjećao sam se slobodnim, prepušten nekadašnjim navikama. Požalio bih i za Annie, ali bio sam zadovoljan slobodom. Thomas i ja bili smo kao braća. I on se ugodno osjećao. Isto smo obučeni. Isprani jeans, iste vreće na leđima. S opasačem i oružjem, ali praznim. U Velikoj je kataklizmi potrošena sva municija. Vatreno se oružje susreće samo nekim čudom. Dobar sam bacač noža, pa nosim oko pojasa dva noža i jedan bodež na leđima. Za svaki slučaj. Protivnik ga ne može odmah opaziti. I Thomas nosi dva noža ali ne baca. Njegova je specijalnost čelična lantina s kovinastom kockom. Lantina se obješena lijepo njihala u ritmu njegova koračanja kao mač u srednjevjekovnoga viteza.

Polako smo išli prema autoputu. On je najpogodniji. Nema mogućnosti zasjede. Danas svatko hoće na vama raščistiti neke svoje prehrambene teškoće. Nadali smo se da ćemo sresti neke pokusne kuniće za naše pokuse s lijekom protiv plave kuge.

— Bude li sve u redu — napomene Thomas — mogli bismo

posjetiti i otok Ouessant. Nisu svi ondje ludi za Josephom i njegovom diktaturom. Netko će se željeti povući.

— Jest, mladi. A Frederic želi starije — odvratili. Ovce vole tor, a tek stare ovce... Slatke navike. Vidjet ćemo ako se taj lijek pokaže djelotvornim i ako uspijemo nagovoriti Bernardovu ekipu.

Thomas obriše rukavom znoj koji ga je pekao za oči. Obilno smo se znojili. Ove vreće... i sunce na plavom nebu. Da ne spominjem pomamne insekte. Ni ptica, ni životinja... I njih je istrijebio rat. Zaustavili smo se u hladu drveta. Ponijeli smo tvrdoga hruha, suhoga mesa i maslina. I vode u čuturicama. Razumno smo je pijuckali. Na jugu je ljeto vraški suho.

Zadrijemao sam.

*

Približavali smo se Aixu. Siva je traka autoputa zadirala u raslinje. A odozgo žega. Počeli smo zaudarati, ali i to se podnosi u svijetu gdje nema tekuće vode. Naviknemo se. Dječaka smo opazili izdaleka. Trčao je iz sve snage. Pokretna gruda. I on nas je izdaleka vidio. Zaustavio se, okrenuo se napola, oklijevajući, pa ponovo počeo trčati. Zaustavio se na meni, kao izbačeno tane, i zalijepio se za mene. Mrvica od djeteta, skvrčena, zadihana, pokušavajući da nešto kaže.

— Polako — kažem mu. — Duboko udahni...

Dah se stabilizirao, ali straha nije nestajalo.

— Mama... ! Nešto je... zgrabilo mamu... strašno... neka hladetinasta masa, dođi brzo, brzo...!

Hladetinasta spodoba? Pogledao sam Thomasa. To nas je na nešto podsjećalo...

Mali je nastavio pijukati »dođi, dođi« i vukao me. Ne tako nejako.

— Dođi! Usamljeni ste? Obojica? Morate pomoći mami. — Pogledao sam ga. Usko lice, ogromne plave oči s dugim djevojačkim trepavicama, s pjegicama na nosu i na jagodicama. Imao je kratke hlače, opasač i nož, očito prevelik za njega. Osim, možda deset godina. Podigao je ruke i načinio znak samotnjaka. Sin samotnjaka? Odnosno, samotnjakinje, jer je spominjao majku. Uzvratili smo pozdrav. Zatim će Thomas:

— Što se, zapravo, dogodilo?

— Sjedili smo na nasipu da se odmorimo. Jeli smo. Ono je izišlo iz jarka iza nas i zgrabilo mamu. Viknula je povukavši nož. Ono je stisnulo mamu. Strašna stvar, kao neka spodoba od sjajne hladetine.

— S bijelim kuglicama? — zapitam. — Prozirnim? To se skuplja, miče, kao blato što teče? A ispod svega se vide kosti.

— Da. Vidio si to već?

— Jesam, ali ne znam što je to.

Tu smo gadariju vidjeli u Parizu. Želatina je pokrivala kostur. Gnusno!

— Mama ga je udarala nožem, ali ništa. Kao da si probadao vodu. Bilo joj je zlo. Jaukala je i vikala: »Marithé, bježi! Trči! Spašavaj se!«

Marithé! Pa to nije dječak nego djevojčica!

— Kad je opasno, ja uvijek poslušam mamu. Trčala sam. Vi joj možete pomoći, zar ne? Mi smo također samotnjaci.

— Idemo, mrvice.

Brzo smo koračali. Nismo trčali. Tko zna do kakve gužve može doći, valja sačuvati dah. Marithé je trčkarala pred nama. Odjednom se zaustavila.

— Ondje. Odmah iza ugla, na nasipu, nadesno.

— Idem ja, Thomas. Ti ostani s malom.

Pažljivo sam došao iza ugla, držeći nož i znajući da mi neće ničemu služiti. Tu kugličastu hladetinu ne možeš ubiti nožem. Dobro je što sam djevojčicu ostavio s Thomasom, jer prizor nije bio za dječje oči. Hladetinasta je masa obavila svoj uporišni kostur. Vidjele su se rastresene kosti, čudne, istrugane, kao oblizane nekim oštrim jezikom. Uz njih ljepljiva masa, neodređenoga ljudskog oblika, zgrčena. Sjajeće su se prozirne kuglice polako micale tjestastim pokretima, ljepljivo, i prelijevajući se u duginim bojama.

Približio sam se oprezno i polako, suspregnući u sebi živu želju da se okrenem i pobjegnem. Žena je bila ondje, pokrivena prozirnim kuglama. Mrtva. I nije to bila više žena. Komadi krvavoga crvenog mesa. Vidjele su se tetive i žile. Izbila je nosna kost, očne su se šupljine ispraznile. Oguljena je ruka još stezala držak lovačkoga noža. Kugle su se valovito, polako gibale. Uzeo sam vreću što je ostala. Možda bi mala htjela sačuvati poneku stvar iz nje. I otišao sam.

Thomas je odmah pogodio. Marithé, dakako, nije.

Raskolačila je oči od tjeskobe.

— Jesi li našao mamu?

Čemu da lažem? Nije mala blesava.

— Tvoja je mama mrtva — rekoh.

Mala se zgrčila, patamnjele su joj pjege na licu, oči raširile, susprezala je suze. Majka ju je očito odgajala za surovosti života.

— Plači, mrvice, nije to sramota kad gubiš nekoga koga voliš. — Mala je briznula u plač i obavila se oko moga vrata podrhtavajući od jecaja. Možda je trebalo da nešto kažem. Ali što? Pogledao sam Thomasa i on mene. On je uhvatio vreću i pošli smo. Mala je plakala, jecaji su je trgali. Thomas je bacio pogled prema masi što je ostala od žene i pozelenio.

*

Marie-Therése, zvana Marithé, imala je osam i pol godina. Važno je da se ne zaboravi onih pola godine. Hrabra, majmunski vragolasta. Poslušna u opasnim situacijama, ali inače! Pravi otrov! Svuda je gurala nos, bez prestanka je zapitkivala, iznoseći kao vrhunski argument: »Mama kaže da...« Kao neko božanstvo, bože dragi! Da je bila dječak, već bih mu odavno prilijepio koju vruću. Thomas je to na kraju i učinio. Primila je to dostojanstveno. Bez krika i suza. Thomasu je bilo neugodno, maloj nije. »Mama to također radi«. I nije govorila o svojoj majci u prošlom vremenu.

I u druge se stvari plela. »Geralde, hoćeš mi pokazati kako se baca nož.« »Pazi, da vidiš kako ću to ja načiniti«. »Thomas, kad ćeš me učiti baratati lantinom?«

Najviše joj se svidjelo gledati nas kako se borimo. To bi gledala bez prestanka. Laktovima bi se poduprla o koljena, podbradak u dlanove i pažljiva pogleda. Poslije svega valjalo joj je objašnjavati: zašto ovo, zbog čega ono. Mislio sam da se djevojčice groze takve borbe, makar ona bila i trening. Čini mi se da ju je njezina majka naučila mnoštvo majstorija. Znala se služiti nožem. Dobro se i branila. Uvjerio sam. se u to na jednoj od vježbi. Jest, samotnica s djevojčicom. Mala bi joj bila na teret. Vježbali su da prežive, majka i djevojčica. Prokleta ona hladetinasta masa! Sretali smo je od vremena na vrijeme. Na sreću, ta masa nije bila brza, a mi smo se mogli brzo povlačiti. Noću smo morali biti osobito oprezni. Naježio bih se pri pomisli na kostur što klizi raširenih ruku, obložen prozirnim grudičastim kuglama. Naziru se kosti. Kugle se talasaju, teku, premještaju se... Odakle dolazi? Iz grada, vjerojatno. Toliko su zagađeni ti gradovi... Ima gotovo svega osim atomske bombe. Bomba ovdje, pa ondje, trik-bombe... Gradovi su sada carstvo mrtvih, pakao. Držite li do svoga života, bolje je pobjeći. Spremišta plina, kužni štakori, lokve bakterija... Pa te želatine... krećuće. Da li se to skotrljalo iz svemira za vrijeme rata? Pretpostavka. Zašto se služi kosturom za pokretanje? Zgrozio sam se pri pomisli da se to čudovište možda razmnaža. Nije li ovo ovdje došlo iz Marseillea? Bude li se ta želatina tako razmnažala, istjerat će nas iz Francuske. Odasvud. Nema sredstava za borbu protiv nje. Preostaje bijeg.

Na obali Durance naletjeli smo na dva čovjeka. I dobri i loši susreti počinju negdje oko vode. Da bi se živjelo, valja piti i jesti. Ribe nisu bile pogođene epidemijom. Naprotiv, napredovale su. Tiho smo se približili. I Marithé je znala kako se to radi. Bio je to dio znanja da bi se preživjelo. Ni ona dvojica nisu pravila buke. No, dim njihove vatre nadaleko se primjećivao. Našli smo se oči u oči. Naglo su se digli, a moje su ruke krenule prema bokovima gdje držim noževe. Razmijenili smo »pristojan« pozdrav. Susret samotnjaka uvijek je kurtoazan. Zna se da je samotnjak brz. Inače ne bi preživio. Ova

dvojica očito su bili blizanci, 25-godišnjaci, plavokosi, plavooki, odlično građeni, kratke hlače, još mokre od kupanja. Jedne crne, druge plave. Ista oružja na opasacu, nož za pojasom, sjekirice o pojasu.

Upoznali smo se. Crnohlači se zvao Alex, plavohlači Marc. Dobro su ribarili, pa su nas pozvali na objed. Kad je Marithé napunila želudac, počela je njezina baražna vatra pitanja. Zatim smo razgovor poveli o hladetinastim kosturima. I oni su ih sreli dva-tri puta. Ispričao sarn što se dogodilo majci djevojčice. Pravilo je u samotnjaka da se signalizira opasnost.

Zatim su oni pričali o skupini uspaničenih ljudi koji su bježali od epidemije plave kuge. Činilo se bilo da je djevojka koju su poveli zdrava...

— Možda bismo se i mogli izvući. Žao nam je bilo Josette — pripovijedao je Alex. — Bila je dobra djevojka. Za četiri sata bila je gotova od plave kuge. Nebeski plave kože. Grozno!

I mi smo bili puni žuči misleći na to. I ja sam bio gledao Joa kako pljuje krv i bunca. A ako je bacil već u nama? Nimalo utješno.

— Bolje bi bilo da zbrišete — primijeti Alex. — Možda je bacil već u nama...

Brzo sam mislio. Oni su mogući pokusni kunići. Mogao bih im reći neka ostanu neko vrijeme s nama i da bismo možda našli lijeka. Ali, nisam ih poznavao. Ako počnem o lijeku, moglo bi doći do gužve. No, što nisam izustio ja, izustila je Marithé: pokajao sam se što sam s Thomasom pred njom govorio o tome. Bila je zadovoljna kad je rekla:

— Oh, mi se toga ne bojimo. Imamo lijek.

Thomas ju je pogledao, ali i to je bilo dovoljno da se mala prisjeti one pljuske.

— Lijek? — zapita Alex zainteresirano. Ja slegnuh ramenima.

— Mala blebeće. Ima bujnu maštu.

Alex nije inzistirao. Činilo se da mi vjeruje na riječ. Marithé je šetkala oko nas. U jednom trenutku prošla je kraj Alexa. I u tom ju je trenutku on zgrabio i drugom rukom stavio joj nož pod grlo. Marithéine su oči postale prevelike za njezino lice. Progutala je slinu. I šutjela.

Obuzeo me bijes. Uske Thomasove oči još su se suzile.

— Vas dvojica da budete razboriti — napomene Alex. — Nikome se ništa neće dogoditi budete li slušali. Stavite ruke za vrat.

Poslušao sam. Što sam mogao? Znam da sam brz, ali... I Thomas je razumno poslušao.

— Dobro! Okrenite se prema rijeci. Polako. I raširite noge. Ništa vam se neće dogoditi.

Blesavo! Što možeš raširenih nogu? Možda održe riječ? Ako ga uhvatim, načinit ću od njega mljeveno meso. Marithé je kriknula, a u

mojoj je glavi eksplodiralo i pao sam u ništavilo.

*

Probudio me mlaz vode. Svako takvo buđenje je neugodno. U glavi mi je brujila košnica osa. Thomas je stajao nada mnom. Djevojčica je spavala.

— Mala je dobro. — Thomas je pogodio moje misli. — Tresnuli su nas sve troje. Alex nas je odvukao pod grmlje.

Nije, dakle, potpuni gad... Ovuda može netko proći...

— Ništa ne manjka, osim čuturice.

U toj je čuturici bio onaj tekući zelenkasti lijek. Bilo bi ga za tri mjeseca.

— Probudimo malu — rekoh. — Možda ih možemo uhvatiti.

— Oni računaju s time. Rekli su da idu na sjever, ali mogu i promijeniti smjer puta.

— Oni računaju da će nas djevojčica zadržati.

Thomas se nasmiješio. Ali ne od radosti.

Nisam namjeravao pokunjeno doći u Porquerolles da bih objasnio Fredericu da smo pali na trik kao ovce. I ne volim da me netko izigra. Imat ću ga!

Marithé je stenjući otvorila oči. Najprije sam u njima pročitao radost, a zatim se to ugasilo i ona je počela gristi usne, što je popratila sa dvije srebrnaste suze.

— Pitao me za lijek — počela je. — Rekla sam da je to samo izmišljotina. Rekao je da će vas ubiti. Mahao je sjekiricom iznad vaše glave... Nisam mogla.

Stidjela se.

— Hajde, mrvice, nije to ništa. Zapravo si dobro učinila.

Glupo je u takvoj situaciji igrati se heroja.

— Ne ljutite se? Zbilja?

Kimnuli smo obojica glavama.

— Idemo za njima? — Mala je pogodila naše misli. Ratoborna.

— Dakako.

Marithé je imala dobru čvorugu na glavi. I ja. A i Thomas se svakoga časa pipkao po lubanji.

Stavio sam malu na ramena kraj vreće i krenuli smo. Prilično se osjećalo njezinih 25 kilograma. Nosili smo je naizmjence. Nismo mogli žuriti, ali nismo se ni zaustavljali. I znojili smo se. Bol u glavi nije popuštala. Oni ispred nas su žurili. A mi smo imali 25 kilograma hendikepa. Marithé je hodala od vremena do vremena, ali ne zadugo. Tu je bilo i pitanje jela i pića. Mi smo znali racionirati vodu i hranu. A kako da uskratimo piće djetetu?

Noću smo si priuštili pola sata predaha. Na plavo-crnom nebu

iskrile su zvijezde. Opuštanje je bilo dobrodošlo pod drvetom. Zadovoljstvo bez vreće na leđima. Šišmiši su tumarali lepršajući, a Marithé je spavala skvrčena u grudu. Kad sam je probudio, brundala je. I sve u meni je prosvjedovalo protiv ustajanja. Nebo je bilo izbodeno zvijezdama, a mi smo krenuli. Sjao je krupan, okrugao i čist mjesec. Oko tri ili četiri ujutro nismo više mogli. Krepat ćemo bez dva-tri sata sna. I žrtvovanje ima granica.

Smjestili smo se u nekadašnjoj kafeteriji. Bez vrata. Stavili smo neke stolice pred otvor od vrata. Eventualni će došljak stvoriti buku...

Ne, nije me probudila buka. Bila je to neka vrsta šestoga čula, osjećaja onih što provode opasan život.

Naglo sam sjeo. Siva se zora mučno i neodređeno probijala. Neka je silhueta bila ovdje. Digla je ruke zamotane zavojima. Crne hlače! Dakle, Alex. Imao je oružje za opasačem, ali neće ga moći upotrijebiti ovakvim rukama. Marithé se nije probudila. Thomas je gledao neprijatelja uskim očima.

— Sto hoćeš? — pitao ga je.

— Razmjena dobara — odvrati Alex.

— Kakva razmjena?

— Ja vama vaše stvari, vi meni svoju pomoć. Ranjen sam u ruke. Marc je mrtav.

Ranjeni samotnjak je izgubljen. Znao sam. Lijekova nije bilo. Slijedi infekcija. Ne može ni jesti ni piti. Ovako ranjen kao da je mrtav. Bila mu je potrebna pomoć. Morao je riskirati.

— Da vidimo... objasni.

— Vratit ću vam vaše. A vi me primite k sebi dok mi ne zacijele ruke. Poslije ćemo se objašnjavati.

— Vidjet ćemo kad budeš sposoban i za druge stvari a ne samo za riječi — odvrati Thomas.

Morali smo ga primiti. Kao da mu je odlanulo. Bio je već kuhan. Osjetio sam želju da ga zapitam za uzrok gužve u kojoj je ranjen. No, stvar je riješena jer je on osjetio potrebu da govori.

— Neka mala spava. Da porazgovorimo. Izađite.

Raščistili smo prepreku na vratima i sjeli pred barakom. Vani je počinjalo praskozorje. Alex je bio blijed.

— Znao sam da ćete nas progoniti. Nismo dangubili. Nismo se zaustavljali. Dok sam tražio vodu u vreći, Marc je sjedio na papučici nekoga kamiona.

Jest, postoje takva napuštena vozila. Ali u njema ima i kostura.

— Pričali ste bili o majci djevojčice pa smo bili oprezni. Kamion je bio prazan. No, nismo ipak bili dovoljno oprezni. Ono je ispuzalo ispod kamiona. Marc je viknuo. Gadura ga je zgrabila za noge. Zamahnuo je sjekiricom. Kao u maglu. Samo su se ponešto uznemirile kugle i ništa više.

Na Alexovu je licu zatitrao mišić.

— Pokušao sam mu pomoći. Teklo je na njega, olabavljena kostura. On je zapomagao. Kao da je sve bubrilo. Zgrabio sam tu gadariju rukama. Izjelo me gore nego kiselina. Čini se da je meko, ali je čvrsto kao beton. I na Marcu se zabetoniralo. Teškom sam mukom oslobodio ruke. Ono se širilo. Mare je počeo vriskati. Nije to bio više ni on ni njegov glas. Zvijer... Između vrisaka molio me da ga ubijem. Morao sam...

Nije mi bio osobito simpatičan taj Alex, ali ne bih htio biti u njegovoj koži.

Zašutio je skamenjena lica i stisnutih vilica.

— Pođite spavati. Ja ću bdjeti — reče napokon.

— Probudi me za dva sata — podsjeti ga Thomas.

— Nije potrebno. Ne bih ionako mogao zaspati — odvrati Alex.

— Hajde da ti najprije dobro zamotamo ruke.

Zagrijali smo vodu i ja sam potražio lišće trputca. Opareni trputac liječi rane. Rane su bile strašne do članaka. Ni miligrama kože. Krvave rukavice. Oderano. Zavezali smo mu rane što smo bolje mogli. Znojio se.

Marithé se probudila i izašla dok sam mu ja povezivao drugu ruku. Raskolačila je oči.

— Zašto ga niste ubili? — pitala me neraspoloženo. Trebat će joj mnogo toga objasniti. Govorio sam joj o Marcovoj smrti. Njezine su se oči ispunile bolom.

— Kao mama... — Nakon toga je manje gnjevno gledala Alexa. Nije položila oružje, ali poštovala je primirje.

*

Alexove ranjave ruke polako su zacjeljivale. Morali smo ući u naseljeno mjesto da bismo našli zavoje i gazu. Alex je nosio prekrižene ruke. Ne može, jadnik, ni rastriž na hlačama da rastvori i zatvori. Marithé ga je hranila. Prošla ju je osvetljivost. I moja je oslabila. Ne možeš mrziti čovjeka koji s tobom dijeli dane. I život. Thomas je hladno podnosio sve. Kako da nešto pročitam na njegovu licu?

Počeli smo se privikavati na Alexa. Znao je biti duhovit. Vidjelo se da mu je nedostajala polovica njega, njegov blizanac. Nismo brzo napredovali. Vraćali smo se s Rhone s tovarom riba i čuturicama punim vode kad nas je zatekla oluja. Dugo je prijetila na crnom nebu i uz valjanje grmljavine i olovnih oblaka. Sparina i ljutiti insekti. Žestok nalet vjetra i oblaci prašine, grančica i pijeska. Naišli smo na baraku na rubu ceste, ako se to zarašteno moglo nazvati cestom. Ostavili smo Alexa na straži.

— Da se sklonimo — predloži Thomas. Nisam imao ništa protiv. Već su prve krupne kapi pljusnule na tlo. U baraci je sve bilo pljesnivo i zaudaralo je. U sredini nešto što je nekad moralo biti šank. Nešto je zasvjetlucalo. Boce. Vino. Pod požutjelim papirom čitam: vino Hermi... Manjkala su posljednja slova. No, takva se stvar ne nalazi često.

Vani se stuštio zastor kiše, a zaglušni gromovi su se smjenjivali kao pitanja i odgovori. Pa vjetar. Donesem vino Thomas u pod nos.

— Pijača — rekoh.

— Dobro. Lakše ćemo čekati da prođe ovaj potop.

Od prve boce zahvatilo nas veselje. Marithé i Alex su bili u nekom zaklonu kraj ceste, na straži. Prolom oblaka nas nije više smetao. Od druge boce postali smo veseliji i prestali smo razmišljati. Treća nas je zgrabila i ponijela u euforiju. Prazan želudac... Zaspali smo kao anđeli.

Probudilo me neko trljanje o moj nos. Kad sam otvorio oči, pred nosom mi je bilo upereno oružje. Ne puška nego kremenjača. Jest, ona pali samo jednom, ali ja sam bio na putanji tog jedinog njezinog mogućeg hica Thomas je krasno hrkao. Gurkao sam ga nogom, ali nije osjetio.

Iza kremenjače bilo je neko odurno lice. Neki dugonja kljunasta lešinarskog nosa, malih svinjskih očiju. Nimalo simpatičan. Iza njega četiri ili pet lopova u mojem vidnom polju. Imao sam dojam da neki čekaju vani. Možda bih mogao udesiti dva tipa prije nego što upotrijebe kremenjače i ne počne vatromet. Ali petoricu...

Lešinarski je nos muklim glasom naredio:

— Okreni se na trbuh! Prekriži ruke na leđima!

Prije nego što sam poslušao poput djeteta, promotrio sam Thomasa. Činilo mi se da se pritajio. I on je dobio kremenjaču pod nos. U njegovim sam očima tada pročitao naraslu mržnju. Kao dva zvekana! A zvekani ne preživljuju. Čudio sam ge što smo još živi. Zašto nas već nisu pobili?

Dok sam se to pitao, vezali su mi ruke. Za pet minuta krv mi neće moći cirkulirati. Gledam u pod. Pod mojim notom svjetlucao je komad stakla. Ne treba propustiti dobru priliku. Staklo sam zubima zahvatio i stavio u usta. I noge su dobile konopac. Toliko da mogu hodati. Pa onda ular.

I Thomasa su vezali. Svukli su me. I gurnuli van. Vani je bila prestala kiša, na plavom nebu su šetkali oblaci, a lopova je bilo dvanaestak. Petorica od njih imali su kremenjače, neki noževe. Dvojica su čuvala zarobljenike. Tri muškarca i jedna žena. Na svakome po ular. Mi smo im se pridružili i krenu i.. Išli smo u redu po jedan, razborito poticani ularom. Gadovi su bili dobre volje. I oni su našli vino i bili su raznježeni iznenadnim dobitkom. Meni je taj kiseliš

ležao na želucu. Iz više razloga. Osim toga, onaj komadić stakla ranjavao mi je desni i obraze. Gutao sam okrvavljenu pljuvačku.

Našli smo se u nekoj štali. Ja naslonjen na zid. Mogao sam sjesti, ali ne i leći. Probušeni strop. Od nedavnoga proloma oblaka ostalo je blatnih lokvi. Kako je smrdjelo!

A imalo je i zbog čega: duž zida dvadesetak vezanih zarobljenika oba spola vršilo je nuždu poda se. Ogavno. Ruke nisam više osjećao. Lijevo od mene Thomas, desno neka četrdesetogodišnja žena mršavih bokova i tamnih tužnih očiju. Apatična. Sjedila je naslonjena na zid.

Pogledam Thomasa

— Što misliš — zapita on — čemu ovi služe?

— Kao stoka. Možrla kao rezerva hrane.

— Bojim se reći, ali i Alexa i malu očekuje ista sudbina — nastavi Thomas.

— Alex će pokušati što može — odvratio sam koliko su mi raskrvavljena usta dopuštala. — Ruke su mu sve bolje. Ne vjerujem da će ovaj put iznevjeriti.

— Neće moći brzo djelovati. Zbog Marithé.

Žena s tužnim očima progovorila je glasom od kojega se koža ježi.

— Moja mala... ! Pojeli su moju malu... Pojeli . . !

Njezine su oči izgubile tužan izraz i gorjele su od mahnitosti. Neki je glas iz pozadine viknuo »zaveži«! Tužne su oči zašutjele, no, njezin je glas od vremena do vremena kvocao i oči svjetlucale.

Sjeo sam na vlažnu zemlju. Morao sam čekati da padne noć da bih se poslužio komadom stakla. Nadao sam se da će ova gomila tvrdo spavati. Uvijek se nađe netko tko te omete. Šutio sam. Nisam imao što da kažem, a bilo je i previše ušiju ovdje, pa onda staklo u ustima. I Thomas je šutio. Zaudaranje od isparavanja sve manje me smetalo. Priviknuo sam se i na vršenje nužde poda se. Thomas također. Njegov je susjed uzalud pokušao zapodjenuti razgovor i tada je zašutio. Ostali nisu imali volje za razgovor. Ponekad poneki sušanj glasova. Moja susjeda nije kvocala. I njezine su se oči ugasle i poprimile tužan izraz.

Odjednom ju u štalu ušla neka atmosfera straha. Gotovo opipljivog. Sve su zjenice gorjele u tjeskobnom iščekivanju. Thomasu to nije promaklo. — Što bi to moglo biti?

— Tko zna. Crkavaju od straha. Pogledaj ovoga — rekoh.

Čovjek sučelice meni cvokotao je zubima. Potrajalo je to oko jedan sat. Bez buke, samo šuškanje. Ni pokreta. Ukočenost. Teška atmosfera straha zgrabila je i mene i nove zarobljenike.

— To je zarazno — primijeti Thomas. — I ja se loše osjećam. Što bi to moglo biti?

Odgovor je došao s vrata. Oba su se krila naglo otvorila i ušla su dva čovjeka: lešinarev kljun i neki crveni u licu, staklastih očiju. Jedan od njih nosio je moje oduzete noževe i moj opasač. Počeli su

šetati stajom, a zarobljenici su se ugibali još više prema zidu. Dvojica su provjeravala da li su svi dobro vezani. Nisu žurili. To je izludilo zarobljenike i još ih je više smežuralo. Dvojica su se zatim zaustavila pred čovjekom sučelice nama. Mršavko je sad već cmizdrio.

— Toga ćemo — odluči Lešinarov kljun.

— Slažem se — odvrati crvenko.

Taj je izbor izazvao prodorni vrisak životinje na klaonici. Crvenko je uzeo ular s magarca i pritegao čovjeka oko pojasa, pa bocnuo magarca u bedra. Izišli su, ali i iza zatvorenih vrata dopirali su sve jači urlici čovjeka. Zatim su iznenada prestali. Nestalo je i atmosfere stiaha.

— To je — javi se Thomas. — Svakoga dana u isto vrijeme hvataju jednoga za hranu. Ovi čekaju na koga će pasti izbor.

Neko sam vrijeme pleo sumorne misli. Nije mi se svidjela pomisao da moram krepati kao prljava svinja. Ono staklo: možda upali, možda bude opasno... Hranu smo dobili oko večeri. Juha od kosti — očito ljudskih — s nekim grudicama nepoznata porijekla. Nisam imao želju da jedem zbog stakla u ustima i zbog mirisa juhe, ali ipak sam je pojeo. Nekoliko djevojaka hranilo je »stado«. Rumenko je nadzirao kako se jede. On je ošamario ženu tužnih očiju jer je ispljunula svoju hranu. Hranila me neka djevojka lijepih očiju. Rezalo me staklo. Imao sam neodoljivu želju da ga ispljunem.

*

— Što to imaš u ustima, Geralde? — šušnuo je Thomas.

— Komad stakla — odvratih šaptom.

— Odmah sam pomislio. Imaš krvi na krajevima usana. Bojim se da ovi nešto ne nanjuše.

— Vjerojatno su naviknuti na krv. Mislit će da me je netko udario. — Uvjerio sam ga.

Noć. Bilo je 11 sati, možda i ponoć. Osjećaj za vrijeme ne mora biti točan. Staja je utonula u san. Hrkanje, povremeni jecaji. Razgibavao sam prste. Polako im se vraćala osjetljivost. Žena tužna pogleda hrkala je poluotvorenih usta, glave naslonjene na rame. Malo mjesečeva svjetla prodirale je kroz otvore.

— Pokušaj doseći zglavak na mojoj ruci — rekoh Thomasu. On je pokušavao, pomalo smo se primicali koliko nam je ular dopuštao. Klečeći sam ispljunuo staklo na svoje krilo. Jedva jedvice, pošto sam se spuštao na zemlju, nakon čitave vječnosti uspio sam zahvatiti staklo palcem i kažiprstom. Ular me strašno gušio. Brzo sam se uspravio i pritisak je prestao.

Počeo sam »raditi«. Bilo je to sada pitanje strpljivosti. Staklo nije bilo veliko. Pilio sam, uporno. Kao industrijski mrav. Sve postrojenje

u kažiprstu i palcu. Više sam pilio kožu nego spone.

Krhotina stakla bila je krvava. Bojao sam se da mi ne isklizne. Morao sam se odmorit... Thomas je šaptom pokušavao ponekad doznati kako ide. Nekoliko puta sam pristojno odgovorio, no onda sam mu naredio da začepi. Vani je huknula neka noćna ptica. Kroz rupu na stropu zavirivale su zvijezde. Vlaga i mlaka noć pojačavali su zadah izmetina. Opet sam trljao pokretima tijela. Uže je bilo prokleto debelo. Kao kabel. Nisam mogao psovati iz svega glasa. Morao sam to ostaviti za sebe. A svakoga trenutka poneki dobar ubod ili zarezotina.

Thomas je bio nepomičan kao Budin kip. Napokon je konopac popustio. Oh, lijepa i draga slobodo! Razgibavao sam ukočene prste. Thomasova su se usta rastvorila u smiješak. Sad je na redu ular. To je mnogo jednostavnije. Teže je išlo sa zglobovima. Dva uzla. Bacio sam se na to prstima, noktima i staklom. Napokon! Protegao sam se. Klicao bih od veselja. Gotovo je s klaonicom. Sad bi mogao doći koji od njih s kremenjačom ili bez nje. Osjećao sam se sposobnim da se sučelim s armijom. Samson. Ima i toga na tom svijetu...

— Na mene ne bi ni pomislio, ha? — sušne kiselo Thomas. Mislio sam, dakako. Oslobodio sam ga brže nego sebe. Provukli smo se kroz jedan od otvora. Malo gimnastike i međusobnog pomaganja. Oni samouvjereni odurnjaci nisu postavili ni straže. Smatrali su da su ulari dovoljni. Našli smo se u dvorištu farme. Neki stari bunar, dotrajala kolica, zdesna zgrada u obliku slova L, a pred nama ulazna vrata s lokotom. Odozgo malo prejako svjetlo mjeseca.

— Pretpostavljam da bi htio doći do svojih noževa — reče Thomas. Dobro je pretpostavljao. Bilo mi je stalo do njih. Neću valjda moljakati u Alexa sjekiricu dok ne nađem neko pogodno oružje? Oružja nije bilo u izobilju.

— I ja bih rado došao do svoga oružja — primijeti Thomas. — Lantinu bih mogao brzo načiniti, ali volim ovu svoju. Osim toga, loše sam raspoložen. Ne želim biti samo komad svinjskog mesa...

— Ni ja, prijatelju. Ali kako? Koliko ih je? Možda i više od tuceta.

— Možda bi one cure što su nam davale onaj napoj... One su vjerojatno ropkinje, ne vole ih. zacijelo...

— Zacijelo, ali gdje su one?

— Najprije da provjerimo ima li straže iza ovih vrata. Svidjelo bi mi se doći do oružja. To bi značilo i jedan manje od njih. Penjem se na tvoja leda, a ima li koga skačem na njega.

Popeo se. Razočaranje.

— Ni mačke. Imaju povjerenja.

Pronjušili smo po nekoj gospodarskoj zgradi. Ima li tu vila, lopata, koji vrtlarski nož, motika? Sve nam to može koristiti. Ničega. Naletjeli smo na neka lokotom zatvorena vrata. Zašto zatvorena? Prislanjamo uho na vrata. Neodređeni šum. Kao ritmičko disanje.

Stari Jo naučio me svega prije nego što je umro u mukama. Žicom sam lako otvorio lokot. Unutra tucet djevojaka na slami. Prišuljam se jednoj, stavljam joj ruke na usta da ne vikne. Zatim je vučem van. Thomas je polako zatvorio vrata.

Odveo sam žrtvu pod neko granje u zaklon. Nije bila prestrašena. Prepoznao sam je po očima. Bila me hranila uvečer.

— Imao si nešto u ustima, ha? — pitala je odmah. — — Znala sam.

Nije glupa. Potvrdio sam i pobrinuo se za konopac kojim je bila vezana. Usput smo razgovarali. Odvratnjaka je bilo 25. Po dva-tri u svakoj sobi. Šef Antoiné sam u sobi. Opasan, brz, opak. Tri brave na vratima.

— Gdje je oružje? — pitao je Thomas.

— U ormarima njihovih soba — odgovorila je djevojka.

— Noževe prebrojavaju. Moramo ih vraćati.

— Možda se može kroz podrum — rekoh. — Rešetke su zarđale...

Tri rešetke. Ne tako čvrste, ali naznojili smo se. Noć je prolazila. Kad sam uspio u svemu i prešao prepreku na vratima podruma, rekoh djevojci:

— Vodi me u sobu onoga rumenka staklastih očiju.

Jest, trebalo je da mi vrati noževe. Djevojka je pripalila neku svijeću i zakrila plamen rukom. Pošli smo hodnikom. Još jedna vrata. No, ključ je u vratima! Ipak, valjalo je okrenuti taj ključ da to ne čuju oni koji su ondje spavali! Uh, što sam se namučio i oznojio! Dvojica iz sobe nisu se probudila. Divna li čuda! Crvenko je hrkao na divanu. Nad njegovim krevetom moj opasač! Oprezno zakoračim prema zidu, izvučem noževe, pružim jednoga Thomasu. Djevojka je čekala pred vratima. Zatim sinhrona akcija i dvojica od njih opraštaju se sa životom, a ja pripasujem svoj opasać.

Thomas uzima svoj od lopova s paradajzastim nosom.

Valjalo je posjetiti još neke sobe. Ulazio sam pošto bih obio bravu, bacio noževe i pošao po njih... U četvrtoj sobi bila su trojica. Bacili smo dva noža, s trećim odurnjakom se pozabavio Thomas. Uzeo je svoju lantinu. Obveselio se. Ja nisam jer sam pogledao kroz prozor i vidio da praskozorje nije daleko. Trebalo je proći kroz nekoliko vrata. Pobili smo sedmoricu. Još nismo naišli ni na jednu kremenjaču. Bile su valjda u šefovoj sobi. S tim se Antoinéom moram pozabaviti. Na rubu je hodnika. I tu je stvar pukla. Otvorio sam, dakako, bravu, ali taj se gad probudio. Nije to odmah pokazao. Čekao je da se otvore vrata. Cijev sam opazio, legao sam i bacio nož. Opalilo je u isto vrijeme i odjeknulo. A ja sam osjetio snažan udarac u desnu ruku. Thomas i djevojka iza mene bili su neozlijeđeni. Na vrijeme su se maknuli. No, ja nisam bio mrtav i nisam imao vremena da razmišljam. Odasvud je počela dernjava.

Približio sam se Antoinéu da izvadim nož iz njegova vrata. Dotle je Thomas razbio vrata ormara. Kremenjače su bile ovdje. A hodnik se punio polugolim i naoružanim tipovima. Svijeće su se palile. Kremenjače su bile divne. Pljuvale su vatru posvuda. Prvi Thomasov pogodak oslobodio je muke četvoricu gadura. Dvojica su još pri tome bila ranjena. Njih sam ja dokrajčio. Smilovanje bi mi samo moglo naškoditi.

Onda je sve postalo neprilično, jer su se razbojnici posakrivali u sobe i zabarikadirali. Jedan dio teškoća riješili smo pucajući u vrata. Zrna su dobro probijala.

Prazne smo puške dali djevojci i uputili je u Antoinéovu sobu da potraži barut. Dotle je nekoliko preostalih bandita pokušalo juriš. Naglo smo legli i bacili svoje noževe, a Thomas je zamahivao i svojom lantinom. Boljela me ruka. Bila je krvava.

Thomas je posljednji put zamahnuo i bacio lantinu.

— Treba pronaći tople vode i oprati ranu — reče kad nije više ostao nijedan od bande.

— Najprije plan — prekinem ga ja. — Bit ću nesposoban neko vrijeme. Pa onda Alex i mala. Prekinut ćemo putovanje na neko vrijeme. Nastanimo se ovdje. Imamo bunar, životiraja...

— A ono »stado« što se muči ovdje? — sjeti se Thomas.

— Kad su čekali dosad, mogu još pet minuta — odvratim.

Tada su se otvorila vrata Antoinéove sobe. Vidio sam djevojku.

— Možeš izići. Gotovo je.

— Našla sam municiju.

— Rat je gotov — rekoh. — Uzmi nož i oslobodi svoje drugarice i one u štali.

Kosooka djevojka bila je naučena na poslušnost i otrčala je bez pogovora.

— Hajde da ti povezem ranu — reče Thomas. — Onda ću poći po Alexa i Marithé. Već su, zacijelo, izvan sebe.

Onih zarobljenika, onog »stada« nismo se mogli riješiti. Smatrali su nas velikim pobjednicima, velikim gospodarima. Nisu htjeli ići nikamo. Ostaju s nama na imanju. Neki su bili iz ovoga kraja, čak odavde. Ostali nisu imali snage ni volje da se vrate kućama. Kao »stado« bez inicijative. Bili smo gotovo kandidati za prijestolje. Izabrali smo jednoga od njih da bude vođa grupe. Visok, jak, smeđih očiju. François. Volio je naređivati. Jednoga će mu se dana osladiti vlast i uvest će diktaturu. No, takav je život.

Za Marithé je to bio raj! Toliko ljudi kojima može postavljati pitanja, gnjaviti ih. Ipak sam ustanovio da se nije držala jednoga od najvažnijih pravila samotnjaka: ne postavljati pitanja.

Tetošili su nas. Djevojke su bile, osim toga, podatne. Pružiš ruku, a zrelo voće samo pada. Doznao sam čak i ime kosooke: Valerija.

Podijelio sam s njome krevet.

Thomas je ubijao vrijeme odlazeći u ribolov, ja sam liječio svoju ruku, Alex je ojačavao svoje ozdravljenje ruke igrajući se i vježbajući sjekirioom. Zaista ju je prokleto dobro bacao. S obje ruke, brzo, precizno.

Čitao sam. Takvih, pismenih, nije u ovo poslijeratno vrijeme bilo mnogo. Morali su znati čitati samotnjaci. Radi putnih karata i konzervi. Danas ni to nije važno. U konzervama je ionako otrov.

Thomas i ja morali smo se dogovoriti o budućem planu. Osjećao sam se sposobnim za odlazak.

— Dobro, putujemo — napomenuo je Thomas. — Ali kamo? Okužene misimo pronašli, a to nam je bilo prvo.

— Pa ne možemo hodati i vikati: »Gdje ste, okuženi?«

— Zatim, ne možemo ovdje ostaviti malu. A što ćemo s njom? Nemam povjerenja u Françoisa.

— Držimo se početnog plana. Idemo Bernardu. Možda putem naiđemo na štogod. Ne bude li sve u redu, ostavljamo malu kod njega i ozbiljno se dajemo u potragu.

Uto naiđe Alex.

— Zacijelile su mi ruke — reče.

Vidio sam. Bile su crvenkaste, ali mogao se služili njima.

— Čekao sam da i tvoje zacijele — reče on. — Da sredimo račune.

Bogamu! Zaboravio sam na to! Nisam od onih što njeguju mržnju. S vremenom nam je Alex postao drug.

— Za mene je to gotovo — rekoh. Oštro me pogledao. Zatim Thomasa.

— Thomas?

On je šutio. Bilo je nemoguće pročitati bilo što u crnini njegovih očiju. Alex je čekao, nestrpljivo.

— Ja nisam tako plemenit kao Gerald — napokon će Thomas. — Ja ne zaboravljam.

Plave Alexove oči su se suzile.

— Kad god zaželiš.

Thomas digne ruku.

— Nema žurbe. Hoću da vratim dug, ali neću tvoju kožu. Malu borbu šakama. Da ti opalim jednu...

— Budeš 1i mogao.

Opustio se Alex. Gotovo da se zabavljao. Nije vjerovao da bi mogao dobiti po zubima. Mislio je isprva da će dva puta morati braniti svoju kožu. A sada...

— Odmah?

— Zašto ne? Ali ne ovdje. Prošećimo. Ne želim publiku.

— Ni ja. Gerald može s nama — doda Alex.

Pošao sam. Naše je »stado« bilo nečim zabavljeno. Trebalo je da

prođemo neopaženo kraj Marithé. Kažem: trebalo je. Ali nismo uspjeli. Kao pijavica se prilijepila uz nas.

— Idite vi — rekoh Thomasu i Alexu. — Ja ću za vama. — Morao sam maloj objasniti.

— Slušaj — rekoh. Oni se moraju boriti ozbiljno. Zbog onoga što nam je načinio Alex.

— Ali to smo zaboravili — mala će usplahireno.

— Ti i ja. Ali nije Thomas — rekoh.

— Zašto?

Ovi »zašto« će me u grob spremiti!

— Nisu svi jednaki — napomenem. — Ostani ovdje.

— Idem s tobom! — mala je skakutala na mjestu nestrpljivo. — Idem!

Da je zviznem za uho? Neće vrijediti. Uzdahnuo sam. I, dakako, popustio.

— Dobro, pođi. Pazi da ne požališ. Neću da čujem ni riječi tamo.

Thomas i Alex nisu, dakako, bili zadovoljni. No, znali su da se maloj ne može objasniti. Vjerovao sam da je čvrsta. Bila je dok sam bio i ja. Kad je vidjela kako je Thomas napao i kako se Alex branio, čini mi se da je prestala disati i ukočila se. Kad je vidjela udarce, činilo mi se da ih je osjetila. Bili su sve grublji.

— Oni se ranjavaju, Geralde — vrisnula je.

— Zaveži! — dreknuo sam i ja.

Alex je krvario, ali je bio ravnopravan protivnik. I Thomas je toga trenutka dobio snažan udarac i krv mu je zacrvenila lice. Marithé je zabila nokte u moje meso.

— Zaustavi ih! Pobiće se.

— Zaveži, kažem ti!

Thomas je opet zaradio udarac, ali je malo poslije Alex dobio žestoku šaku u pleksus. Divlje je izgledao. Oči su mu svjetlucale. Borba je dobila dimenziju divljačke samoobrane i napada na tuđi život. Obojica su žestoko dahtala. Počeo sam se bojati. I Marithé je osjećala isto što i ja. Da bi ovdje moglo biti mrtvih. U jednom trenutku jedva sam je zadržao da se ne bacim borcima pod noge. Grizla je usne, a na očima kristali suza. Bila je očito nesretna. Kao da su udarci nju ranjavali. Morao sam je odnijeti na farmu. Nije se branila.

Kad sam se vratio, vidio sam da je Thomas bio u prednosti. Odmjereno je udarao protivnika, s nekom divljačkom radošću. Alex se sve rjeđe i teže branio. Kad bi pao, nije se više tako brzo dizao. A Thomas ga je dočekivao... Na kraju...

— Odnesi ga, Geralde — umorno će Thomas. — Ja više ne mogu.

Oko nas se ubrzo skupilo mnoštvo. Jedva sam ih otjerao. Marithé nije bilo. Možda je željela isplakati svu svoju bol. Izlio sam dvije

kante vode na Alexa. Sjeo je trljajući oči.

Imao je posvuda dekoracije Thomasove šake ili noge. I Thomas, dakako.

— Bogamu! — izusti Alex. — Nisam vjerovao.

— I ti se dobro tučeš, stari. — Thomas slegne raimeniima. — Mogao si pobijediti. Sad je sve sređeno. Da ne govorumo više o tome.

— Ako je tako, ja se ispričavam za sve — odvrati Alex. Svi smo se od srca nasmijala.

— Vrijeme je da se riješimo ovoga »stada« — reče nam Alex kad se François došao raspitivati što se zbilo.

— Pa pođi s nama — predloži Thomas. — Imamo posla. Možemo već sutra.

— A puške i barut? — zapita Alex.

— Ostavljamo ovdje — reće Thomas. — Preteško je to. Ali, ipak... To će ih, doduše, neko vrijeme štititi, ali ja nemam povjerenja u Françoisa. Cim se okrenemo, počet će se igrati Hitlera. Ako im ostavimo oružje.. .

— Tirani ne nastaju sami od sebe. Gomila inertnih ih stvara..

— Da ne filozofiramo — prekine ga Thomas. — Ostavljamo im prazne puške. Malo baruta uzimamo sa sobom.

Marithé je cijele večeri bila zlovoljna. Mrzila nas je. Nije ugodno saznati istinu...

Ponovno smo koračali autoputom. Tri mušketira i D' Artagnan-Marithé. Dobre volje. Žalila je za zečevima, kojih je bilo ondje. Morao sam joj obećati da ću kod Bernarda naći druge. Ponovno nas je voljela. Velika je stvar sposobnost djece da zaborave.

Pošli smo autoputom koji ide prema Clermontu prije nego što ćemo skrenuti prema Ambertu. U tom su kraju Bernard i njegovi suradnici. Još jedan dan s pomamnim insektima i gorućim suncem. Alexove su se hlače počele polako raspadati. Valjalo je misliti na druge. A imao je i svježe ožiljke negdje oko uha od brijanja bez sapuna. Nije dugo trajala svježina od tuširanja kraj bunara. Marithé je lunjala i trčkarala za leptirima. No, odjednom, evo je trčeći:

— Želatina! Ondje, u kolima!

Na nekoliko metara od nas spljoštena kola. Rđa je napala kovinaste dijelove rišući svoje vodene znakove. Gadura je klizila kroz poluotvorena vrata.

Nerazumni mi je strah zgrčio želudac. Uhvatio sam Marithé i počeli smo trčati kao dva preplašena kunića. Thomas se prvi zaustavio.

— Ne moramo trčati do kraja svijeta. Često ćemo na to nailaziti. Nije tako opasno. Sporo se vuče.

Sramio sam se svoga straha. Alex je bio blijed.

— A što ako nas napadne iznenada? — pitao je.

Thomas je shvatio da ga je kosnula bratova smrt.

— Pazit ćemo. Provjeravat ćemo. Noću ćemo stražariti. Njezino se šuškanje čuje.

— Nadajmo se,

Marithé nije ispuštala moju ruku.

— Reci, Geralde, hoćemo li doista čuti?

— Hoćemo, dušo.

— A dođe li ih više?

— Spasit ćemo se, ne brini se, mrvice...

— Mama kaže da nije lijepo bojati se...

— Strah je stvar što postoji — rekoh. — Svi osjećaju strah. Ali kad je potrebno, borimo se unatoč strahu. Ovu hladetinu ne možemo ubiti. Dakle, pobjeći ćemo.

— Ali ne moramo baš tako brzo, zar ne?

Jadnica. Nije vidjela svoju majku oglodanu do kosti. Ni Alexove ruke prije nego što smo ih zamotali.

Pravo iznenađenje došlo je drugoga jutra. Rano smo nastavili putovanje. Živimo sa suncem. Bilo je prilično želatinoznih masa. Vjerojatno zato što je bio blizu Lyon. Ova govnarija vuče porijeklo iz većih gradova i odande emigrira. Vjerojatno se i razmnožava. A ne možeš je uništiti. Bolje je misliti na druge stvari. Bolje je i maknuti se toj želatinoznoj gaduri. Marithé i Alex svaki put bi postajali bijeli kao krpe.

Iznenađenje je počelo bukom odozgo. Čudnovatom, još udaljenom. Skrgutajuće krčanje. Možda roj osa, ali s nižim vibracijama. Iza naših leđa. Okrenuli smo se. Na nebu točkica, koja je postajala sve veća što je buka rasla.

Nisam poznavao civilizaciju. Jo mi je mnogo pričao o njoj. I u knjigama je pisalo o njoj. Bilo je i ilustracija. Mnogo sam čitao. Rezultati: prepoznao sam ono na nebu. Ogromni skakavac prozirnih prsa, fine njuške, vrtećih, gotovo nevidljivih krila i divlje brundajući. Helikopter!

Marithé se prilijepila za moju ruku. Oči joj kao tanjurić.

— Što je to, Geralde?

— Helikopter. Vozilo iz vremena civilizacije.

— Opasno?

Pravo pitanje. Nisam znao odgovoriti.

— Ne znam, mrvice. Vidjet ćemo.

Ruke sam stavio kraj bokova. Thomasove su bile na lantini. Pod prozirnom kupolom letjelice dvije spodobe. Počele su davati znakove mašući rukama. Malo nam je odlanulo.

— Odakle oni ovdje? — zapitao je Thomas.

Zaista. Odlično uščuvan stroj. Pa benzin! Stroj se prizemljivao. Stišala se buka stroja, ustalo je piskanje krila. Dva su mlada muškarca

sišla. U uniformi. S opasačima i mašinkama, cokulama, dokoljenkama i kacigama. Promatrali smo se, obje strane iznenađene. Mušketiri i vojska.

Jedan od njih pruži ruku.

— Poručnik Pierre-André Janin. Što se dogodilo? Izgubili ste se?

Nismo prihvatili pruženu ruku. Nije to više u modi. Ruke smo držali uz bokove, za svaki slučaj. Činili su nam se opasni s tim arsenalom oružja... Poručnik nije shvatio. »Svi su izgubljeni« — rekao je glasom u kojem nije bilo pitanja. Drugi, brkajlija, ostao je iza njega i nije otvarao usta.

— A odakle si ti stigao? — pitam.

Poručnik me u čudu pogleda. Čovjek ne bi vjerovao. Počeo mi je tumačiti. Oni su se u množini obraćali jednom čovjeku. Šokiralo ga je što sam mu rekao »ti«. Sto posto civiliziran. Mi to više nismo bili. Malo pomalo stvari su se razjašnjavale. Dvojica s helikopterom dolazila su iz Švicarske. Neutralnost je toj zemlji pristedjela mnogo bombi. Nije bilo ni Velike kataklizme. Švicarska je bila disciplinirana. Zatvorili su svoje granice da bi se zaštitili od izbjeglica. I kod njih je bilo epidemije plave kuge, ali se sve raščišćavalo i vagoni mrtvih odvoženi. Ostali evakuirani u kanton Vaud, što sada ima nove granice. Glavni grad Lausanné.

Poslije je išlo svakojako. Obavezni rad i velika oskudica. Nisu se više proizvodile cigarete, obroci su bili racionirani. Nije bilo ulja, ni kave, gotovo je ponestalo šećera i...

Mi smo se zabavljali, poručnik je naklapao. Onda se Marithé prva počela smijati. Ostali za njom. Poručnik je bio iznenađen.

— Pričam gluposti? Tada se javi brkajlija.

— Pa, poručnice, ovi nemaju ničega.

Pierre-André je opet načeo te ozbiljne stvari. O nekom nalazištu petroleja, kojim se počela služiti armija. Civili su se vozili biciklom ili su pješačili. Ostatak industrije se prebacio na sunčanu energiju. Išlo je dobro.

Na to sam naćulio uši. Thomas i Alex također. I pogledavali smo se. Dotad još nismo ništa govorili, jer je Pierre-André bio blagoglagoljiv.

— Kako je s plavom kugom kod vas? — upitam.

— Nikako — uzdahne on. — Obuzdavamo epidemiju izolacijom bolesnih. Istraživanja su na mrtvoj točki. No, nadamo se...

Moja je ideja sazrijevala. Marithé je s vremena na vrijeme otvarala usta, ali sam ih pokrivao rukom. Mala bi mogla biti opasna. Ne smije govoriti dok joj ne dam zeleno svjetlo. Poručnik je gledao raskolačenih očiju. I brkati. Čekali su objašnjenja. Poručnik je uto nastavio.

— Sad hara epidemija u Jurama. Zasad je obuzdavamo. Zato smo i

ovdje. No, vi niste civilizirani?

— Ni mrve — rekoh.

Uzdah s vojničke strane.

— Poslali smo ekipe. Posvuda isto. Kanada je mala civilizirana jezgra. Amerika ne postoji više. Zbog sterilizirajućih bombi.

Jo je takve bombe nazivao zelenom smrću. One su plodnu zemlju pretvarale u pustinju. Nikad više na njoj ploda. I na Francusku ih je palo nekoliko. Mogao sam vidjeti kosture beživotnoga drveća na stvrdnutoj zemlji. Ništa živa ne može ondje niknuti. Jadna Amerika!

— Ni Kanađani nemaju lijeka — nastavio je Pierre-André. — A imaju istih teškoća kao i mi s povremenim epidemijama. Poslali smo istraživačke ekipe u Evropu. Ne vjerujemo u neki uspjeh. Sve manje...

Moja je ideja postajala sve jasnija i sjajnija.

— Nemoj gubiti nadu — primijetih. — Jer mi imamo lijek. Gledao me pola u nevjerici, pola u nadi.

— Lijek? Kako?

— Ne bih sada o tome. Naši su istraživači uspjeli. Prekasno, jer je Velika kataklizma već bila počela. Ali pronašli smo zabilješke.

— Gdje?

— Polako. Taj lijek nije besplatan. Ruka ruci. U zamjenu tražimo opremu za sabiranje sunčeve energije, nešto benzina, lijekove. Shvaćaš?

— To bi se moglo... treba porazgovarati... Treba da porazgovaram s tvojim vodom. Izravan dogovor.

— General Cathelin? Pa ne može samo ovako. Tko kaže da... Ja vas ne poznajem...

Očito. Nisam bio baš osoba s kojom bi se moglo pregovarati.

— Imam dokaze — rekoh. — Pokazat ću ih kad bude trebalo.

— Kakve dokaze?

Razmišljao sam. On bi lako mogao smatrati da mu njegovo oružje i status civiliziranoga vojnika daju pravo da mi oduzme sve. Za opće dobro. Morao sam biti oprezan. Videći da oklijevam, on progovori:

— Imam sve ovlasti u ovoj misiji. Ali učinim li glupost, dobit ću po prstima. Ne mogu odlučiti ako ne znam pojedinosti.

Argumenti su mu valjani. Morao se bojati sankcija. Morat ću riskirati. Proračunato riskirati. Njihova su oružja opasnija od našeg, ali nešto mi je govorilo da bismo bili brži od njih. Pogledao sam Alexa i Thomasa. Spremni za veliku igru. Marithé je šutjela. Prišao sam poručniku.

— Imam kod sebe nekoliko doza lijeka. Možete ga provjeriti i uvjeriti se da ne blefiram.

A blefirao sam jer lijek nije bio iskušan. Nije važno. Ne bude li izliječio, reći ćemo da je izrađen obrtnički.

— Ne mogu vam ga dati — nastavim. — Sam ću ga dati

bolesnicima. Shvaćate? Ne mogu riskirati da ga analizirate. Nemojte pokušavati da mi ga silom oduzmete.

Ako treba da stvar plane, nećemo dugo čekati. Mi mušketiri bili smo spremni. Ruke u strategijskom položaju. I Marithé je držala ruke na nožu. Vojnici su bili iznenađeni.

Pierre-André bio je ozlojeđen:

— Pa nismo mi divljaci! Što vi zamišljate? Nećemo ništa silom...

— Slažem se, momče. Mi smo divljaci. Ali budeš li dobar, bit će sve u redu.

— Mogu vas odvesti. Uostalom, odlučit će pukovnik Griedel.

Opet zabuna. Kad on kaže »vi«, misli »ti«. On ne odustaje od svoga »vi«. Ja sam shvatio u množini. No, prevario sam se. To je nemoguće. Preteško za letjelicu. Možda dvojica i djevojčiča. A vreće? Ni govora o ponovnom letu. Nema više dovoljno benzina.

— A dva čovjeka i dvije vreće? — pitam.

— Nekako. A dijete?

— Ne brini — rekoh i zapitah Alexa.

— Možeš li se pobrinuti za malu?

— Mogu. Da je odvedena u Ambert?

— Jest. Bolje je. Nemaš više od stotinjak kilometara. Ne treba da mu objašnjavam zašto se razdvajamo. Thomas i ja treba da odemo. Mi znamo više o lijeku i Fredericovim potrebama. Alex je shvaćao. I Marithé je dotad bila mirna. Sad je vrisnula.

— Neću! Idem s vama!

— Marithé, nije to lijepo prema Alexu. Ne voliš ga?

— On, volim. Nije zato. Voljela bih vidjeti Švicarsku.

— Čula si Pierrea-Andréa. Ne možeš s nama. A i opasno je. Naoružane skupine. Ne poznajemo ih. A svidjet će ti se kod Bernarda. Ako bude sve u redu s poslom, imat ćeš priliku da se voziš u helikopteru.

Zatim sam objasnio Alexu gdje će pronaći Bernarda. Mjesto po imenu Olliergues.

— Da vas čekam ondje?

— Dakako. Pođe li sve po dobru, Frederic će htjeti da nas ima više. Čuvaj se želatina.

— Putovat ćemo duže noću. Spavat ću danju, kad Marithé bude mogla stražariti.

Pošli smo prema vojnicima. Ušutjeli su kad smo prišli. Već smo ukrcali vreće kad je Alex opazio gaduru. Približavala se, gegajući, ispruženih udova. Kugle su sjajile na suncu. Šuškalo je. Poručnik i brkajlija su se zgrozili.

— Kakva je to gnusoba?

— Nemam vremena za objašnjavanja. Bježimo. Brkajlija nije poslušao. Opalio je rafal. Čini se da su meci pogodili i razbili kosti.

Kugle su počele kliziti, talasati se, nadimati se brže nego inače. Potporni se kostur slijegao, njihao, plesao. Dugo. Sve se dizalo i pomalo slegalo na cesti, puzeći polako. Nije ugibalo.

Ponovio sam: »Bježimo«. Alex je zgrabio Marithé za ruku i bježao. Mi smo poletjeli velikom brzinom. Marithé je okrenula glavu da nas vidi. Objasnio sam Pierreu-Andréu što sam znao o hladetinastoj rugobi.

— Jesi li vidio Alexove ruke?

— Jesam i pitao sam se...

— On je dodirnuo tu želatinu.

Prizemljili smo u nekoj kasarni. Valjalo je čekati. Posvuda vojnici u sivo-zelenim odorama. Čudno su nas gledali. Dakako, nismo se svakoga dana mogli brijati. A nismo još mogli zaliječiti ni sve Thomasove ožiljke, pa onda lantina, pa vreće .. Obišli smo nekoliko ureda i napokon se našli u uredu nekog pukovnika, visokoga i mršavoga, šiljastoga nosa, prorijeđene sive kose. Pierre-André se pred njim zgrčio. Pukovniku se nismo otprve svidjeli. Kad sam mu prvi put rekao »ti«, pocrvenio je i progutao Adamovu jabučicu. Pierre-André je pak podmazao kola čarobnom riječi: lijek. Pukovnik je počeo skakutati kao pas. Bio bi kadar plesati trbušni ples da dobije lijek. Čavrljali smo. Dao bi se urediti razgovor s generalom. Ne odmah, ali dok se čeka provjeravao bi se lijek. Dobit ću helikopter i poručnik Janin će me otpratiti do Jura. Mene i Thomasa — dao sam na znanje. Među naređenjima koje je dobio poručnik bilo je i odijelo za nas.

Nisam se baš ugodno osjećao. Lijek imam sa sobom. Ako ga analiziraju, imat će ga koliko hoće. A mi u zamjenu ništa. A mi među njima, između njihova vatrenog oružja. Thomas i ja smo žilavi, ali nismo supermeni. Ubili bismo nekolicinu, a ostali nas. No, onaj moljac od pukovnika bio je pošten. On, lijepe li civilizacije! Tuširanje, mirisavi sapun! Ručnik, električni aparat za brijanje. Odbili smo četkice za zube. Moji su zubi u dobrom stanju i bijeli. Čemu da mijenjam navike. Odbili smo i cipele.

Oružje nam, zapravo, više i nije trebalo. Čuturica s lijekom bila je ispražnjena na plavim ustima nekolicine bolesnika. Čini se da smo bili na dobrom putu. Lijek se, činilo se, pokazivao djelotvornim i stanje se bolesnika poboljšavalo. Liječnici se još nisu izjašnjavali, ali su bili optimisti. Ugovoren je i sastanak s generalom. Za dva dana. Bili smo smješteni u vili Pierrea-Andréa u Ouchyju. Kućica s vrtom. Žena i dvoje poslušne djece.

Šetali smo da bismo utukli vrijeme. Pierre-André za nama. Čega su se to bojali? Da ne zapalimo ili zakrvarimo nešto?

Lausanné je zgodan gradić, što se s brežuljka strmoglavljuje do jezera. Čudimo se što živi. Nema mrtvih po pločnicima, prolaznici su dobro uhranjeni i lijepo obučeni. Bicikli cikcakaju kolnikom između

konjskih zaprega Tu i tamo poneko vozilo. Obično službeno. Na krovovima se rastvaraju ogromni srebrni cvjetovi. Njihove uvinute latice hvataju sunčevu energiju. Koračamo mimo izloga, otvorenih prodavaonica, nasmijanih djevojaka i djece. Drugi svijet. Podsjetim se male Marithéine ruke na dršku noža. Da li bi ona bila sretna ovdje poslije prve draži privlačnosti? Vjerojatno ne bi. Izvježbana je i priučena na drukčiji život. Kao i mi. Ni Thomasu ni meni nije lako.

Pierre-Andréa svakodnevno šokiramo. On to prešuti. I to mi je nešto, ta civilizacija. Njegova supruga Helena uvijek je nasmijana, iako opažamo tračak tjeskobe u njenim očima. Pokušava držati svoju djecu što dalje od nas.

*

Susret s generalom dobro je prošao. General je dobar čovjek, šezdesetogodišnjak. I rezultati liječenja su se pokazali. Jedan je bolesnik ozdravio, drugi su na najboljem putu. Kad sam mu prvi put, iz običaja, rekao »ti«, nije odmah dobio žuticu.

Počeo sam stjecati povjerenje u njih. Objasnio sam slučaj podrobno. General je obećao da će nam pomoći u instalacijama za hvatanje sunčane energije na otoku, a prihvatio je da nas opskrbi još nekim stvarima. Već sam gledao Frederica kako pliva u blaženstvu. I Annie će se to svidjeti. Dobri odnosi sa Švicarskom će potrajati...

Proslavili smo i zalili pregovore i dobro obavljeni posao. Poveli smo Pierre-Andréa. Kad je bio pod gasom, otvorio se. Završili smo u nekom baru, s djevojkama. Priuštili smo si dobru partiju

Helikopter je nadlijetao Francusku. Čudno je izgledala odozgo. Posvuda sve obraslo zelenilom. Gradovi, više-manje u ruševinama gubili su se u vegetaciji. Mali su gradovi bili kao mrlje. Lyon velika mrlja. Traka Rhone i Saone. Išli smo u Ambert po Alexa i Marithé. Zatim ćemo u Porquerolles. Emocije. Pobrinut ćemo se za djevojčicu. Osvojila nas je. I Alexa. Teško se stvaraju emocije u samotnjaka. Porazgovarat ćemo i s Bernardom o odlasku.

Stavili smo i naše opasače, vreće su straga, a imamo i puške. Nisu na smetnju. Nosimo i poklone Fredericu. Lijekove za prvu pomoć. Imam i prihvatne radio-koordinate za Lausannu. Svjetionik u Porquerolleu ima radio-odašiljač. Frederic će moći biti u stalnoj vezi. Pierre-André ide s nama po kopiju spisa. Ako je Frederic uspio zanatski proizvesti lijekove, uspjet će i oni. Sve mi je bilo ružičasto.

Bio sam još dječak kad sam zamijetio da se nevolje gomilaju kad misliš da sve ide kao po loju. Neki mali pokvareni bog djeluje u nama i gura nas u nevolju kad plivamo u blaženstvu. Počelo je sa cmizdravim pilotom, što se nalazio pred Thomasom. Nešto je počelo

šepati s motorom. Nisam potkovan u tehnici, ali sam zato vidio kako se pilot utrtario. Kao i Pierre-André. Letjelica je počela poigravati, motor je kašljucao i propadao. Moj je želudac skakutao kao žaba. Thomas je kao i obično ostao miran, ali je mijenjao boju. Vjerojatno je, kao i ja, osjećao želju za povraćanjem. Dakako, ne od straha. Tip za upravljačem najavio je prisilno spuštanje. A dolje samo drveće. Majušni proplanak. Brzo spuštanje. Gadan udar. Pierre-André krikne. Počela je vrtoglava oluja. Nešto me nekoliko puta udarilo. Nisam više ništa vidio. Pilot je urlao, Thomas je hroptao. Strašan udarac. Eksplodirao sam u sitne djeliće. U nesvijesti sam bio vjerojatno samo nekoliko sekundi. Bio sam dobrano nagnječen. Letjelica se prevrnula na bok. Dim i zadah vruće kovine. Prozirna se kupola raspukla. Izišao sam kroz napuklinu i izvlačio Thomasa. Vreće! Vratio sam se u helikopter. Vonj topeće kovine bio je zagušljiv. Gust, crni dim i jezičci plamena.

Pilot bijaše mrtav, Pierre-André je jecao. Sve će se začas zapaliti. U našim je vrećama bilo baruta. Mogao sam prije nego što bukne zbiljski požar izvaditi vreće ili Pierre-Andréa. Oboje ne. Imperativ za preživljavanje: izvadit ću vreće. A onda me poručnik slabašnim pokretom uhvati za rukav i slabašnim glasom hukne: »pomozi«. Nisam baš uvijek čvrst. Trenutak dvojbe. Izvadio sam njega umjesto vreća. Za ovratnik košulje kao i Thomasa. Trčeći. Na vrijeme.

Buknulo je do neba, zatim je eksplodiralo. Usijana kovina. Pokrio sam glavu rukama. Na sreću, nedavno je kišilo, pa se šuma neće tako brzo upaliti...

Thomas je bio blijed, s ranom na glavi. Osjećao se oštar zadah goruće kovine, vrućina me žarila. Thomas je zatreptao očima. Najprije staklasti pogled, pa bistriji.

— Vreće? — bilo je njegovo prvo pitanje.

Oborio sam pogled.

— Izvukao sam Pierre-Andréa — rekoh. Očekivao sam pljusak kletvi. No, progutao je to mirno.

— Vjerojatno bih i ja tako učinio.

Lijepo od njega, ali to me nije utješilo. Sve je otišlo u zrak s vrećama. Mnoge su stvari bile zaista neophodne: dalekozor, čuturice, kompasi... karte što označuju gdje smo i gdje ima vode... Udarili smo bili u prirodu. Bili smo sretni što smo imali opasače i svoje oružje.

Thomas je sjeo, načinio bolnu grimasu i pipao rebra.

— Imam slomljena rebra. I zglob nije u redu.

Zglob mu je zaista natekao. No, ne tako ozbiljno. Rebra su me zabrinjavala. Omotao sam mu čvrsto rebra i članak.

— A tvoja glava? — pitam.

— Preživjet ću — odgovara on.

Požar je jenjavao. Helikopter je bio užaren i dimio se.

— Valja se brzo povući — napomene Thomas. — Požar bi mogao privući grupice. Ja ne bih bio koristan dođe li do gužve. Pogledajmo Pierre-Andréa.

Poručnik je bio ozbiljno ranjen na grudima i dobio je kvrgu na sljepoočici. Thomas ga je hladno gledao.

— Da ga dokrajčimo?

Dobro rješenje. Thomas je bio nesposoban za teži rad. Sve pada na mene. Pa još suvišan teret ranjenika... U našem svijetu lišenom njege on nema izgleda... Dokrajčiti ga... Gledao sam ga. Puni obrazi bili su blijedi, usne bezbojne, kapljice znoja, poručnik okreće glavu, jauče, dahće »Helena«. 1 što sad možeš? Treba to učiniti. Samo... Govorim Thomasu:

— Daj ti...

Neko je vrijeme oklijevao, zatim se sitno i ironično nasmijao.

— Eh. baš smo mi par tvrdih ljudi. Hajde, povest ćemo ga.

*

Vukao sam ga na nosilima od dva kolca, između kolaca platno od košulja i nogavica od hlača.

Od poručnikove košulje zavoj. Sad je Pierre-André došao k svijesti. I bio je razdražljiv. Osim svega, smetalo ga je neizbježno drndanje. Thomas je koračao ne tužeći se, premda mu je bilo teško. To se vidjelo po znojnom i zelenkastom licu. A ja? Valjalo je vući nosila. U pogledu zamora i ja sam kao i svi ljudi. Nalegla žega, išli smo rubom ceste, na sreću, tražeći neko naselje gdje bismo stali. I vodu.

Cikcakao sam između drveća i žbunja sa svojim teretom. A poručnik bi svakoga časa jauknuo.

Selo smo opazili izdaleka. Stao sam da bih promotrio teren. Kako bi mi sad dobro došao dalekozor! Posvuda zelenilo i bršljan žderu okoliš, porušeni su krovovi, srušeni zidovi. Kao obično. A nikad se ne zna da li su naselja prazna ili puna. Skupine, skitnice traže krov nad glavom.

— Idem — rekoh Thomasu. Znalo se: sam. Oprezno sam se približio. Nikakvog šuma osim pjeva ptica i zujanja insekata. Da ima nekoga, bilo bi bučno. Ušao sam u nekoć glavnu ulicu. Bilo je kostura, kao uvijek. Ni mačke. Ali je zato bilo vode u potoku. Činilo se svježe. Pljusnula je žaba. Nagnuo sam se da popijem malo vode i da se umijem. Još jedna provjera i vraćam se po Thomasa i Pierre-Andréa.

Bila je tu neka kafeterija razbijenih stakala, pa upaljač. Nije baš sve funkcioniralo, ali našlo se. Kao da nam se nasmiješila sreća. Činilo se da ovo mjesto nije previše pogodila Velika kataklizma. Ostalo je još koječega. Pa čak i neki bazar s nešto robe. Bilo je putnih torba. To će

nadomjestiti naše vreće.

Zapalili smo vatru i ja sam se prekvalificirao u bolničara. Čišćenje i ispiranje rana, lišće od trputca, zavoji... Poručnik je drijemao u kutu znojeći se. Groznica. Kad su ranjenici bili posluženi, dao sam se u pretraživanje barake. Imao sam sreću: naletio sam u nekoj polici na putne karte. Žute i oštećene, ali čitljive. Zasad dosta. Ceste francuske i regionalne. Po putokazu smo već znali da smo blizu Saint-Etiennea. Raspravljao sam o tome s Thomasom. Saint-Etienne bi — smatrao sam — bio pogodan da onamo prenesemo naš materijal.

— Preblizu je Lyona — primijeti Thomas. Posvuda ima bombi. A osim toga, morao bi poći sam. Pierre-André i ja nismo sposobni za pružanje eventualnog otpora.

Očito. Nismo ga mogli vući u grad. Posvuda ima štakora. Gladnih, dakako. Želimo li ih izbjeći, moramo biti pokretni.

— Mislim da bi bilo rješenje otići u Ambert. Nismo daleko Ondje ćemo se riješiti suvišnoga tereta, a bit će ondje i Alex.

Valjano rasuđivanje. Opet nam je manjkao dalekozor. Ostala su dobra dva sata prije nego što će mrak izbrisati oblike. Trebalo je izvidjeti teren. Pošao sam šumom. Ni traga divljači. Naišao sam na neku vrstu glavnog puta kad spazih pred sobom golemu naslagu hladetinaste mase. Smjesta mi se osušilo grlo. Budem li ih sretao ovako na otvorenom... Spremio sam se na uzmak, ali sam stao jer je prizor bio zanimljiv. Prije svega, blještave kugle bile su sklupčane, bez kostura kao podloge. Sa strane se opažala nakupina kostiju. Želatina se nije zanimala za mene. U njoj kao da je vrilo. Probavljala je, vjerojatno. Kugle su klizile, plesale, nadimale se, rušile se. Kao kaša u kotlu. Pokreti su se ubrzali. To je izazivalo meki zvuk. Malo pomalo gibanje se sređivalo. Počelo je razdvajanje, širila su se i rastezala dva kanala, stvarajući dvije nakupine, klizilo je kao potok gustoga blata, zaustavljajući se i počinjući opet iznova. Gledao sam otvorenih usta. Znatiželja mi je odagnala strah.

Središnja se gomila stanjila, ostale dvije su se povećavale. Zalazeće je sunce sve obojilo duginim bojama. Kroz prozirnu tvar vidjelo se zelenilo trave. Dva su se potočića odvojila, tanka kao zmijski rep. Dvije gomilice. Masa se udvostručila. Nisam se ni maknuo. Zatim je u masi počela aktivnost, počela je teći, polako. Dva vrška klizila su prema meni. Nisam ih čekao.

*

Vratio sam se u baraku.

Noću nismo osobito dobro spavali. Na smjenu smo stražarili. Mučila nas je grozna pomisao na onu gaduru što se valjala ovim stazama. Pierre-André je spavao u groznici.

Ujutro rano dali smo se na put. Pierre-André je gunđao. Svaki mu je pokret smetao. Thomas nije izdržao.

— Slušaj, Pierre-André — počeo je bukvicu. — Ovdje si na našem terenu a ne na svom i radi ono što ti se naredi: šuti i trpi, inače će tvoja rana kasnije zacijeliti. Vojnik si, znaš što je disciplina. Ako ne ide drukčije, pomisli da smo stariji po činu. To je rat. Budeš li raspravljao, riskiraš kožu.

Blagi Thomasov ton je djelovao, kao i crni kristali njegovih očiju. Pierre-André je uzdahnuo. Ja sam znao da mu nije ugodno na onim neudobnim nosilima što sam ih vukao. Više bih i ja volio da je mogao hodati...

*

Da bismo prešli Loiru, bio nam je potreban most. Išli smo zato autocestom da bismo stigli do naselja. Bili smo zlovoljni zbog skitnica. Smještaju se obično u kućama kraj pitke vode. No, nije ih bilo. Bilo je, zato, hladetine u užurbanom neredu. Gegajući, šuštajući klizile su udova ispruženih za zagrljaj. Iznikle bi iz jarka iza drveta, pojurile iz slomljenih kola, iz razbijenoga stakla.

— Odakle toliko tih gadova? — čudio se Thomas.

— Tko zna. Iz Lyona, iz Saint-Etiennea možda. Ta se govnarija razmnaža . ..

— Nastavi li tako... primijeti i ne dovrši Thomas. Poručnikove raskolačene oči odavale su tjeskobu.

*

Šetnja nam nije bila ugodna. Te smo ogavne želatine mnogo sretali. One su nam pokvarile i san. Spavali smo napola, u sjedećem stavu, osluškujući karakteristično šuškanje. Thomasova oteklina nije splašnjavala, a slomljena rebra ogorčavala su mu život. Nije se žalio, ali bi od vremena do vremena problijedio. Pierre-André je cendrao. Ono navlačenje nije bilo idealno. Načelo mu je moral. Prema njegovu mišljenju, rana treba da se liječi u bolnici, sa čistim plahtama, bolničarkama i liječnicima. Ovako mu se činilo da je već mrtav. A kakav je bio kod premotavanja zavoja!

Thomasu je to išlo na živce. I moje je strpljenje bilo pri kraju. A još sam ga i vukao cijeloga dana. On kao da nije shvaćao. Za njega je bilo prirodno što ga vodimo sa sobom. Pokušao sam zamisliti njegovo lice kad bi saznao da smo ga htjeli dokrajčiti kod helikoptera. Prvorazredna ovca.

No, navikli smo se na njega. I on na nas. Kad bi kojom srećom put

bio ravan i nestalo bi drndanja, Pierre-André bi počeo čavrljati o ženi, djeci i svom životu. Mi smo pak, svoj život držali za sebe. Da ga ne preplašimo još više.

*

Napokon smo, radosni, stigli. Dočekani radosnim uzvicima i kućom u metežu. Sve se uskomešalo. Thomasu se činilo da će mu od stiska ruke ponovo popucati rebra. Bistre Bernardove oči nedužnoga djeteta blistale su od zadovoljstva. Amelie me poljubila. I ona se sjećala prošlih dana sa mnom, kao šio se Annette sjećala sretnih dana s Thomasom. Išao sam od ruke do ruke, od stiska do stiska.

Nije bilo Alexa i naše male otrovne mrvice. Otišli su u lov. Bernard se odmah pobrinuo za Pierre-Andréa i smjestio ga u tako željeni krevet. Umiljata Suzanne određena je da ga njeguje. Poručnik se razvedrio. Svi smo bili u istom raspoloženju. Pričanju nikad kraja...

*

S jedne je strane sve pošlo dobro. Thomas je prizdravljao, omotan čvrsto oko rebara. I Pierre-André je ozdravljao iako je još bio u krevetu. Sve na najboljem putu. Marithé je opsjela poručnika, moleći ga da joj do u pojedinosti priča o slastima civilizacije. Slagali su se kao gaće i košulja. Oboje su bili zabavljeni time. A mi smo imali mira.

Alex je pošao sa mnom u Clermont. I taj je grad poharala Velika kataklizma i dugo smo švrljali gradom, tražeći ono što smo željeli. Štakori se nisu pokazivali, ako ih je i bilo. No, zato se pokazivala hladetina i otežavala nam traženje. Gotovo nas je uhvatilo pola tuceta tih nježnih gadura u nekoj prodavaonici optike. Uzmakli smo prema stražnjoj prostoriji, pa na prozorčić van. Prokleti kosturi obučeni u želatinu! Bilo ih je sve više. Situacija se nije poboljšavala. Iza zidova kuće gdje smo se nalazili uvijek su se vukle te gadure, čekajući i gegajući se kad bi se netko približio. Neugodno i uzbudljivo.

— JoŠ se ne penju preko zida — primijeti Thomas. — I ne pokušavajući prijeći kapiju. Ali opsjedaju nas. Privlači ih miris plijena ili nešto takva. Bilo bi bolje da se spremimo na put.

— Ni ti ni Pierre-André niste još zdravi.

To je, odista, odgađalo putovanje. Bernard i ostali složili su se da pođu u Porquerolles.

— Osjećam se dobro — odvratio je Thomas. — Na putu mi mogu zacijeliti kosti. Poručnika ćemo nositi.

— I ja se slažem da odmah pođemo — umiješa se Alex, prestajući

cijepati klade. — Treba da porazgovorimo o tome.

— Najteža stvar bit će opskrba — napomenem. — Uzet ćemo sa sobom sve što možemo. Uzet ćemo konje za transport. Druga je stvar obrana. Tu bi bilo neprilika.

— Treba da sve momke naoružamo — odvrati Thomas. — Dođe li do gužve neće to mnogo pomoći, ali postoji nada. Zbog mnoštva.

— Skratimo pripreme — reče Alex. — I pripremimo nekolicinu da budu sposobni za obranu.

— Guya i Raymonda. Možda i Georgesa — reče Thomas.

— I najcrnja točka: želatina — primijetih.

— Moramo ići na sreću — uzdahne Thomas.

— Moramo, ali ako te ogavnjače privlači ljudsko meso, tolika koncentracija ljudi... Danju je lako, one su spore, ali noću? Valja ipak spavati.

— Mijenjat ćemo se na stražarenju.

— Bojim se da neće mnogo ostati od našega spavanja — zaključih.

Pošli smo na put jednoga maglovitog jesenskog jutra. Kiša je rominjala od sinoć. Naša su četiri konja bila dobro natovarena. Mnogo vode, hrana u plastičnim vrećicama i Pierre-André, što se pokušavao uspravno držati u sedlu. Uskoro će početi njegovo cendranje. Išli smo po nekom redu: u sredini djevojke i konji. Oko njih naoružani muškarci, uglavnom kopljima. Kao zaštitnica Thomas, Alex i ja, Raymond i Guy. Georgesa smo uzalud pokušavali naučiti da bude vičan oružju i obrani. Ipak, nadali smo se da će se skitnice obeshrabriti videći toliko ljudi. Oni vole silu. Deset na jednoga.

Bernard je bio sa ženama. Bez noža. On je priča za sebe, taj šezdeset osmogodišnjak. Oćelavio je a da ništa nije naučio. Rođeni idealist, prepun ljubavi prema bližnjemu. Životni demanti takvoga stava urezao mu je oko usana bore gorčine, ali nije ništa promijenio u njemu. Približi li mu se netko s namjerom da mu prereže vrat, on će ga pokušati lijepim riječima odvratiti.

Četiri-pet djevojaka, Amelie, Annette i Suzanne, oboružale su se. Bude li potrebno, borit će se. Marithé je bila s Bernardom.

Sa šetnjom je išlo dobro sve do večeri. Odlučili smo prekinuti putovanje kad smo se nalazili u prirodi. Na autocestu ćemo se vraćati poslije Vienne. Valja izbjegavati Saint-Etienne i blizinu Lyona. Nije nam baš potrebno da se suviše izlažemo onim hladetinama. Vidjeli smo ih i kako dolaze do šume. Što rade ondje? — pitao sam se, znajući da su prespore da bi uhvatile neku životinju. Konji su se plašili kad bismo ih sreli. Pierre-André je bio tada prisiljen da uzdiše.

Za prenoćište smo izabrali neku napuštenu farmu. Glavno da je krov nad glavom. Ostalo je bilo u lošem stanju. A kišilo je. Nitko onako blatnjav i mokar nije bio raspoložen. Pierre-André jadno je izgledao, olovna lica i izgubljena pogleda.

Dobra vatra na ognjištu izmamila je svima smiješak. Još je više raspoloženja izazvalo meso ovce na ražnju. A i konji su spokojno pasli. Poslije obroka spavanje. Prvi je na straži četrdesetogodišnji kolerik Raymond. Sjeo je pred vrata. Pola spavanja je proteklo u miru. Ova govnarija naišla je za Thomasova stražarenja. Morao nas je probuditi. Konji su se poplašili ržući pomamno. Nastala je uznemirena strka. Raymond, Guy, Alex i ja pobrinuli smo se za konje. Posvuda pod drvećem je šuškalo. Thomas je skupio sve i naglo smo otišli u noć kao tinta i u zastore kiše.

Prilika za dva sata sna pružila nam se u nekoj ruševnoj suši malo prije praskozorja. Krov je prokišnjavao kao iz kante za zalijevanje. Kad smo se opet spremi1i na put, svi kao da su ustali na lijevu nogu. Bernard se držao kao daska, Pierre-André je nalikovao na sir, a Marithé je zaradila pjege na blijedom licu. Nitko nije prekidao muk. Pa i kakvom temom?

Otada više ništa nije štimalo. Ništa nije moglo biti normalno. Ostanemo nekoliko sati duže na nekom mjestu, a ona gadura već pruža umiljato opasne krakove. Zato smo prospavali po dva sata ovdje, pa dva sata ondje.

— Nikad nećemo stići na cilj — jadao se Thomas blagim glasom i bezizražajnih očiju. Imao je pravo. Jest, mogli bismo se izvući, ali ne s ovom grupom. Oni nisu navikli na hodanje, nisu bili navikli da krešu radikalno satove odmora odgađajući ih za povoljniju priliku. Počelo je mumljanje. Kao obično, Bernard nije mrmljao već je pokušavao stišati oblake nezadovoljstva. No, i on nije više bio mlad. Njegovi izborani obrazi postali su prozirni. A tek Pierre-André! I moji su živci postajali sve napetiji. Pretežno me je živcirala naša nemoć. Dođe želatina, gegajući se, a mi se dademo u bijeg.

— Pitam se što će biti iz toga? — primijeti Alex. — Čini mi se da će te želatinozne gadure osvojiti Zemlju. Hoće li ih zaustaviti voda? Tko će ih uništiti?

— Možda bi Švicarci mogli analizirati dio toga gada i pronaći neko sredstvo — odvratih.

— Da odvojimo dio želatine? — začudi se Alex. — Ovo ti je dobro!

— Kliještima, škarama, ili nečim. Zatim staviti u metalnu kutiju.

— Tko kaže da to ne izjeda kovinu?

Nitko, dakako. Iz znatiželje sam pokušao nešto takva kilometar dalje, na prvom kosturu s kuglama. Pokušao sam se vrškom koplja domoći komadića želatine. Vrh koplja je ušao u želatinu kao u maslac. Bez otpora. Ali gadno sam se namučio da ga izvadim, dok mi se ogavna masa približavala. Koplje je bilo blatno i kao zabetonirano. Lako je bilo zaključiti da je nemoguće odvojiti dio te nemani. A stanje koplja je pokazivalo da je to čudovište u stanju izjesti i kovinu.

*

Kraj Annonaya smo naišli na bjegunce. Namjeravali smo na autoput kod Chanasa. Dva su dana prošla u miru. Lijepo vrijeme, bez kostura sa želatinom Zlato sunca je razvedrilo raspoloženje. Mogli smo si priuštiti dobar odmor.

Od petoro bjegunaca tri su muškarca i dvije žene. Jedna mulatkinja prekrasnih tamnih očiju. Svi su se zgrčili od prvoga susreta. I oni i mi. Prva im je misao bila: pobjeći. Zaustavio ih je umiljati Bernardov glas. Zatim je neki plavokosi bradonja ispričao kako su ih napali kugličasti kosturi. Oni su, čini se, jedini preživjeli. Ne znaju kamo će. Na bradonjinu licu tjeskoba, ovlažile se oči. Vidjelo se da grupi manjka ohrabrenje i odvažnost.

— Ostanite s nama — predložio je Bernard. A tko će drugi? To smo mogli i očekivati. Naš svetac pobire izgubljene na putu. Gotovo sam mu skresao što ga ide, no morao sam odustati: ne bi me vjerojatno ni čuo, a i povrijedio bih ga do smrti. Odbaciti nesretnike! Uostalom, ne mijenja na stvari bude li nas još petero više.

Nismo biš bili sigurni da ćemo stići u Perquerolles. Ako i stignemo, valja znati što se ondje događa. Može li ta prozirna gadura preko vode? Oblio me hladni znoj pri toj pomisli. Pred oči mi iskrsne slika Annie u zagrljaju te nemani sa sjajnim kuglicama. Zgrabila me mučnina. Uvijek me je gnjavila moja imaginacija. Da nije ovih ljudi, galopom bih zgrabio prema otoku.

Novajlije se, dakako, nisu dali moliti. Po mojem mišljenju: pet balasta. Od trojice muškaraca samo je bradati imao nož. A znade li se njime služiti? Krenuli smo. Toplo sam se nadao da nećemo sresti još poneko izgubljeno dijete.

*

No, lijepo bi to izgledalo da sam onda izgrdio Bernarda na pasja kola. Jer Thomas i ja također smo učinili isto. Slijedeće dvoje namjernika na koje smo naišli poveli smo sa sobom. Ostavili smo naše na nekom zemljištu malo dalje od Valence. Alex je vodio brigu o njima. Bude li potrebno, dići će logor. Mi ćemo ih stići. Pošli smo da se opskrbimo namirnicama. Sa sobom smo poveli kobilu Sallie. Gotovo smo se sudarili s bjeguncima na izlazu iz hrastove šume. Djevojka je mogla imati 16—17 godina, plavokosa, kratkoga mačjeg nosa i uskih zelenih očiju. Za pojasom nož. Muškarac je bio dvostruko stariji. Samotnjak, svijetle kose, za pojasom nož, vreća na ramenu, podvodna puška i strelice. Prava rijetkost. Sustezanje, pa onda

dignuta ruka. Porazgovarali smo. Mačji nos zvao se Barbara. On Evrard. Bili su u nevolji zbog gadura s kuglicama i kosturom. Od lova ništa. Kugličasta želatinozna ruka pred nosom im je zgrabila ježa i naprosto ga isisala, s bodljama. I Evrard je bio zabrinut za budućnost kao i svi.

Nisam ni morao gledati Thomasa kad sam predložio namjernicima da nam se pridruže. No, i Evrard je htio znati sve. I rekao sam mu. Svidjelo mu se što idemo u Porquerolles. Nadao se, kao i ja, da ono čudovište s kuglama neće moći preko vode. Pošli smo k našima. Ondje se gegalo nekoliko kostura, ali naših nigdje. Požurili smo za njima. Sallie je kaskala, voda je klokotala u bačvicama na njezinim leđima. Evrarda i Barbaru svi su dobro prihvatili. Osobito Marithé. Oborila se na Evrarda crvom znatiželje, zamijetivši podvodnu pušku.

— Oh, što to imaš? Hoćeš !i mi pokazati kako se time služiš?

Zaokupljalo ju je oružje. Evrard joj je, smiješeći se, obećao da će joj pokazati kako se služi tim oružjem čim se prvi put zaustavimo. Mislio je da će mala zaboraviti. Nije je još dobro poznavao...

*

Približili smo se Avignonu. Metež. Poslije jednoga sata odmora hladetine su navalile. Svi smo bili utučeni. Bernard se pak nije žalio. Zabrinjavala ga je sudbina drugih, pokušavao ih je ohrabriti, a jedva se držao na nogama. Patnja mu se mogla čitati u očima. Muka i tjeskoba cijeloga svijeta. Na silu sam ga smjestio na Salliena leđa. Cveketao je: i ostali su umorni! Nije volio protekciju. No, i drugi su ga počeli uvjeravati. Nije trebalo da čovjek bude slijep pa da vidi da je na kraju snaga.

Mala Marithé je smršavila, a počeli su joj se pojavljivali podočnjaci. Morao sam je povremeno smjestiti na konja k Bernardu. Poručnikova se rana opet upalila. Groznica mu je zarumenila obraze i ozarila oči. Po njegovu, on neće nikad vidjeti svoje Švicarske. Postao je apatičan. Nije ni jadikovao. Tegobe su izazivale opću svadljivost. Posvuda bi znale buknuti čarke. Kritiziralo se to besmisleno putovanje. Protuargumenti drugih temeljili su se na opasnosti od kostura. Počeo je hladni rat. Žene su nas počele gledati kao da smo čudovišta. Uskoro će nas i zamrziti. Počele su jadikovke ni zbog čega. A svima je bilo gusto. I konji su bili pri kraju snaga. Nisu stigli popasti dva-tri čuperka trave, a ono već na put. S tovarom. Svima nam je manjkalo morala.

Ja sam se, osim toga, zabrinuo za Annie. Je li PorquerolIes doista zaštićen? Može li ova hladetina na drugu obalu? Želudac mi se okretao. Tada je Thomas stavljao ruku na moje rame. On je uvijek znao pogoditi moje misli. Bez riječi. Gest prijateljstva. Čovjeku bi

odlanulo.

Nismo sretali skitnice. S te smo strane bili sigurni. Možda su se raštrkali.

Ona plava kuga nije uništila čovječanstvo, ali želatina je na dobrom putu da joj to pođe za — kostima. A u drugim zemljama? U Švicarskoj nismo razgovarali o tome. Mogu li nam oni pomoći?

*

Do toga je moralo doći: neki Claude iz naše grupe dopustio je da ga uhvati hladetina. Spavali smo neko vrijeme kad je Evrard dao znak za uzbunu. Premoreni se Claude nije uspio na vrijeme probuditi. U sveopćem metežu, u kletvama muškaraca i zapomaganju žena, nitko to nije odmah opazio. Želatina, kosti i kuglice u duginim bojama zagrlile su jadnoga Claudea. Urlao je suludo, osjetilo se u kriku kako trpi. Većina je žena također nepodnošljivo vriskala. U grupu se u crnoj noći uvukla mahnitost. Životinje su se ritale, iskolačenih očiju, ržući bijesno. Bernard je bio skočio na zemlju, u namjeri da pomogne nesretniku, ali ga je Thomas uhvatio pri skoku s konja. Claude je urlao izobličenim glasom. Kao da nije iz ljudskoga grla. A kugličasta je želatina tekla po njemu, klizeći kuglama. Evrard nije mogao izdržati. Izvadio je svoju strelicu, naciljao i odapeo. Krici su utihnuli. Mogao bih mu čestitati. Ali ostali iz grupe su graknuli u zboru: zašto, zaboga? Trebalo je da pokušamo spasiti čovjeka! Bernard se zbog toga čina strašno naljutio. Tada je Alex pri sjaju mjesečine ispružio svoje ružičaste ruke s vidljivim ožiljcima.

— I ja sam pokušao spasiti svoga brata prije nego što ga je želatina ubila.

To je prekinulo jadikovke. Nastao je muk. Pošli smo trčećim korakom. Za nama su gegali kosturi u toploj nadi da ćemo im pasti kao zalogaj.

*

Opet smo si priuštili odmor. Ja sam na straži. Približava se večer. Vlažni vjetar raznosi oblake. Bit će kiše. Naša skupina spava, na smrt umorna. Čuje se ritmičko disanje spavača, psikanje insekata i pucketanje vatre u peći. Sa mnom je na straži Amelie. Peče kolače. Oni su nam već dugo bili osnovna hrana. Nismo mogli više računati na lov ili ribolov. Nije bilo vremena. Neprekidno smo bili kao nomadi na nogama i u pokretu.

Skrhao me umor. Moje se misli navraćaju na Porquerolles. Postoji li još luka? Amelini kolači potiču glad. Ne razgovaramo. Nemamo o čemu. Nemam više volje ni da s njom vodim ljubav. Sumnjam i da bi

me poželjela. Kad i gdje?

— Stavi koju grančicu na vatru, Geralde — zamolila me djevojka. Pročeprkao sam po peći sneno i nevoljko. I dok sam podjarivao žeravicu, čujem neko ritmičko šuštanje. Pričinilo mi se kao strašna buka. Sa zapadne je strane dolazilo pet-šest kostura. Tri-četiri s istočne. Postrojeni, spori. Bijes što me zgrabio pretvorio se u krik uzbune koji je probudio spavače. Svi su skočili. Bilo je cendranja i mumljanja, Bernardove su oči bile pravi izvor tjeskobe. Pierre-André se jedva digao. Alex, Evrard i Barbara pobrinuli su se za konje. Pastuh je bio uznemiren. Bio sam ljutit. I u crnim se Thomasovim očima ogledala ljutnja. Bježati bez borbe! Nije nam to bilo u krvi.

*

Išli smo prema vodi s kobilom Sallie. Narasla Durance valjala se preko kamenja. Bilo je sivo i vlažno. Thomasove su kosti na rebrima već srasle.

— Pet minuta više ili manje ne igra ulogu. Jesi li za jedno kupanje?

Bio sam mu zahvalan. Bio sam natopljen znojem. Thomas je ušao prvi u vodu. Ja na straži. Nisam pazio više na skitnice. Više bih volio da su nas opsjele skitnice nego želatine. Thomas se upravo trljao kad se začulo šuškanje. I jedan želatinozni napadač iskrsnuo je iza stabla. Viknuo sam Thomasu, približio se gaduri da bih svratio pažnju na sebe, kako bi Thomas mogao napuniti bačvicu s vodom, izići iz vode pa staviti bačvicu na Sallie.

Čudovište je pružalo udove prema meni, a ja sam uzmicao. Zamislio sam se. Da pokušam?

— Thomas! Pričekaj! Povlačim se u vodu. Da vidim hoće li me slijediti.

Privukao sam hladetinu do obale i ušao u vodu. Bila mi je do koljena. Čudovište nije oklijevalo: zagazilo je u vodu. Mislio sam: neće u duboku. No, išlo je za mnom. Kad sam u krugu isplivao, želatina je plovila. Kugle su joj sjale poput opala. I slijedila me. Plivala je poput vodenog pauka.

Rukama i nogama mehanički je radila. Ni struja je nije skretala. Nije sustajala. Jedva da se i ovlažila. Klizila je polako. Kao hidrometar na površini jezera.

Sad sam znao dovoljno. Uhvatila me drhtavica. Ne od hladnoće vode ni od vjetra. Stegao me grč u trbuhu. Thomas je položio ruku na moje rame, bez riječi. No, ovaj put ni toplina prijateljstva nije mogla odagnati tjeskobu.

*

Napunio sam se mržnjom. Nitko se nije usudio progovoriti sa mnom. Pa ni Marithé. Osjećao sam grupu oko sebe kao teret koji se svalio na mene. Nisam ih volio. Osjetio sam živu želju da ih otjeram pa da trkom stignem do otoka. Na nesreću, nisam ih mogao ostaviti. San nas je smrvljivao. Valjalo je biti veoma čvrst da se odupreš snu kad se na tebe svali umor. Jedan čovjek manje, to se osjeti kad je vrijeme stražarenja. Manjkao je Claude. Ostali su se borili sa željom da sve ostave i pošalju sve do vraga. I uvijek bi nalazili nešto zbog čega bi cveketali. Bili su na smrt umorni.

Napustili smo autocestu prije Aixa i presijecali smo tratinu. Blizina Marseillea donosila nam je na put sve više kugličastih hladetina. Više se nismo ni uzbuđivali. Neminovnost! Sudbina! Pierre-André je preživio. Bernard također. Čovjek je izdržljiva životinja. Konji su se vukli pognute glave i izblijedjele dlake, iako se njihov teret hrane osjetno smanjio.

Počeli smo racionirati vodu jer je nije bilo. Na sreću kišovita jesen napunila je neke potoke. No, nismo mogli stati bilo gdje. Tko zna otkuda će izniknuti one gadure i zatvoriti nam izlaz. Mokri smo koračali kad je kišilo, mokri smo spavali. I hrana se prorjeđivala. A mi nismo brzo napredovali. Kao u procesiji. Sve su češći bili zastoji. Zastali bismo, kosturi bi nas nanjušili, mi bismo se spremili i put pod noge. Malo dalje ponovo se zaustavljamo. Opet isto. Nelijepi način putovanja.

Thomas i ja nismo nikome govorili o otkriću s obale Durance. Držali smo to za sebe. Svi su smatrali da je luka u Porquerollesu čvrsta. To im je ulijevalo nadu i vuklo ih naprijed. Govorili su o Porquerollesu kao o obećanoj zemlji. Oborilo bi ih kad bi saznali da mjesto nije nikakvo utočište. Pokušavao sam se utješiti da će se more zaplašiti želatinozne kugličaste kosture i da je otok predaleko od obale. Gluposti. Obmanjivao sam sam sebe. Pitao sam se što bih učinio kad bih ustanovio da je otok opustošen. Bio sam zabrinut za sudbinu Annie više nego za svoju.

*

Bernard je navukao hunjavicu. Sve gore kašlje. Njegovi napadi kašlja izazvali su pravu paniku. Plava kuga! Trebalo je razuvjeriti grupu i isticati da se prilikom plave kuge pljuje krv. Stavili smo Bernarda na konja. Bio je iscrpljen. I Marithé je koračala mrgodljivo. Pošla je k Thomasu. Imao sam dojam da se nešto zakvačila s Alexom.

— Thomas — pitala je. — Ima li u Porquerollesu zečeva?

— Dakako. Puno — Dragi Thomas!

Amelie, Annette i Suzanne koračaju i brbljaju poluglasno. Pierre-

André se ljulja na leđima konja. Njegova rana ne zacjeljuje, ali se i ne pogoršava. Ne govori o Švicarskoj. I Barbarino se lice naboralo. Hodala je kraj Evrarda. Pokatkad bi nešto šaputali i ona bi se nasmiješila.

Josette je ogrebla list na nozi i smatrala je da je najozbiljniji kandidat za jahanje na konju. Kad ju je Raymond otpravio bezobzirno, ona se povukla u sebe i svoj dostojanstveni muk. Kolona se penjala uz žbunje majčine dušice na brežuljak. Na nebu plave mrlje između rastrganih oblaka. Koračao sam mehanički, Trebalo je da se zaustavimo radi odmora i objeda. Oni vječni kolači. Slanine više nije bilo, ali je ostalo graha. Ukoliko nam hladetinasta ogavnjača ostavi dovoljno vremena da ga skuhamo.

*

Ipak smo stigli na cilj živi i zdravi. Preda mnom otok i njegove obale u mirnoj plavoj vodi. I toplo sunce. Na nasipu sam pripremao vatreni signal. Oni iz otoka će ga vidjeti i poslati brod po nas. Bili smo sami Thomas i ja. Ostali su čekali malo podalje. Bilo je zbog toga da bismo onemogućili kugličastim kosturima da eventualno blokiraju nasipe i da ne spriječe ukrcavanje. Bude li se trebalo ukrcavati. Što je sa stanovnicima? Jesu li živi? Mrtvi? Ili u zbjegu? Gdje?

Bio sam nervozan. Uskoro će noć. Trebalo je održavati vatru i čuvati nasip. Grupa će se morati često premještati. Čuvari vatre će morati stalno trčkarati.

Alex je nestao u nekoj baraci gdje je nekad bilo sjedište poslovnice za transport. Ondje je iscijepao neki ormar za vatru.

Zasad nije bilo želatina na vidiku. Kad bi to potrajalo. Bilo ih je dosad na putu. To je pritislo moju tjeskobu. Sve je mirno. Ništa se ne vidi na otoku. Bih smo predaleko. Upravo sam htio upaliti vatru, kad Thomas vikne:

— Brod!

Zapravo jedrilica. Još daleko, ali se činilo da ide prema nama. Činilo mi se da je iza jedra Charlot, pedesetogodišnjak sjajnih očiju i karaktera. Mahnuli smo rukama, mahnuo je i on.

— Kakva sreća! — primijeti Thomas. — Ne moramo čekati.

Charlot je u jedrilici, znači da otok nije pust, da hladetina nije doprla dovde. Pri pomisli na to oznojio sam se.

Thomas je uhvatio privezu u letu. Charlot je skočio na nasip. Širok osmijeh i pružena ruka.

— Geralde, Thomas! Kakvo zadovoljstvo! Zabrinuli smo se za vas. Annie će biti sretna! — uzviknuo je svojim južnjačkim naglaskom.

Upitao sam tek toliko da pitam;

— Ona je zdrava?

— Osjećala bi se bolje kad ne bi žalila za tobom. Pretpostavlja da si mrtav. Onaj švicarski general s kojim ste pregovarali vidio je da se njegov helikopter ne vraća, zabrinuo se, pa je poslao drugi po novosti. Htio je duplikat onih bilježaka... Znaš kako smo se iznenadili. Otok je poludio. Annie je počela plakati...

Pomislio sam na generalovu intervenciju, ali nisam pretpostavljao da će Annie biti toliko očajna. Pa ja sam nesalomljiv!

— Što vam se dogodilo? — zapita Charlot.

— Nesreća. Pričat ću ti. Ima sada prečih stvari. Jeste li imali gnjavažu sa želatinom?

Nije pitao: s kakvom želatinom? Očito je, dakle, znao. Njegovo se vedro lice smračilo.

— Nismo je vidjeli, ali znamo za nju. Primili smo pet ljudi što su prelazili splavom. Molili su nas da ih zaštitimo. Objasnili su i zašto. Ona navodno jede ljude. Pripazili smo malo. Upravo sam nadzirao obale kad sam vas spazio. Mislim ipak da ta gadura ne može prijeko.

— Može — spokojnim će glasom Thomas. — Dobro pliva. Nije dovoljno samo nadzirati, treba o tome obavijestiti Švicarce. Mažda oni nađu neko rješenje. Bolje su opremljeni nego mi.

— Imamo vatreno oružje — odvrati Charlot. — Helikopter je svašta dovezao. Imamo već...

— Vatreno oružje, to je kao da nemate ništa — prekine ga Thomas. — Ta se gadura ne da ubiti.

Charlot je problijedio.

— Upoznat ćemo s time Frederica. Odmah. Ulazite.

— Čekaj — primijetih ja. — Nismo sami. Ima nas gotovo trideset. I ostalima je potreban odmor, hrana i njega. Putovanje nije zabava... Uzmi sa sobom nekolicinu odmah, a drugim brodićima valja doći po ostale. Bolje bi bilo da to bude u jednom navratu.

— Zbog čega ste ih poveli?

— Zbog želatine, stari moj — odvrati Thomas. Još ćeš prilično toga saznati.

*

Annie je utjelovljena toplina i nježnost. Objesila mi se o vrat a tijelo joj se pripilo uz moje. Zagrlio sam je i držao zagrljenu. Čvrsto. Plakala je na mome ramenu. Zatim me je gledala sjajnih bademastih očiju.

— Mislila sam da si mrtav.

Bilo je u tome prijekora. Nisam odgovorio. Ona se nasmiješila i prstima pomilovala moj obraz.

— Smršavio si. Izgledaš umorno.

Opet sam je zagrlio i čvrsto stisnuo. Nestalo je umora.

*

Stražarenja nisu prestala dolaskom na otok. Valjalo je nadzirati sve strane otoka, danju i noću. Trebalo je za to ljudi. Nismo ostajali skrštenih ruku. Frederic nas je štedio. Nismo gunđali. Što da radimo? Stražarenja nisu bila tako mučna kao na putovanju. Mogli smo spavati, jesti...

Od Švicaraca zasad ništa. Kad je Frederic stupio s njima u vezu, oni su već sve znali. Od izbjeglica. General Cathelin je naredio da se nadziru granice i poslao ekipu u područje Jura. Istraživači su morali prostudirati tu želatinu i poslati jedan uzorak na analizu. Čekalo se na njihov povratak. I mi smo čekali. Dotle se naša grupa oporavljala. I Bernard se pridigao. Marithé je skakutala, vrpoljila se. Bombardirala je sve živo na otoku svojim pitanjima. Pravi san. Potrošila je na to pola svoga vremena. A drugu je polovicu utrošila na to da svoje nove male prijatelje nauči neke od trikova koje moraju znati samotnjaci. Prvi put u životu našla se sa svojim vršnjacima. Pokušala im je pokazati svoju superiornost.

Pierre-André je otputovao u Švicarsku helikopterom. Možete zamisliti njegovu radost: živ je i vraća se. Bio je iskren kad je rekao da žali za nama i da se nada kako ćemo se vidjeti jednoga dana. Voljeli smo ga. Opasnost učvršćuje veze.

Još jedno iznenađenje: ljudi na otoku srdačno su nas prihvatili. Većina. Pregovori i uspjeh kod Švicaraca podigli su mi cijenu. Ni Pierre razbijenih zuba nije se usudio dignuti glas protiv nas. Frederic je bio zadovoljan.

No, nije bilo vrijeme za diskusije. Valjalo se spremiti protiv zajedničkog neprijatelja. U ratnom se stanju zaboravljaju sve nesuglasice. Ima važnijih stvari.

Što ako se želatira iskrca? Zagonetka. O tome smo satima raspravljali. Računali smo na Švicarce. To mi se i nije osobito svidjelo. Volio sam osloniti se na sama sebe. Ali kad napadača ne možete ubiti...

*

Pokušaj Švicaraca završio je neuspjehom. Nisam bio iznenađen. Po mom mišljenju, oni nisu znali s čime se sučeljavaju. Rezultat: dva mrtva, jedan ozlijeđen, napola požderan. Samo je četvrti iz skupine bio dovoljno razborit ili egoističan i držao se po strani. General nije bio zadovoljan. Ni Frederic, koji nam je prenio tu vijest naborana čela. Sutradan je trebalo da ode druga, bolje opremljena ekspedicija. S nadom.

Izvještaj je stigao za vrijeme objeda, i sve nam je kao željezo palo u želudac. Uzbuna je zagluši val a, toki-voki je brujao. Ona govnarija je stigla. Do luke. Stražar po imenu Tonin brbljao je s nekom djevojkom, mirno kao i obično. Ništa nije otkrio sve dok šuškanje nije naišlo na njega.

Otkupio se. Pošto je dao uzbunu, došao je na ideju da želatinu zatvori u neki kiosk-kuhinju. Kad srao stigli, on je nagomilao blokove kamenja na prostoriju. Bio je ponosan sam na sebe.

Djevojka, zgodna brineta rumenih obraza, plakala je od užasa. Iz pristojne udaljenosti gledalo je desetak ljudi. Frederic je dreknuo, pa su se razišli. Vrijedio je dogovor: kad se digne uzbuna, svaki se povlači k sebi. Nitko nam ne smije biti na smetnji.

— Uhvatio sam tu rugobu — zadovoljno će Tonin. Počeo je pripovijedati kako je sve to počelo, kako... Imao je nesreću jer ga je Thomas prekinuo:

— Gadura će izići jer grize i kovinu.

Frederic je uzdahnuo.

— Jest, to je privremeno rješenje, ali bolje išta nego ništa. Valjda neće izgristi rupu u pet minuta. Obložit ćemo kućicu metalnim pločama. Obavijestit ću Švicarce i čekat ćemo. Postoji li kakva druga mogućnost?

Nije postojala. Ali me je smetala ta naša nemoć. Frederic je izdavao naređenja u toki-voki. U luku su dovezene kovinaste ploče za svaki slučaj. Ukoliko bi i drugim kugličastim kosturima palo na — kosti i želatinu da se iskrcaju. Kraj kućice je stražario jedan čovjek. Valjalo je udvostručiti pažnju. Otišli smo prema svjetioniku biciklima. Dobri Švicarci. Pa oni toki-voki...

*

Najneugodnija je noćna straža. U tome su sudjelovali samotnjaci. Naviknuti. Nemoguće je na mračnoj pučini otkriti mrlju plovećeg kostura s kuglama. Valjalo se osloniti na sluh i suzdržavati se od nametljivoga i neodoljivog sna što vas grabi kad se približava noć.

Bio sam na lijevoj strani otoka. Thomas je nadzirao desnu. Bilo je i ostalih promatrača. Podjarivao sam svoju vatru. Zgrabile me sumračne misli.

General Cathelin bio je obaviješten i obećao je da će poslati ekipu istraživača. Što bi oni mogli otkriti? Da se želatina ne može ubiti. To smo znali. To nam nije mnogo pomoglo. Naša mala zarobljenica zabavljala se zasad glodanjem zidova svoga zatvora. Već je bila kod treće ploče. Trebalo joj je tri sata da bi oglodala jednu. Što će biti onda kad više ne bude ploča? Treba li se nadati da će ta govnarija s vremenom uginuti bez hrane kao i svaki drugi organizam? Možda.

Nije sigurno.

Ozbiljna i neosporna je činjenica bila da dolazak jednog kostura znači da će doći i drugi, privučeni plijenom. Jedan kiosk za jednu, dva kioska, tri kioska... jedna pločica za drugom... A onda? Budućnost mi se nije činila osobito ružičastom.

Noć je bila svježa i vlažna, postajalo je maglovito. Imao sam baterijsku svjetiljku, ali nisam se namjeravao služiti njome. Nisam navikao. Dovoljno je bilo svjetlo moje vatre. Plaža je bila prazna. Ako bi nešto iskrsnulo iz vode, to bi naletjelo pravo na mene ili na Thomasa. Mi smo bili i stražari i mamci. Nisam se obazirao na jednolični šum valova. Pazio sam na šuškanje. Znao sam da ću ga čuti.

Učinio sam nekoliko koraka da bih razgibao noge. S druge strane obale gledam Thomasovu vatru. Plete li i on tako sumorne misli? Odgovaralo mi je što sam usamljen. O čemu bih mogao razgovarati? O budućim danima? O njima se Thomas nije zanosio iluzijama. Kao ni ja. Stezala me srdžba, bio sam loše volje. Odlanula bi mi situacija u kojoj bi sudjelovao nož i tekla krv.

Vlaga noći uvukla se pod moju košulju, pa sam se vratio k vatri. Već je počela jenjavati pa sam opet nabacao granja.

Iza mojih leđa šum. Ne šuškanje nego šljapkanje. S crnim mislima zgrabio sam za okidač. Iz vode je izlazila kosturasta nimfa. Prozirne kugle su sjajile. Sjaj vatre naglašavao je kosti pod ogrtačem od želatine. Članci, gležnjevi i cjevamce gackali su u valićima. Dao sam znak za uzbunu toki-vokijem, prilično razborito suzdržanim glasom, unatoč bijesu od kojeg sam treperio. Charlot je kratko odgovorio. Valjalo je odmah dopremiti jednu kućicu na plažu i probuditi Frederica. Nije potrebno zvoniti na uzbunu.

Gadura je prilazila polagano, vukući se po pijesku. Šuškalo je i zveckalo. Mokre su kugle sjajile poput bisera. Udove je ogavnjača ispružila prema meni. Da me zagrli. Dohvatio sam goruću granu i uzmakao. Zadržat ću beštiju vodajući je duž plaže dak ne stigne pomoć. Bijes mi je trgao utrobu. Druga gadura već je bila odvalila prilično kovine. Koliko će joj još vremena biti potrebno? Poveo sam se za refleksom razljućena djeteta: bacio sam goruću granu kao koplje. Dobro naciljano. Zabola se u hladetinasto tijelo na mjestu blizu srca.

Velika se otkrića događaju često sasvim slučajno. Nisam još bio svjestan svojega otkrića. U prvi trenutak ništa se nije dogodilo. Kostur je i dalje napredovao, ostavljajući trag u pijesku. U njegovom se tijelu njihalo moje koplje — užarena grana. Oko nje su poigravale kugle, jedva nešto brže nego obično. Zgrabih s vatre drugu goruću granu. Još se nisam sjetio svoje baterijske svjetiljke. Svjetlo je za me bila vatra. Uzmicao sam. Počelo je iznenada. Kostur se zaustavio. Oko

mjesta gdje je bila zabijena upaljena grana kugle su se počele micati užurbanije, klizile su uznemireno, poigravale, udaljavale se.

Odjednom je sve planulo i vatra je šiknula u nebo. Eksplozija. Kao da je pao helikopter. Kao da je svaka kugla bila ispunjena benzinom. Pravi votromet! Tako jednostavna stvar! Nitko na to nije mislio. Kostur se ne može ubiti? Što god!

Kostur je plesao, previjao se, vukao se, plamen je sukljao. Najljepši spektakl! Skakao sam od veselja. Divljački kao životinja što je upravo pobijedila neprijatelja. Dugo sam dosad bio prisiljen bježati, bez mogućnosti obrane. To mi je ležalo u utrobi. Nije mi u karakteru da se povlačim pred neprijateljem.

Od kostura i kugli ostala je goruća pulsirajuća lokva. Pougljenjene kosti. Udisao sam punim plućima opori zadah dima. Uživao sam u njemu. Treperio sam od zadovoljstva.

Dohvatio sam toki-voki i javio ostalima da je došao kraj i da smo zahvaljujući slučaju dobili rat.

(Objavljeno prema dogovoru s V. P. A., Zagreb)

Dalekovod za Pluton

Murray Leinster
Pipeline to Pluto

Preveo Krunoslav Poljak

Tamo daleko, daleko na Plutonu, odakle se Sunce vidi samo kao vrlo sjajna zvijezda i gdje zaleđeni bezračm globus kruži prazninom, tamo daleko na Plutonu nastalo je kretanje. Vječno slaba zvjezdana svjetlost bila je naglo prekinuta. Iznenada su u krugu zasjala žuta svjetla i ljudi se u svemirskim odijelima dogegaju do međuplanetarna tegljača na kojem je bijelim slovima bilo ispisano besmisleno ime Betsy-Anne. Popnu se uz njegov bok i uđu u zračnu komoru. Ispod pogonskih cijevi pojavi se blijed sjaj mlaza. Odmah zatim plamen se razbuktao a tegljač uzleti i poče spretno kružiti iznad nečeg što je izgledalo kao nedirnuto polje smrznute atmosfere; polje se tada pomakne i pukne, a u središtu nastala otvora pojavi se »nos« šlepa Dalekovoda. Šlep se probije kroz polje, dok sa pola svoje dužine nije virio iznad površine mrtva i beživotna planeta. Tegljač se postavi iznad njega. Kuka za vuču se spusti, izbaci sitne mlazove plamena: zakvači se za divovski prsten na pramcu šlepa.

Pogonske cijevi tegljača jarko zablistaše. Šlep se naglo izdigne iz skrovišta i sune uvis iza tegljača. Na boku je imao nacrtanu oznaku klase i ispisan broj, što se jedva naziralo dok je nestajao s vidika. Dizao se ubrzanjem od četiri gravitacije dok se svemirski tegljač usmjeravao po preciznoj putanji i jurio bjesomučnom brzinom u prazni prostor.

Mnogo, mnogo kasnije, kad je Pluton već bio jedva vidljivi blijedi disk odzada, tegljač se otkvačio. Šlep je nastavio kretanje prema Suncu; nos s prstenom bio mu je neprestano usmjeren u Sunce prema kojem će juriti godinama, tjeran silom inercije. Bio je to jedan iz dugog, dugog niza šlepova koji su se kretali kroz svemir, vremenski međusobno udaljeni jedan dan, a prostorno milijune kilometara. Tako će juriti sve dok ih ne presretne tegljač sa Zemlje, zakvači ih i otegli na njihov zavičajni planet.

Ali Betsy-Anne s Plutona nije zastala da razmišlja o tri milijare kilometara dugačkom nizu šlepova s rudom koji su prenosili plutonski metal na Zemlju. Ona se naglo udaljavala od pravca kojim se sada

kretao njezin šlep. Njezina radio lokatorska zraka nevidljivo je treptala u praznini.

Betsy-Anne iznenada promjeni pravac. Naglo zakrene. Divlje je kočila i pola minute usporavala, sa šest gravitacija. Zatim je stala i čekala predmet sa Zemlje koji je plutao prema njoj, šlep s velikim bijelim brojkama na boku. Bio je lansiran sa Zemlje i krenuo putanjom koja ga je nosila prema Plutonu. Betsy-Annina kuka za vuču poleti prema šlepu sve dok mu nije zahvatila prsten. A zatim tegljač i novi šlep za Zemlje krenu prema Plutonu,

Dva su duga niza šlepova s bijelim brojkama mirno plutala kroz svemir. Jedan je niz jurio prema Zemlji; drugi u suprotnom smjeru, kroz putanje šest planeta, da bi se na kraju spustio u zatvorenoj podzemnoj koloniji na Plutonu.

Oba niza zajedno činila su Dalekovod.

*

Raketa za Mjesec krene prema sjeveru a zatim se počne dizati ravno u zenit. Blijedoplavi odsjev njenih motora mijenjao je boju dok je zaostajao i na kraju repa postajao duboko i zagasitogrimizan. Dokovi Dalekovoda bili su sada tihi, ali niz prljavih restorana i točionica nasuprot pristaništu zveketao je i tresao se od podzvučnih vibracija Mjesečeva broda.

U baru »Pluton«, nasuprot dokovima, bio je mladoliki muškarac iznakažena izgleda, po imenu Hill. On se nije osvrtao na raketu za Mjesec nego je pažljivo gledao čovjeka koji je izišao kroz portu Dalekovoda i krenuo preko ulice prema baru. Ali kad su se vrata otvorila i čovjek prešao pogledom po krčmi, Hill je buljio u piće pred sobom. Osim Hilla — koji je izgledao podmuklo i kao da se tek nedavno oporavio od neke teške bolesti — u lokalu je bio samo pipničar, neki vozač kamiona koji je pio s nekom djevojkom i, sam za stolom, još jedan muškarac koji se nervozno vrpoljio kao da čeka nekoga. Hill ponovo pogleda čovjeka na vratima. Sumnjičavo ga je gledao. A zatim opet poče gledati svoju čašu. Muškarac uđe i priđe šanku.

— 'bro veče, Crowder — reče pipničar.

Hillove se oči opet naglo podignuše i spustiše. Pipničar pruži ruku pod šank, napuni čašu i gurne je po mahagonijevoj ploči.

— ‘bro veče — odvrati osorno Crowder. Oprezno je pro-matrao čovjeka koji se vrpoljio. Očigledno je zaključio da je taj što se vrpolji sam. Nije pokazivao znakova da ga poznaje, ali su mu se crte na licu zgrčile kao u nekih ljudi kad osjete da ih obuzima mala nelagodnost. Ali, sve je bilo u redu osim što se činilo da se čovjek uznemirio zato što osoba koju je čekao još nije došla.

Crowder sjedne sam u ložu. Hill je malo pričekao, oprezno se ogledao i zatim ustao. Prišao je Crowderovoj loži.

— Tražim nekog tipa po imenu Crowder — reče promuklo. — Jesi li to ti?

Crowder ga pogleda i lice mu se pretvori u masku. Hillov je glas bio u skladu s njegovom vanjštinom. Ispod jednog oka je imao ožiljak. Uho mu je bilo poderano. Izgledao je unakaženo poput čovjeka koji je svašta iskusio — i koji se nedavno oporavio od neke ozbiljne ozljede. Na koži su se vidjele crvene pjege neobična oblika.

— Zovem se Crowder — odvrati Crowder sumnjičavo. — O čemu je riječ?

Hill sjedne nasuprot njemu

— Zovem se Hill — reče istim promuklim glasom. — Neki je momak morao noćas doći ovamo. Dogovorio se da ga prebace Šlepom Dalekovoda na Pluton. Otkupio sam njegovo mjesto.

— Ne shvaćam što želiš reći — reče Crowder ravnodušno.

Ali, shvaćao je. Hill je to jasno vidio. Trbušni mu se mišići zgrče. Osjećao se nelagodno. U Hillovu se pogledu osjeti prezir.

— Ti si noćni nadglednik pristaništa Dalekovoda, zar ne? — surovo je pitao.

Crowderovo je lice i dalje bilo poput maske. Hill se doimao divlje, poput protuhe koja stalno dolazi u sukob s policijom samo zato što ni o čemu najprije ne razmisli. On je to znao ali se nije na to obazirao. Naime, često je imao neprilika zato što nije najprije razmislio. Ali, večeras nije bilo tako. Večeras je planirao sve u pojedinostima.

— Da, ja sam noćni nadglednik pristaništa Dalekovoda — odvrati kratko Crowder. — Svratio sam na piće. Odmah se vraćam. Ali ne znam što smjeraš.

Hil lov pogled postade prijeteći.

— Slušaj, druže — reče surovo. Zaista je bio bolestan i svi su znakovi to jasno pokazivah. — U rudnicima na Plutonu plaćaju pet stotina kredita na dan, zar ne? Radiš tamo godinu dana i vratiš se bogat, zar ne?

— Naravno — odvrati Crowder. — Nadnice je određivao zakon u doba dok je prijevoz opreme i namirnica bio skup. Prije negoli je proradio Dalekovod.

— I nema dovoljno ljudi da rade, zar ne?

— Premalo ih je — složi se Crowder ravnodušno. — Svi to znaju. Putna karta na linijskim brodovima stoji pedeset tisuća kredita u jednom smjeru, a putovanje traje Šest mjeseci.

Hill je potvrdno kimao glavom

— Želim otići na Pluton. Tamo se mnogo ne raspituju o čovjeku kad je već stigao. Ali putničke se agencije raspituju a i uzimaju previše novaca. I zato bih htio otputovati šlepom Dalekovoda.

Razumiješ?

Crowder iskapi čašu i ustane.

— Postoji zakon — reče nepopustljivo — koji zabranjuje Dalekovodu da prevozi putnike i poštu. Taj su propis uspjele progurati svemirske putničke kompanije. Politika.

— Možda — odgovori ratoborno Hill — ali si jednom momku obećao da ćeš mu dopustiti da večeras krene šlepom. On mi je sve rekao. Isplatio sam ga. Prodao mi je svoje mjesto. I ja ću ga uzeti, razumiješ?

— Ja sam noćni nadglednik na pristaništu — reče mu Crowder. — Ako je netko obećao pustiti u šlep slijepa putnika, ja o tome nemam pojma. Obratio si se krivoj osobi.

On naglo ode od stola. Prijeđe preko prostorije i pristupi nervoznu čovjeku koji se osjećao sve nelagodnije jer se netko nije pojavio. U Crowderovim je očima blistao podmukao gnjev dok se sagibao nad nervozna čovjeka.

— Pogledaj, Moore — reče ljutito, no tihim glasom. — Onaj momak sve zna. Rekao je da je platio tvom putniku da mu prepusti mjesto. Zato se tvoj čovjek nije pojavio. Prodao je svoje mjesto tom tipu. Ja odustajem. Još se mogu izvući. Dokaze ionako ne mogu pribaviti. Bar ne nekoliko godina. Ali on je potpuno jasan: ili će krenuti ili će progovoriti! Sada se ti izvlači!

U očima Moorea — čovjeka koji se vrpoljio — pojavi se strah. On proguta slinu jer mu se grlo osušilo. Ipak pristade kimnuvšl glavom.

Crowder iziđe. Hill je namršteno gledao za njim. Odmah zatim priđe Mooreu.

— Čujte — reče hrapavo — htio bih nešto doznati. Je li onaj tip noćni nadglednik Dalekovoda?

Moore potvrdi glavom. Oblizivao je usne.

— Slušajte — nastavi ljutito Hill — svakog dana odlazi jedan šlep za Pluton i svakog se dana jedan vraća s Plutona. Na Dalekovodu je slično kao kad uzmeš helikopter i letiš iz jednog grada u drugi, zar ne?

Moore opet potvrdi glavom — ovaj put gotovo neopazice.

— Eto, to mi je rekao onaj momak — reče ratoborno Hill. — Rekao je da je sve uredio da otputuje na šlepu punom namirnica. Rekao je da je platio tisuću pet stotina kredita za to. Trebalo je da večeras krene. Platio sam mu da mi prepusti mjesto. A sada mi taj Crowder kaže da sam poludio!

— Ja vam... ne bih znao ništa reći o tome — odvrati oklijevajući Moore. — Poznajem Crowdera, ali to je sve.

Hill je u sebi gunđao. Skupi šaku i zagleda se u nju. Bila je to snažna šaka. Na njoj je bilo ožiljaka koji su dokazivali da je njen vlasnik njome i udarao

— U redu — reče Hill — taj me momak vjerojatno prevario. Izvukao mi je gomilu kredita. Znam gdje ću ga naći. Poslat ću ga u bolnicu!

On se namrgodi i krene.

— Pričekajte malo — reče Moore. — Sad se sjećam da sam jednom čuo...

*

Šlepovi su jurili svemirom. Nisu imali motora osim malih pokretača za žiroskope u pramcu. Bili su dugački tridesetak metara, valjkasta oblika, sedam metara u promjeru. U nekima od njih bile su živežne namirnice u kontejnerima nepropusnima za zrak — jer u svemiru se sve smrzava a u zrakopraznom se prostoru i led isparava. U drugima su bile bačve s gorivom za rakete tegljača i za peći i generatore u rudnicima na Plutonu. U nekima su opet bili alat, knjige, vizifbnske ploče, kavijar, eksplozivi, ljepila, kozmetički preparati za žene na Plutonu. No svi su šlepovi letjeli relativno sporo, bez žurbe, po putanji od tri milijarde kilometara.

Dalekovod: u blizini Zemlje postaviš šlep u niz i usmjeriš ga prema Plutonu. Istog dana izvadiš iz niza šlep koji je stigao na kraj putanje u blizini Plutona. Istog dana pokupiš jedan šlep u blizini Zemlje. Između dva planeta odvijao se neprekinut promet: svakog je dana sa svake od njih polazio i na nju stizao po jedan šlep. No putnički se promet između Zemlje i Plutona odvijao pravim svemirskim brodovima; putovanje linijskim brodom stajalo je pedeset tisuća kredita i trajalo šest mjeseci. Dalekovodovih je šlepova bilo više od tisuću dvjesta u svakom nizu i razmak između njih je vremenski iznosio jedan dan, a prostorno milijune kilometara. Ti su dugi, valjkasti brodovi, s brojkama ispisanim bijelom bojom na bokovima, bili vrlo usamljeni. Iz njih su se mogle gledati samo zvijezde a da bi se stiglo s jednog kraja niza na drugi bile su potrebne tri godine.

Pa ipak, šlepovi su dolazili i odlazili Dalekovodom svakodnevno i između dva planeta promet je tekao neprekidno.

*

Moore se okrene od javnog vizifona u koji je povjerljivo šaputao iako na ekranu nije bilo slike. Ratoborni Hill se iza njega nestrpljivo mrgodio.

— Nisam siguran — reče nesigurno Moore. — Razgovarao sam s nekim za koga mislim da nešto zna, ali je nepovjerljiv. Mogao bi izgubiti namještenje ili upasti u još gore nevolje ako bi se doznalo da krijumčari slijepe putnike na Pluton. Znate, putničke kompanije

imaju jak utjecaj u politici. Isposlovale su da Dalekovod smije prevoziti samo teret. Kad bi Dalekovodom putovali ljudi, svemirski bi brodovi ostali Bez putnika. Zato strogo paze.

Bio je vrlo uznemiren dok je govorio. Oči su mu gotovo prestravljeno promatrale Hilla. No Hill ogorčeno odvrati:

— U redu! Potražit ću tipa koji mi je prodao svoje mjesto i na njemu ću plamenikom ispisati poruku. Liječnici će se dobro zabavljati dok je budu čitali i doznali zašto je došao u bolnicu!

Moore proguta slinu.

— Tko je to bio? Čuo sam nešto...

Hill izlane ime. Moore opet proguta slinu — kao da mu je ime poznato. Kao da je pravo.

— Reći ću ti, mladiću — reče Moore. — Nije moja stvar ali možda bih mogao nešto za tebe učiniti. Rizično je miješati se u nešto što te se ne tiče...

— Koliko? — upita kratko Hill.

— Pa... pet stotina — plašljivo odvrati Moore.

Hill ga je pažljivo gledao. Strogo. Zatim iz džepa izvuče svežanj i pokaže ga.

— Imam kredita — reče grubim glasom. — Ali, dat ću ti samo stotinu. Dobit ćeš još devet stotina kad bude sve gotovo. To je dvaput više negoli si tražio. No to je sve, razumiješ? Imam razloga da se izgubim sa Zemlje još večeras. Platit ću da mi to uspije. Ali ako budem prevaren, netko će se zbog toga kajati.

Moore se nervozno naceri.

— Nema prijevare — reče bz;o — ali, stvar je... osjetljiva.

— Dobro — odvrati Hill i mahne šakom s ožiljcima na zglobovima. — Onda kreni! Reci tim tipovima da ću platiti. Ali, ili ću krenuti šlepom ili ću udesiti onog tipa koji mi je prodao mjesto i on će reći sve što zna! Putujem na Pluton, inače...

— M-možda će biti potrebno još nešto platiti — reče Moore oprezno — ali ne mnogo! No na put ćeš krenuti! Čuo sam... samo čuo... da oni prokrijumčare čovjeka u pristanište a odatle u pramac šlepa sa živežnim namirnicama. Sa šampanjcem i svim ostalim. Na putovanju možeš živjeti kao bubreg u loju i biti miran jer oni na Plutonu jedva čekaju da dođe kakav radnik i neće praviti problema. Njima su i te kako potrebni ljudi!

Plaćaju pet stotina kredita na dan!

— Da — odvrati mrko Hill. — Toliko su im potrebni da nema ni ekstradicije. Mene i to zanima. A sada kreni i sredi stvar!

*

Dalekovod je zapravo bio red beskonačno malih točaka dugačak

tri milijarde kilometara. Svaka je točkica bila jedan šlep. Svaki je šlep bio bez motora i kretao se inercijom. Na njima nije bilo rasvjete. Na njima nije bilo života. Ali, na nekima od njih bio je život kad su polazili na putovanje.

Da se razumijemo, na posljednjem šlepu koji je krenuo sa Zemlje nije bilo ništa drugo osim raketnog goriva, konzervirane hrane i plastične sirovine. Ali u onom ispred njega bio je slijepi putnik koji se ukrcao s mnogo optimizma. Pokraj putnika bila je uredno složena prtljaga. Smjestio se u pramcu šlepa i čekao je tih kao miš dok se svemirski tegljač prikopčao za prsten za vuču i podigao šlep do početka Dalekovoda.

Slijepi putnik nije želio biti otkriven. U šlepu ispred ovog — u udaljenosti mnogo milijuna kilometara u svemiru — nalazile su se dvije djevojke koje su čule da na Plutonu bogato nagrađuju stenodaktilografkinje i da tamo ima malo žena tako da djevojke mogu birati muža. U šlepu ispred toga nalazili su se muškarac i žena. Ispred njih — četiri muškarca. I tako redom, gotovo u svakom šlepu.

U šlepovima koji su letjeli sve dalje prema Plutonu bilo je mnogo slijepih putnika. Posljednji od njih još su izgledali kao ljudi. Izgledali su i vrlo mirni. Uostalom, kad se šlep diže s ubrzanjem od četiri gravitacije iz njega zrak izlazi vrlo brzo, ali hladnoća u njega ulazi još brže. Nijedan od slijepih putnika se nije ugušio. Smrznuli su se tako naglo da vjerojatno nisu ni opazili što se zbiva. Na visini od dvadeset tisuća metara vlada temperatura od otprilike sedamdeset stupnjeva ispod ništice. Na četrdeset tisuća metara je tako hladno da broj stupnjeva nije važan. A pri ubrzanju od četiri gravitacije čovjek stiže na visinu od četrdeset tisuća metara prije negoli je shvatio da je platio zato da bi nezaštićen bio izbačen u svemir. I tako ni ne zna da juri u zrakoprazan prostor koji će postupno izvući svaki atom vlage i zraka iz svake stanice njegova tijela.

Iako je bilo mnogo slijepih putnika, nijedan od njih još nije stigao na Pluton: krijumčarenje slijepih putnika na Pluton počelo je tek prije godinu i pol. Prvi od njih još nisu prešli pola puta. I tako će posao s krijumčarenjem slijepih putnika biti siguran još najmanje godinu i pol. A tada će se obistiniti da putnik krene Dalekovodom sa Zemlje i istog dana stigne na Pluton. Dakako, to neće biti isti putnik a bit će i drugih razlika. A tada će taj posao samo prestati biti unosan...

Zbog toga su šlepovi koji su se kretali praznim prostorom na stanovit način bili puni ironije. U njima su se događale tragedije, ali nije bilo pomoći. Ironija je bila što šlepovi nisu ničim pokazivali kakav teret prenose. Letjeli su vrlo smireno, vrlo tiho, ne žureći među zvijezdama.

*

Nagrđeni mladoliki muškarac ledeno reče:

— Dakle? Jeste li uredili?

Moore se nervozno naceri.

— Da. Sve je uređeno. Najprije su mislili da ste agent provokator putničkih kompanija koje pokušavaju otkriti krijumčarenje putnika Dalekovodom. Zato su potražili čovjeka čije ste mjesto zauzeli i sada je sve u redu. Rekao je da vam je prepustio mjesto i uputio vas da se obratite Crowderu.

— Ali on mi je podvalio — reče ljutito Hill.

Moore obliže usne.

— Odmah ćete sve shvatiti. Prijeći ćemo preko ulice i ući u pristanište. Morat ćete dati nešto čuvaru. Sto kredita da gleda na drugu stranu.

— Bez podvala od sada!

— Neće biti nikakvih podvala — obeća Moore. — Putujete na Pluton idućim šlepom.

Iziđoše iz bara »Pluton«. Prijeđoše ulicu pokrivenu debelim crnim blatom koje su razrovali teški kamioni prevozeći svakodnevno rudu što je stizala s Plutona. Krenuše ravno prema ulazu. Čuvar potrči prema njima.

— Slime — reče Moore nervozno se smješkajući — to je moj prijatelj Hill.

— Dobro — odvrati čuvar i pruži ruku. Hill stavi u nju novčanicu od sto kredita. — U redu — reče čuvar — Sretan put. mladiću!

On im okrene leđa. Moore se gotovo histerično hihotao vodeći Hilla u mračne zakutke pristaništa. Tu su bila uzletišta svemirskih tegljača. Na jednoi je strani ležalo šest praznih šlepova. Jedan je bio u jami za utovar, spušten na hidrauličnoj platformi tako da mu je iznad tla virio samo pramac. Na taj ga se način moglo tovariti u položaju za ubrzanje i nije ga bilo potrebno uspravljati punoga i otežalog.

— Danas je vrijeme polaska pola sata prije izlaska sunca — reče Moore drhtavim glasom. — Znat ćete da je došlo vrijeme po tome što će hidraulična platforma podignuti šlep iz jame. Zatim ćete čuti kako će kuka zakvačiti prsten za vuču. Poslije toga krećete. Tegljač će vas odvući u Dalekovod i tamo pričekati šlep koji se vraća s Plutona.

— To je brzina — reče Hill. — Učenjaci su zaista veliki ljudi. Krenem u tome i prije nego dođem k sebi, već sam na Plutonu!

Crowder im se približi zaobišavši s druge strane čunjasti pramac šlepa. Mrko pogleda Hilla a ovaj mu uzvrati istim pogledom.

— Bio si mi sumnjiv — reče Crovvder neljubazno. — Nisam htio ništa stavljati na kocku. Moore ti je rekao da ćeš morati nadoplatiti?

— Za što? — reče Hill nakostriješeno.

— Zato što moraš krenuti na brzinu — odvrati mirno Crowder. —

I zato što nema izručenja s Plutona. Ne bavimo se ovim za babino zdravlje. Još dvije tisuće kredita.

— Lopove! — zareži Hill a zatim zlovoljno doda — Dobro.

— I mojih devet stotina — pohlepno se javi Moore.

— Naravno — reče podrugljivo Hill. Odbroji im novčanice. — Je li sada u redu? Što sada treba da radim?

— Uđi kroz ova vrata. Teret u šlepu je hrana. Udobno se smjesti i legni na leđa kad opaziš da se tegljač prikopčao. Kad prestane ubrzanje i nadeš se u Dalekovodu, radi što želiš.

— Da — reče Moore nervozno se hihoćući. — Radi sve što te je volja.

— U redu. Sad ću početi — reče Hill bezbojno.

Jurne divljom, bijesnom okretnošcu. Začu se čudan prigušen zvuk loma. Zatim Mooreov krik iznenađenja, kratko hrvanje i zatim još jedan oštar prasak.

Hill uđe u pramac šlepa. Povuče obojicu za sobom. Ostao je unutra nekoliko minuta. Kad je izašao, počeo je zamišljeno osluškivati mašući gumenom palicom. Zatim se uputio prema porti. Oprezno je pozvao čuvara.

— Hej, Slime! Crowder kažs da dođeš odmah i bez buke. Nešto se dogodilo, pa on i Moore imaju pune ruke posla.

Čuvar namigne i brzo pode. Hill požuri za njim prema jami za utovar. Čuvar tiho pozove.

— Hej, Crowdere, što je . .

Hill zamahne palicom vrlo precizno i čuvar pade.

Malo kasnije Hill je završio posao. Trojica ljudi bili su vezani nevjerojatno vješto, konopcem što ga je Hill bio odmotao oko struka. Ne samo što nisu mogli pobjeći, nisu se mogli ni pomaknuti. I ne samo da su imali čepove u ustima, nego im je preko lica bio povez tako da nisu mogli čak ni stenjati dovoljno glasno. Hill ih je pregledao u svjetlu baterije, a zatim zadovoljno reče:

— Vrlo dobro! A sada vam, roomci. moram reći nešto neugodno: putujete na Pluton.

U očima vezanih pojavi se užas koji je graničio s ludilom. Dok su mahnito gledali u Hilla činilo se da će im oči iskočiti iz duplja.

— Pa to i nije tako strašno — reče mrko Hill. — Ne onako kako vi to zamišljate. Stići ćete tamo prije nego što to budete znali. Ne šalim se! Poletjet ćete sa četiri gravitacije i zrak će izići iz šlepa. Ali nećete umrijeti od toga. Prije nego što se ugušite, smrznut ćete se, i to brzo! Tako brzo da nećete imati vremena umrijeti, momci. To je najsmješnije u svemu. Tako se brzo smrznete da nemate vremena umrijeti! Svemirska je patrola ustanovila prije godinu dana da se to može dogoditi ako su pravi uvjeti za to, a vi ćete ih imati. I tako će se Svemirska patrola rado pobrinuti da vas vrati s Plutona na Zemlju. Ali

stvar boli, momci. Paklenski boli! Ja to dobro znam.

On se naceri, usta mu se zgrče, a pogled namrgodi.

— Prošle godine sam vam platio da me pošaljete na Pluton. Pukim slučajem nisam stigao do tamo. Patrola je maknula moj šlep iz Dalekovoda i odvukla ga na Kalisto, jer im je tamo nestalo goriva za rakete. I tako sam ja to prošao, a kako je samo boljelo! Nisam vas izdao momci, jer sam htio da i vi to osjetite. Bio sam kažnjen što sam se pokušao prokrijumčariti i vratio sam se da vas pošaljem istim putem. I tako, sada polazite, momci! I putovat ćete sve do Plutona! Zapamtite: bit će veselo! Kad vas tamo na Plutonu vrate u život, svi koje ste poslali kao slijepe putnike čekat će vas na Plutonu. Bit će zaista veselo, momci! Bit će veselo!

On ih je promatrao na svjetlosti baterije i uživao u izrazima njihovih lica. Zatim ugasi svjetiljku, zatvori za sobom vrata šlepa i ode.

*

Pola sata prije izlaska sunca hidraulična platforma podigne šlep, svemirski se tegljač spretno zaustavi točno iznad njega, kuka za vuču se spusti i zahvati prsten a tegljač jurne u nebo s ubrzanjem od četiri gravitacije.

Daleko od Zemlje šlep je ušao u putanju kao posljednja u dugom nizu točkica u beskonačnosti koje su činile Dalekovod do Plutona. U mnogim je tim točkicama bilo predmeta koji su nekoć bili ljudi — i opet će biti ljudi. Šlepovi su se mirno udaljavali od Sunca a u stražnjim šlepovima, onima koji su tek krenuli, slijepi su putnici još bili potpuno nalik na ljude, savršeno smireni. Ono što im se dogodilo došlo je tako brzo da nisu ni shvatili što je to. Ali u posljednjem šlepu trojica vezanih ljudi, sa začepljenim ustima, nisu uopće bili smirenih izraza lica. Ti su ljudi znali što se s njima događa. Još više: oni su znali što ih još čeka...

(Objavljeno prema dogovoru s V. P. A., Zagreb)

Vrisak ruža

Roald Dahl
Someone Like You

Prevela Giga Gračan

Bijaše topla ljetna večer. Klausner hitro iziđe kroz ulazna vrata i uputi se prema vrtu iza kuće. Nastavi vrtom do pojate i otključa je, uđe i zatvori vrata.

Unutrašnjost pojate bijaše neoličena. Pokraj jednoga zida, s lijeve strane, bila je dugačka drvena radna klupa, a na njoj, među razbacanim žicama i baterijama i sitnim oštrim alatom, kutija dugačka otprilike metar, nalik na dječji lijes.

Klausner se uputi prema kutiji. Gornji dio bio je otvoren; on se nagnu i zagleda u splet raznobojnih žica i srebrnih cjevčica. Zatim uze list papira što je ležao pokraj kutije, pažljivo ga prouči i odloži, virnu u kutiju i poče opipavati žice, lagano ih povlačeći kako bi provjerio spojeve, gledajući čas u papir čas u kutiju, kontrolirajući svaku žicu. To je trajalo skoro cio sat.

Zatim stavi ruku na prednju stranu kutije gdje su se nalazila tri brojčanika i poče ih vrtjeti, istodobno motreći kako djeluje mehanizam. Neprestance je tiho govorio sebi u bradu, kimajući glavom i pokatkad se osmjehnuvši; ruke su mu neprestano bile zaposlene, prsti hitri i nečujni u unutrašnjosti kutije, a usta mu poprimahu neobične oblike kada bi naišao na nešto osjetljivo ili teško. Mrmljao je: Da... da... A sada ova... Je li ovako? Gdje je nacrt?... Ah, tako je... Da... Dobro... Izvrsno... Da, da, da. Kretnje su mu bile brze, koncentracija maksimalna; u njegovu radu bilo je nekakve hitnje, ustreptalosti, prigušena ali snažna uzbuđenja.

Iznenada je začuo korake po šljunku puteljka; ispravi se i naglo okrene dok su se otvarala vrata i neki visok čovjek ulazio u šupu. To bijaše Scott, liječnik.

— Tako, tako — reče liječnik. — Znači, ovdje se vi skrivate svake večeri.

— Zdravo, Scotte — reče Klausner.

— Slučajno sam prolazio — liječnik će — i svratio da vidim kako ste. Nije bilo nikoga u kući pa sam došao ovamo. Kako vaše grlo?

— U najboljem redu. Sjajno.

— Kad sam već ovdje, mogao bih malo pogledati.

— Nemojte se, molim vas, ništa brinuti. Sasvim sam zdrav. Sjajno se osjećam.

Liječnik poče osjećati napetost u prostoriji. Pogledao je crnu kutiju na klupi, zatim Klausnera.

— Šešir vam je na glavi — primijeti.

— Oh, doista?

Klausner pruži ruku, skide šešir i stavi ga na klupu. Liječnik se približi i sagnu da vidi kutiju iznutra.

— Što je to? — upita — pravite radio?

— Ne pravim. Samo se malo zabavljam.

— Iznutra se doima prilično zamršeno.

— Jest. — Klausner se ukrutio i zbunio.

— Ma što je to? — upita liječnik. — Stvar djeluje prilično zastrašujuće.

— To je samo jedna ideja.

— Ideja?

— Riječ je o zvuku, to je sve.

— Zaboga, čovječe! Zar vam nije dosta toga u vašem redovnom poslu?

— Volim zvuk.

— Čini se da ga zbilja volite. — Liječnik krene prema vratima, okrenu se i reče: — Pa, neću vam onda smetati. Drago mi je što vas više ne muči grlo. — Još je stajao ondje, zagledan u kutiju i zagolican neobičnom zamršenošću njene unutrašnjosti; zanimalo ga je što to smjera njegov čudni pacijent. — Čemu ovo, zapravo, služi? — upita. — Postao sam znatiželjan.

Klausner pogleda kutiju, zatim liječnika, onda poče lagano češkati desno uho. Nastade stanka. Liječnik je stajao pokraj vrata, i smiješeći se strpljivo čekao.

— Dobro, reći ću vam ako vas zanima...

A onda je Klausner zašutio naglo; oklijevao je jer, zapravo, nije znao odakle bi počeo.

Premještao se s noge na nogu, cupkao usnu resicu, gledao preda se i napokon polako izustio:

— Dakle, ovako... teorija ie vrlo jednostavna, doista. Ljudsko uho... Vi znate da ono ne može sve čuti. Ima zvukova koji su toliko niski ili toliko visoki da ih uho ne može čuti.

— Znam to — reče liječnik .

— Prema tome ne možemo čuti nijedan visoki ton koji ima više od petnaest tisuća titraja u sekundi. Psi imaju bolji sluh. Poznato je da postoje zviždaljke s visokim tonovima koje čovjek ne čuje, ali ih pas čuje.

— Jest, vidio sam jednu takvu zviždaljku — odvrati liječnik.

— Sigurno ste ih vidjeli. A iznad tog opsega, više od tonova zviždaljke, postoji još jedan ton... titraj, ako hoćete, ali radije ga smatram tonom. Ni njega se ne može čuti. A iznad njega ima još jedan, i još jedan koji stalno, neprestance povećava skalu, beskrajan slijed tonova... beskonačnost tonova... ima jedan ton... kad bismo ga bar mogli čuti!... koji je tako visok da titra milijun puta u sekundi... i još jedan, milijun puta viši... i dalje, i dalje, sve viši i viši tonovi, dokle god je brojeva, a to znači beskonačnost... vječnost... iznad zvijezda.

Klausner se sve više uzbuđivao. Bijaše onizak i slab, nervozan i napet, s rukama u neprestanom pokretu. Velika glava mu je bila malo nagnuta prema lijevom ramenu, kao da mu je vrat preslab da bi je držao uspravljenu, lice glatko i blijedo, gotovo bijelo; blijedosive oči što su žmirkale i virkale iza čeličnih naočala djelovale su zbunjeno i rastreseno. Slab, nervozan i napet čovječuljak, pravi moljac, pospan i zbunjen, koji je iznenada živnuo. Liječnik je, gledajući to čudnovato blijedo lice i te blijedosive oči osjetio kako oko tog žgoljavca nastaje nekakav međuprostor, golem i nemjerljiv međuprostor: kao da se duh silno udaljio od tijela.

Čekao je nastavak priče. Klausner uzdahnu i čvrsio stegnu ruke.

— Vjerujem — reče on, govoreći još polaganije — da oko nas postoji čitav svijet zvukova koje ne možemo čuti. Moguće je da se u tim nečujnim predjelima visoke frekvencije stvara jedna nova. uzbudljiva glazba, nježnih harmonija i oštrih disakorda, giazba toliko snažna da bismo poludjeli ako bi je naše uho moglo čuti. Ondje može biti bilo što... koliko mi znamo, može...

— Tako je — reče liječnik. — Ali nije baš vjerojatno.

— Zašto ne bi bilo? Zašto? — Klausner pokaza prema jednoj muhi koja je sjedila na malenu zamotuljku bakrene žice na radnoj klupi.

— Vidite onu muhu? Kakav zvuk ona sad proizvodi? Nikakav, koliko se može čuti. Ali, tko zna? Taj stvor možda zviždi kao lud nekakve vrlo visoke note, laje, grakće, pjeva nekakvu pjesmu. Muha ima usta, zar ne? Ima i grlo!

Liječnik pogleda muhu i nasmiješi se. Još je stajao pokraj vrata i držao kvaku.

— Dakle, tako — reče on. — I vi to kanite ispitivati?

— Nedavno sam — Klausner će — načinio jednostavan instrument koji je potvrdio da postoji mnogo neobičnih nečujnih zvukova. Često sam sjedio i motrio kako kazaljka moga instrumenta registrira nazočnost zvučnih titraja u zraku a da sam ništa nisam čuo. A upravo te zvukove želim slušati. Želim znati odakle dolaze i tko ili što ih stvara.

— A ta naprava — upita liječnik — hoće li vam ona omogućiti da

ih čujete?

— Možda hoće. Tko zna? Dosad nisam imao sreće. Ali, nešto sam izmijenio i večeras se spremam da još nešto pokušam. Ova naprava — reče dodirujući je — registrira zvučne titraje koje ljudsko uho ne može primati zbog previsoke frekvencije i prebacuje ih u skalu tonova koji se mogu čuti. Namjestim je gotovo kao radio.

— Kako to mislite?

— Nije teško. Na primjer, želim slušati cičanje šišmiša. To je zvuk s prilično visokom frekvencijom, oko trideset tisuća titraja u sekundi. Kad bi šišmiš letio u ovoj sobi, a moja naprava bila namještena na trideset tisuća, njegovo bi se cičanje čulo vrlo razgovjetno. Čak bih čuo koji je ton .., fis, be, ili ma koji... ali u mnogo nižoj ljestvici. Zar ne shvaćate?

Liječnik pogleda dugačku crnu kutiju nalik na lijes.

— I večeras je kanite iskušati?

— Pokušat ću!

— Onda, sretno. — Liječnik pogleda na sat. — Gospode bože! Moram požuriti. Do viđenja, i hvala za priču. Javit ću se... da čujem što se dogodilo.

Izišao je i zatvorio vrata.

Klausner je još neko vrijeme petljao oko žica u crnoj kutiji; onda se uspravio i uzbuđeno šapnuo: »Sada ćemo ponovo pokušati... Ovaj put ćemo je iznijeti u vrt... i onda, možda... možda će prijem biti bolji. Podignimo je... pažljivo... O, bože, pa to je teško!« Odnio je kutiju do vrata, vidio da ih ne može otvoriti ako ne spusti kutiju, vratio se, spustio je na klupu, otvorio vrata i s dosta muke napokon iznio kutiju u vrt. Pažljivo ju je smjestio na drveni stolić, što je ondje stajao. Zatim se vratio u pojatu i uzeo par slušalica. Spojio ih je s napravom i stavio na uha. Ruke je pomicao brzo i precizno. Bio je uzbuđen; disao je na usta glasno i ubrzano. I dalje je sam sebe glasno hrabrio, kao da se boji da naprava neće funkcionirati, ali i strahovao od onoga .što bi se moglo dogoditi bude li funkcionirala kako je očekivao.

Stajao je u vrtu pored drvena stola, tako blijed, sitan i mršav da je nalikovao na ostarjelo sušičavo dijete s naočalama. Sunce je zašlo. Nije bilo vjetra i ništa se nije čulo. Sa svoga mjesta mogao je preko niska plota vidjeti susjedni vrt; ondje je šetala neka žena, s košarom za cvijeće u ruci. Motrio ju je neko vrijeme, uopće ne misleći o njoj. Zatim se okrenu kutiji i pritisnu polugu na prednjem dijelu. Lijevu je ruku stavio na kontrolu jačine, a desnu na dugme kojim se pomiče kazaljka na velikom središnjem brojčaniku, poput onoga za valne dužine na radiju. Brojčanik je bio obilježen mnogim brojkama, od petnaest tisuća do milijun.

Nagnuo se iznad naprave. Glava mu je bila nakrivljena na jednu

stranu i napeto je osluškivala. Desnom rukom poče okretati dugme. Kazaljka se polako micala preko brojčanika, tako polako da je jedva zapažao da se kreće; u slušalicama se čulo tiho, isprekidano pucketanje

Osim pucketanja, čulo se daleko zujanje, buka same naprave i bilo je to sve. Slušajući, posta svjestan neobična osjećaja: kao da mu uši odlaze s glave, kao da je svako uho tankom srebrnom žicom povezano s glavom, a te se žice produljuju i uši se uspinju sve više i više prema tajnom i zabranjenom području, opasnom ultrazvučnom predjelu gdje nikad nisu bile i gdje se nemaju pravo nalaziti.

Mala kazaljka polagano je klizila po brojčaniku; iznenada se začu krik, strašan, prodoran krik. Skočio je i objema rukama uhvatio rub stola. Zvjerao je oko sebe kao da očekuje da će vidjeti osobu koja je kriknula. Nigdje nije bilo nikoga osim žene u susjednom vrtu — a ona zacijelo nije kriknula. Sagnuta, mirno je rezala žute ruže i slagala ih u košaru.

Ponovo se javio — mukao, neljudski krik, oštar i kratak, vrlo jasan i hladan. Samo je ton bio u molu i posjedovao je metalnu kakvoću, koju Klausner nikad prije nije bio čuo. On pogleda oko sebe, instinktivno tragajući za izvorom zvuka. Žena u susjedstvu jedino je živo biće a blizini. Vidio je kako pruža ruku, uzima ružinu stabljiku i odsijeca je škarama. Ponovo začu krik — upravo u trenutku kada je ružina stabljika bila prerezana.

Žena se uspravi, stavi škare u košaru s ružama i krene prema kući.

— Gospodo Saunders! — povika Klausner, glasom vrištavim od uzbuđenja. — Gospođo Saunders, molim vas!

Okrenuvši se, žena vidje svoga susjeda kako stoji na tratini — fantastično malen stvor sa slušalicama na ušima i silno uzmahalim rukama — i zove je glasom toliko visokim i glasnim da i sama postade uzrujana.

— Odrežite još jednu ružu! Molim vas, brzo odrežite još jednu!

— Ali zašto, gospodine Klausner! — upita ona. — Što se dogodilo?

— Molim vas, učinite što vam kažem — reče on. — Odrežite još samo jednu ružu!

Gospođa Saunders oduvijek je držala svoga susjeda čudakom; sada joj se činilo da je posve poludio. Razmišljala je da li da otrči u kuću i dovede muža. Ipak neću, pomisli. Neću, nije opasan. Učinit ću što želi.

— Naravno, gospodine Klausner, ako tako želite — reče mu. Uze škare iz košare, sagnu se i odreza ružu.

Klausner ponovo začu onaj strašan mukli krik u slušalicama; opet se bio javio točno u trenutku kada je prerezana ružina stabljika. Skinuo je slušalice i potrčao prema ogradi što je razdvajala vrtove.

— U redu — reče on. — Dosta! Nemojte više. Molim vas, nemojte

više!

Žena je stajala sa žutom ružom u jednoj ruci i škarama u drugoj i gledala ga.

— Nešto ću vam reći, gospodo Saunders — Klausner će — i nećete mi vjerovati. — Uhvatio se rukani za ogradu i kroz debele naočale napeto se zagledao u susjedu. — Večeras ste odrezali jednu košaru ruža. Oštrim ste škarama rezali stabljike živih ruža i svaka ruža koju ste odsjekli snažno je kriknula. Jeste li to znali, gospodo Saunders?

— Nisam — odgovori ona. — Posve sigurno, nisam znala.

— Slučajno je istina — otpovrnu on. Disao je prilično ubrzano, ali je pokušavao obuzdati uzbuđenje. — Čuo sam im krikove. Kako ste odrezali koju ružu, čuo sam krik boli. Vrlo visok zvuk, oko 132 tisuće titraja u sekundi. Vi ga niste mogli čuti. Ali ja jesam.

— Doista, gospodine Klausner? — Odlučila je da što prije odjuri kući.

— Možda ćete reći — nastavi on — da ružin grm nema živčevlja kojim bi osjećao ni grlo kojim bi plakao. Imate pravo. Nema. Bar ne poput nas. Ali odakle znate, gospođo Saunders — sada se nagnuo preko plota i govorio oštrim šapatom — odakle znate da ne osjeća jednaku bol kada mu netko reže stabljike, bol kakvu biste i vi osjetili kad bi vam netko vrtnim škarama prerezao članke na nogama? Kako to možete znati? Ružin grm je živ, zar ne?

— Jest, gospodine Klausner. Svakako, tako je, i laku noć.

— Hitro se okrenula i potrčala prema kući. Klausner se vratio do stola. Stavio je slušalice i slušao neko vrijeme. Čulo se samo tiho pucketanje i zujanje stroja. On se sagnu i uhvati bijelu tratinčicu. Prihvatio ju je palcem i kažiprstom i polagano vukao prema gore i u stranu, sve dok stabljika nije pukla.

Od kada je počeo vući pa do trenutka kad je stabljika pukla jasno je čuo u slušalicama slab, visok krik. Još jedanput je čuo, ali nije bio siguran da taj krik izražava bol. Ne, nije bila bol već iznenađenje. Ili možda ne? Krik doista nije izražavao nijednu emociju poznatu ljudima. To je jednostavno bio krik, neutralni kameni krik — ton bez emocija koji ne izražava ništa. Isto je bilo s ružama. Pogrešno ga je nazvao krikom boli. Cvijet vjerojatno ne osjeća bol. Osjeća nešto drugo, nešto što ne poznajemo — što se zove pucanje, prekid ili nekako drugačije.

Ustao je i skinuo slušalice. Smrkavalo se; vidio je svjetla u okolnim kućama. Pažljivo je uzeo crnu kutiju sa stola, odnio je u pojatu i odložio na klupu. Zatim je izišao, zaključao vrata i pošao u kuću.

Slijedećeg jutra Klausner se probudio čim se razdanilo. Odjenuo se i pošao ravno u pojatu. Uzeo je napravu i iznio je u vrt, čvrsto je stežući na grudi; hodao je nesigurno zbog teška tereta. Prošao je uz

kuću, izišao na prednja vrata i krenuo u park, odmah preko ceste. Ondje je zastao i osvrnuo se; išao je dalje, sve dok nije stigao do velike bukve i spustio napravu na tlo, tik uz stablo. Brzo se vratio u kuću, iz podruma uzeo sjekiru i ponio je u park. Stavio ju je pokraj drveta.

Zatim se ponovo osvrtao, nervozno zirkajući kroz debele naočale unaokolo. Nigdje nikoga. Bilo je šest sati izjutra.

Stavio je slušalice na glavu i uključio stroj. Jedan trenutak je osluškivao poznato zujanje; zatim uze sjekiru i, široko raskoračenih nogu, zari je što je jače mogao u donji dio stabla. Oštrica je prodrla duboko u drvo i ostala ondje; u tom trenutku u slušalicama se začuo neobičan zvuk. Bio je to nov zvuk, različit od svih prijašnjih — prodoran, neodređen, snažan zvuk, nizak i nalik na grmljavinu, ne onako brz i kratak kao što su bili zvuci ruže, već poput jecanja; trajao je cijelu minutu, najglasniji u trenutku kada se sjekira bila zarila u deblo, a potom sve tiši.

Klauser je zgranut buljio u mjesto gdje se oštrica sjekire bila zarila u stablo; zatim pažljivo dohvati dršku, olabavi oštricu i baci sjekiru na zemlju. Prstima je dodirivao rez što ga je sjekira načinila u drvetu, pokušavajući sastaviti rubove i tako zatvoriti ranu. Stalno je govorio: »Drvo... drago drvo... oprosti... strašno mi je žao... ali, zarast će... zarast će...«

Neko vrijeme stajao je ondje, ruku položenih na deblo velikog drveta; zatim se iznenada okrenu i pohita kroz park, preko ceste, ravno svojoj kući. Došao je do telefona, pogledao u knjigu, birao broj i čekao. Čvrsto je držao slušalicu u lijevoj ruci, a desnom nestrpljivo kuckao po stolu. Čuo je kako zvoni telefon na drugoj strani; zatim netko podiže slušalicu i pospanim glasom reče:

— Halo, molim?

— Je li tamo Scott?

— Jest.

— Doktore, morate odmah doći — brzo, molim vas.

— Tko je tamo?

— Klausner; zacijelo se sjećate što sam vam jučer pripovijedao o svojim pokusima sa zvukom, i kako se nadam da će možda...

— Da, da, naravno, ali o čemu je riječ? Jeste li bolesni?

— Ne, nisam, ali...

— Sada je šest i trideset izjutra i vi me zovete a niste bo¬lesni!

— Molim vas, dođite! Brzo dođite! Hoću da to netko čuje. Izlučuje me! Ne mogu vjerovati. ..

Liječnik je osjetio pomamu, gotovo histeriju u čovjekovu glasu, ton kao onaj Što ga je navikao čuti u glasovima koji su javljali: »Dogodila se nesreća. Dođite brzo!« Rekao je polaga¬no:

— Zar doista želite da sada ustanem iz kreveta i dođem k vama?

— Sada, jest. Odmah, molim vas.

— U redu. Doći ću.

Klausner je sjeo pokraj telefona i čekao. Pokušavao se sjetiti kako je odzvanjao krik drveta, ali mu nije polazilo za rukom. Jedino se sjećao da je bio neizmjeran i strašan i da ga je prestrašio tako da mu je gotovo pozlilo od strave. Pokušao je zamisliti kakav bi zvuk proizveo čovjek, prikovan uz tlo. kad bi mu netko namjerno zabio u nogu sitan oštar predmet, i to tako da oštrica zareže duboko i zaglavi se u rezu. Možda istu vrst zvuka? Ne. Posve drukčiju. Zvuk drveta bio je gori od svih ljudskih zvukova, zbog one zastrašujuće mukle bezglasnosti. Zatim poče razmišljati o ostalim živim stvarima i smjesta pomisli na polje pšenice, uspravne žute žive pšenice, i kosilicu koja siječe stabljike, pet stotina stabljika u sekundi, svake sekunde. Zaboga, kakav bi tek bio taj zvuk? Pet stotina biljki u zajedničkom kriku, a svake sekunde slijedećih pet stotina, a onda... ne, pomisli, neću ići u polje sa slušalicama. Nakon toga ne bih nikad više jeo kruh. Ali što s krumpirom, zeljem, mrkvom, lukom? I jabukama? Ah, ne. Jabuke su u redu. One same padnu čim sazru. Jabuke su u redu ako ih pustite da same padaju i ne otkidate ih sa stabla. Ali ne i povrće. Na primjer, krumpir. Krumpir bi zacijelo kriknuo; i mrkva, i luk. i zelje...

Začu se zveckanje brave na ulaznim vratima; skočio je, izišao i vidio visok doktorov lik kako dolazi puteljkom, s malenom crnom torbom u ruci.

— Dakle — liječnik će — što vas muči?

— Pođite sa rnnom, doktore. Hoću da to čujete. Pozvao sam vas jer sam jedino vama sve ispričao. Tamo prijeko, u parku. Hoćete li poći?

Liječnik ga pogleda. Činilo se da je staloženiji. Nije bilo znakova poremećenosti ili histerije, bio je samo uznemiren i uzbuđen.

Krenuli su preko ceste u park; Klausner se uputi prema velikoj bukvi, u podnožju koje se nalazila dugačka crna kutija nalik na dječji lijes — i sjekira.

— Zašto ste sve to donijeli ovamo? — upita liječnik..

— Trebalo mi je drvo. U vrtu nema velikog drveća.

— A čemu sjekira?

— Odmah ćete vidjeti. Ali sada, molim vas, stavite slušalice i slušajte. Pažljivo slušajte i zatim mi točno recite što čujete. Želim biti posve siguran...

Liječnik se osmjehnu, uze slušalice i stavi ih na uši.

Klausner se saže i pritisnu polugu na prednjoj strani naprave: zatim uze sjekiru i zauzme prijašnji položaj, razmaknutih nogu, pripravan na zamah. Na trenutak zastađe.

— Čujete li nešto? — upita liječnika.

— Molim?

— Čujete li nešto?

— Samo nekakvo zujanje.

Klausner je stajao sa sjekirom u rukama i pokušavao zamahnuti, ali pomisao na zvuk što će ga proizvesti drvo nagnala ga je da zastane.

— Što čekate? — upita liječnik.

— Ništa — odgovori Klausner, podiže sjekiru i zavitla prema drvetu; zavitlavši, učini mu se da osjeća, mogao se zakleti da je osjetio, gibanje tla ispod nogu. Osjećao je lagano micanje zemlje kao da se pokrenulo korijenje drveta, ali bilo je prekasno; oštrica sjekire zarila se u deblo i prodrla duboko u drvo. U tom trenutku začu se negdje visoko praskavi zvuk lomljenja drveta i šuštanje lišća; obojica pogledaše uvis i liječnik viknu:

— Pazite! Bježite, čovječe! Brzo!

Liječnik je strgnuo slušalice i brzo potrčao, ali Klausner je stajao kao začaran i buljio u veliku granu, dugačku najmanje četiri metra, što se polako savijala, pucajući i lomeći se na najdebljem mjestu, ondje gdje je srasla s deblom. Grana se s treskom sruši; Klausner je u pravi čas skočio u stranu. Pala je na stroj i smrskala ga u komadiće.

— Nebesa! — vikao je liječnik, vraćajući se. — To se zove izmaknuti za dlaku! Mislio sam da vas je dohvatila!

Klausner je zurio u drvo. Njegova velika glava nagnula se na jednu stranu i na glatku blijedu licu bio je napet, zastrašen izraz. Polako pođe prema divetu i pažljivo izvuče sjekiru.

— Jeste li čuli? — upita, okrenuvši se prema liječniku. Glas mu se jedva čuo.

Liječnik još nije bio došao do daha, zbog trčanja uzbuđenja.

— Čuo, što?

— U slušalicama. Jeste li nešto čuli kada je udarila sjekira?

Liječnik poče trljati šiju.

— Ovaj... zapravo... — Zastade, namršti se i ugrize za donju usnu. — Ne, nisam siguran. Ne mogu biti siguran. Mislim da nisam imao slušalice više od jedne sekunde nakon udarca sjekire.

— Da, da, ali što se čuli?

— Ne znam — reče liječnik. — Ne znam što sam čuo. Jamačno zvuk grane koja je pucala.

Govorio je brzo, prilično uzrujano.

— Kako je to zvučalo? — Klausner se lagano nagnuo naprijed, zagledavši se u nj. — Kako je to zapravo zvučalo?

— Oh, do đavola! — liječnik će. — Zbilja ne znam. Više me je zanimalo kako ću se izvući. Pustimo to sada.

— Doktore Scott, kako je to zvučalo?

— Za ime božje, kako to mogu znati dok pola drveta pada na

mene i moram juriti da bih izvukao živu glavu? — Liječnik je bio očito nervozan. Klausner je to osjetio. Stajao je posve mirno i gledao ga; nije govorio pune pola minute. Liječnik zakorači, slegnu ramenima i okrene se da pođe. — Najbolje da krenemo — reče.

— Čujte — reče čovječuljak, a njegovo glatko blijedo lice iznenada obuze rumen. — Čujte, zašijte ovo. — Pokaza posljednji rez što ga je sjekira bila načinila u deblu. — Brzo ga zašijte.

— Ne budite ludi — reče liječnik.

— Učinite kao što kažem. Zašijte to.

Klausiier je stezao irsku sjekire; govorio je tiho, neobičnim, gotovo prijetećim glasom.

— Ne budite ludi — usprotivi se liječnik. — Ne mogu šiti drvo. Hajdemo natrag.

— Znači, ne možete šiti drvo?

— Naravno, da ne mogu.

— Imate li joda u torbi?

— Ako imam, što onda?

— Onda namažite rez jodom. Peći će, ali se ne može izbjeći.

— Ma slušajte — reče liječnik i ponovo htjede otići. — Ne budimo smiješni. Hajdemo kući, i onda...

— Namažite rez jodom!

Liječnik se krzmao. Vidje kake Klausnerova ruka sve jače steže dršku sjekire. Jedino mu je preostalo da što brže pobjegne, a to nipošto nije htio.

— Dobro — reče. — Namazat ću ga jodom.

Uzeo je crnu torbu koja je ležala nešto podalje na travi, otvorio i izvadio bočicu joda i malo gaze. Došao je do drveta, otčepio bočicu, kapnuo jod na gazu, sagnuo se i počeo mazati rez. Jednim je okom motrio Klausnera koji je stajao nepomično sa sjekirom u ruci i gledao ga

— Provjerite da li ste dobro namazah.

— Hoću — odgovori liječnik

— Sada slijedeći rez. Onaj gore. Liječnik učini što se tražilo od njega.

— Izvolite — reče. — Gotovo.

Uspravio se i vrlo ozbiljno pogledao svoj rad.

— Moralo bi biti dobro

Klausner se približi i detaljno pregleda obje rane.

— Da — reče on, polagano kimajući velikom glavom gore — dolje. — Da, bit će dobro. — Zakoračio je unatrag. — Sutra ćete opet doći i pogledati ih?

— Svakako — potvrdi liječnik.

— I staviti još joda?

— Ako bude trebalo, hoću.

— Hvala, doktore — reče Klausner, ponovno kimnu glavom, ispusti sjekiru i odjednom se nasmije divljim uzbuđenim smijehom; liječnik ga brzo uze pod ruku i reče mu: — Dođite, sada moramo ići — i tako krenuše njih dvojica, tiho ali prilično brzo, kroz park, preko ceste, kući.

Devet milijardi božjih imena

Arthur C. Clarke
The Nine Billion Names of Good

Preveo Nikola Popović

— Ovo je pomalo neuobičajen zahtjev — reče đr Wagner nadajući se da to ipak zvuči kao ograničena preporuka. — Koliko znam to je prvi put u našoj praksi da jedan tibetski samostan traži da bude opremljen automatskim serijskim kompjutorom. Ne želim biti znatiželjan, ali nikad ne bih ni pomislio da bi vašoj, hm, instituciji bio od koristi takav stroj. Da li biste nam ipak rekli što kanite tim strojevima?

— Vrlo rado — odgovori lama, popravi malo svoju svilenu halju i pažljivo odloži priručnik kojim se koristio za tekuću konverzaciju. — Vaš kompjutor Mark V može obavljati svaku rutinsku matematičku operaciju sve do deset brojki. No mi smo zainteresirani za slova, a ne za brojke. Zato bismo željeli da izmijenite kružni tok tako da stroj otiskuje riječi umjesto brojki.

— Ne razumijem potpuno...

— To je projekt na kome smo radili u posljednja tri stoljeća. Zapravo i duže, otkad je osnovan lamaizam. Možda je to vama i vašem načinu mišljenja strano, ali se nadam da ćete dobronamjerno saslušati moje razlaganje.

— Svakako.

— To je, zapravo, vrlo jednostavno. Mi upravo završavamo jedan popis svih mogućih božjih imena.

— Kako molim?

— Imamo razloga da vjerujemo — nastavio je lama ne zbunjujući se nimalo — da sva ta imena mogu biti napisana sa samo devet slova abecede koju smo mi izmislili.

— I vi ste na tome radili tri stoljeća?

— Točno. Očekujemo da će nam za dovršenje tog zadatka biti potrebno petnaest tisuća godina.

— Oh — dr Wagner se malo zbunio. — Sada mi je već jasnije zašto želite unajmiti jedan od naših najnovijih strojeva. Ali kakva je, zapravo, svrha toga projekta?

Lama kao da je oklijevao i dr Wagner je pomislio da ga je možda

uvrijedio. Ako je i bilo tako, to se uopće nije zapažalo po laminu odgovoru.

— Nazovite to ritualom ako želite, ali to je glavni smisao našeg vjerovanja. Sva ta brojna imena vrhovnog bića — Bog, Jehova, Alah i tako dalje samo su nazivi koje su izmislili ljudi. A postoji tu i ozbiljan filozofski problem o kojem ne bih želio govoriti. No među svim tim mogućim kombinacijama slova, pojavljuje se i takva koju bismo mogli nazvati pravim imenima boga. Sistematskim zamjenjivanjem slova pokušali smo ih sve evidentirati.

— Razumijem. Vi ste počeli s AAAAAAA i radili sve do ZZZZZZZ...

— Točno tako, iako se mi koristimo posebnom abecedom. Nije nam bilo teško da tome prilagodimo električne pisaće strojeve. Mnogo je zanimljiviji problem bio pronaći odgovarajući kružni tok da bi se uklonile smiješne kombinacije. Na primjer, ni jedno se slovo ne smije pojavljivati više od tri puta zaredom.

— Tri? Vi svakako mislite dva puta.

— Tri, tri je ono točno. Mislim da bi predugo trajalo dok bi vam sve to rastumačio, čak i kad biste razumjeli naš jezik.

— Vjerujem vam na riječ — reče dr Vagner. — Nastavite.

— Na svu sreću bit će vrlo lako prilagoditi vaš automatski serijski kompjutor tome poslu. Kada jednom bude ispravno programiran, on će mijenjati svako slovo po redu i otisnuti rezultat. Nama bi za to bilo potrebno petnaest tisuća godina, a stroju samo sto dana.

Dr Wagner je jedva bio svjestan šuma što je dopirao s Manhattana duboko ispod njih. Sada je bio u jednom stranom svijetu, u prirodnom svijetu, u planinama koje nije stvorila ljudska ruka. Visoko gore u zabačenim himalajskim predjelima ovi su monasi sastavljali popis besmislenih riječi. Ima li ljudska glupost granica? No on ne smije dopustiti da se opazi što je pomislio. Kupac je uvijek u pravu...

— Bez sumnje — odgovorio je dr Wagner — mi možemo prilagoditi Mark V da otiskuje popis takva karaktera. Mnogo me više zabrinjava postavljanje i održavanje kompjutora. Dopremiti ga u Tibet ovih dana nije baš tako jednostavno.

— To je naša briga. Sastavni dijelovi su dovoljno maleni te ih se može poslati avionom. To i jest jedan od razloga što smo se odlučili baš za vaš kompjutor. Ako ga dopremite u Indiju, mi ćemo se pobrinuti za dalji transport.

— I vi želite angažirati dva naša inženjera?

— Na tri mjeseca koliko će trajati rad na projektu

— U redu, dat ćemo vam naše najbolje ljude. Dr Wagner je nešto zapisao na komadiću papira.

— Postoje samo još dvije stvari koje bi...

Prije nego što ie mogao završiti rečenicu lama je izvadio komad papira.

— Ovo je moja potvrda o kreditu u Azijskoj banci.

— Hvala. To bi bilo sasvim dovoljno što se toga tiče. Druga je stvar tako trivijalna da se ne usuđujem ni opomenuti, ali je vrlo čudno kako se ponekad na to zaboravlja. Kakav vam je izvor električne energije?

— Dizelski generator koji daje 50 kilovata 110-voltne struje. Postavljen je prije pet godina i vrlo je pouzdan. On je život u samostanu umnogome olakšao, a bio je postavljen kako bi davao energiju za okretanje molitvenih valjaka.

— Svakako — odgovorio je dr Wagner kao eho. — Trebao sam odmah pomisliti na to.

*

Pogled s pregrade izazivao je vrtoglavicu, ali s vremenom se čovjek na sve navikne. Nakon tromjesečna boravka Georgea Hanleyja više nije impresionirala dubina od gotovo tisuću metara do doline, u kojoj su se nalazila obrađena polja kockasta kao šahovska ploča. Naslonio se na vjetrom izglačani kamen gledajući mrzovoljno u daleke vrhove planina čijih se imena nije ni potrudio sjetiti.

Ovo je najluđa stvar koju smo ikada počeli, razmišljao je. »Projekt Šangri La«, kako ga je krstio neki mudrac. Već je tjednima Mark V izbacivao hrpe papira sa črčkarijama. Strpljivo i nezaustavljivo, kompjutor je slagao slova sve iznova i iznova u sve moguće kombinacije iscrpljujući jednu klasu prije no što bi prešao na novu. Kako se vrpca pojavljivala iz elektromagnetskog pisaćeg stroja, monasi su brižljivo sređivali i slagali stranice u velike tomove. Još jedan tjedan i oni će biti gotovi, hvala Svevišnjem s toliko imena. Kakva je to mutna kalkulacija uvjerila monahe da uzmu baš devet slova a ne deset ili dvadeset ili čak stotinu, to Georg nije znao.

Jedna mu je od noćnih mora bila da će se plan promijeniti i da će dalaj-lama proglasiti da se projekt produljuje do 2060. godine, a to bi im bilo slično.

George je čuo kako se otvaraju teška drvena vrata i Chuck se pojavio na ogradi pored njega. Kao i obično, Chuck je pušio jednu od onih debelih cigara zbog kojih je postao tako popularan kod ovih monaha. Ti su veseljaci bili spremni prihvatiti gotovo sve manje, a i neke veće životne užitke. Ipak, postojala je jedna stvar koja je išla njima u prilog. Možda su bili malo luckasti ali nisu bili puritanci. Ta njihova česta odlaženja dolje u selo, na primjer...

— Slušaj me, George — reče Chuck užurbano. — Načuo sam nešto što bi nam moglo natovariti nevolje na glavu.

— Što se događa? Je li neki zastoj na stroju? To bi bilo najgore što bi nam se moglo desiti.

Tada se zaista ne bi mogli još vratiti a ništa ne bi bilo strašnije. Kako su se sada osjećali, čak bi i reklame na televiziji bile kao mana s neba. Napokon to bi bila bar nekakva veza s kućom.

— Ne, nije riječ o tome. — Chuck sjedne na ogradu što nije običavao jer se plašio da ne padne u ponor. — Upravo sam saznao o čemu je tu zapravo riječ.

— Što misliš time reći, pa mislio sam da mi to znamo.

— Svakako, mi znamo što to rade ti monasi. Ali nismo znali zašto. To je najluđa stvar koju sam ikada . .

— Pa reci mi već jednom, ne okolišaj — zagunđao je George nezadovoljno.

— Dalaj-lama je bio sa mnom vrlo iskren. Znaš kako svako popodne upada u prostoriju kod Marka V da vidi kako napreduju stvari. E, pa ovaj put je bio vrlo uzbuđen ili bar onako i onoliko koliko on uopće može biti uzbuđen. Kada sam mu rekao da smo na posljednjem ciklusu, zapitao me onim slatkorječivim engleskim, da li sam se ikada upitao zašto oni to rade. Rekao sam »Dakako«... i on mi je onda sve ispričao.

— Hajde pričaj i ne gnjavi toliko.

— Dakle, oni vjeruju kako kada nabroje sva imena gospoda boga, a oni pretpostavljaju da ih ima devet milijardi, bit će postignut božji cilj. Čovječanstvo će stići do svojeg kraja i neće biti više nikakva smisla nešto nastavljati dalje. Njihov će svijet završiti, stići do kraja i prestati postojati. Zvuči pomalo kao nekakvo svetogrđe.

— Pa što ćemo onda početi, što da radimo? Da se ubijemo?

— To nije potrebno. Kada popis bude kompletan, na scenu stupa sam gospod bog i pomete stvar... i ništa više!

— Oh, razumijem. Kada završimo naš posao, bit će smak svijeta. Sudnji dan.

Chuck se nervozno nasmija.

— Upravo sam to i rekao dalaj-lami. I znaš što se dogodilo? Pogledao me je poprijeko kao da sam najbedastiji đak u razredu i rekao »Nema ničeg običnijeg od toga«.

George je malo razmišljao.

— To je ono što ja nazivam gledati šire na stvari — rekao je ozbiljno. — Ali što misliš da bismo mi morali učiniti? Mislim da to nimalo ne mijenja stvar što se nas tiče. Napokon, mi smo znali da su oni malo luckasti.

— Ali, zar ti ne vidiš što bi se moglo dogoditi? Kad popis bude završen i kad ne zatrubi ona posljednja truba ili što oni već očekuju, lako se može desiti da okrive nas. Da je naš stroj kriv što nije dobro obavio posao. Ne volim nimalo takvu situaciju.

— Jasno mi je što misliš — kazao je George polagano. — Imaš ti i pravo. Ali takve su se stvari događale i prije, znaš i sam. Kad sam bio

dijete imali smo nekog suludog propovjednika koji je govorio da će svijet propasti iduće nedjelje. Mnogo mu je ljudi povjerovalo pa su čak prodali i svoje kuće. E, a kad se ništa nije zbilo, nisu bili ozlojeđeni kao što bi čovjek očekivao. Oni su samo kazali da je pop malo pogriješio i dalje su mu vjerovali. Mislim da neki još vjeruju.

— Dobro, to je bilo tada, ali ovo ovdje je nešto drugo. Mi smo ovdje sami, a njih je na stotine. Oni mi se sviđaju i bit će mi stvarno žao kad se cijela stvar sruči na leđa dalaj-lame. Kada se završi popis, onda treba okrenuti tri obredna valjka koje se dosad nije smjelo dirnuti, i kad se i tada ništa ne dogodi...

— No ipak bih želio da sam negdje na nekom drugom mjestu.

— Ja to želim već tjednima. No ništa ne možemo učiniti dok ne istekne ugovor i ne stigne transportni avion koji će nas odvesti odavde.

— Svakako — reče Chuck zamišljeno — ipak bismo mogli malo sabotirati.

— Vraga bismo mogli. To bi samo pogoršalo položaj.

— Ne, onako kako sam ja zamislio. Stroj će završiti svoj posao za četiri dana. Avion će stići za tjedan dana. Dakle, pokvarit ćemo nešto da bismo imali što popravljati upravo toliko dana. Ako dobro proračunamo, možemo biti dolje na aerodromu u vrijeme kad budu posljednja imena izlazila iz stroja. Onda nas više neće moći uhvatiti.

— Ne sviđa mi se sve to — reče George. — To će biti prvi put da napuštam nezavršen posao. Osim toga, to će im biti sumnjivo. Ne, ja ću ostati i prihvatiti sve što god bude.

*

— Meni se to ipak ne sviđa — rekao je nekoliko dana kasnije, kad su ih mali poniji nosili niz uski vjetroviti puteljak u dolinu. — I nemoj pomisliti kako ja bježim jer sam se uplašio. Jednostavno mi je žao tih jadnih momaka tamo gore i ne bih htio tamo biti, kad ustanove kako su bili budalasti. Pitam se kako će to preboljeti dalaj-lama?

— Čudno — odvratio je Chuck — ali kada sam se pozdravljao s njim, činilo mi se kako on zna da mi bježimo. I nije ga uopće bila briga jer je znao da stroj radi glatko i bez greške i da će posao biti završen na vrijeme. A nakon toga za dalaj-lamu nije bilo ničega. Poslije toga ništa...

George se okrenuo u sedlu i gledao gore uz planinski puteljak. To je bilo posljednje mjesto odakle se jasno vidio lamaistički samostan. Široka spljoštena građevina uzdizala se prislonjena uz planinu, silueta se ocrtavala uz sam vrh i stapala s planinom uz odblieske sunca na zalazu. Tu i tamo zasvjetlucali su otvori na prozorima kao na nekakvu prekooceanskom brodu. Električno svjetlo, naravno, koje je dobijalo

struju iz generatora kao i Mark V. Koliko dugo će ga još trošiti? George se pitao neće li monasi razbiti kompjutor u bijesu i razočaranju. Ili će mirno sjesti i opet početi izračunavati. Znao je točno što se upravo ovoga časa događa tamo gore u planini. Dalajlama i njegovi pomoćnici sjede u svojim svečanim svilenim haljama i pregledavaju velike trake papira što im donose mlađi monasi s električnog stroja, teleprintera, i slažu u velike tomove. Nitko ništa ne govori. Jedino se čuje planinski vjetar i kuckanje tipki stroja po papiru, jer je Mark V radio posve tiho i kao munja obavljao operacije stotine tisuća proračuna u sekundi.

— Evo ga! — Vikne Chuck, pokazujući dolje u dolinu. — Zar nije predivan?

Bez sumnje jest, pomislio je George. Rasklimani stari »DC 3« stajao je na kraju piste kao maleni srebrni leptir. Za dva sata on će ih ponijeti u slobodu i u svijet zdrava razuma.

Na brzi dolazak noći u visokim planinama Himalaje već su se bili navikli. Na svu sreću, put je sada već bio mnogo bolji a obojica su imala i ručne svjetiljke. Nema više nikakve opasnosti, samo je već postalo malo neudobno na leđima tih ponija, i hladno. Nebo je bilo čisto i prekriveno dragim, poznatim zvijezdama.

Dakle, neće biti nikakve zapreke da ne uzlete zbog loših vremenskih prilika.

Počeo je pjevati ali je uskoro prestao. Ta golema arena okružena visokim brdima, što su sablasno bila osvijetljena sjajem zvijezda, nije pogodovala ovakvu raspoloženju. George pogleda na sat.

— Stići ćemo za jedan sat — doviknuo je preko ramena svom prijatelju Chucku. Onda je dodao zamišljeno. — Zanima me da li je kompjutor završio posao? Sada bi bilo vrijeme.

Kako Chuck nije ništa odgovorio, George se naglo okrenuo u sedlu. Vidio je samo blijede lice svoga prijatelja kako zuri prema vrhu planine s koje su se spuštali.

Visoko u brdima, tamo gdje je trebao biti lamaistički samostan, dizala se jarka svijetla baklja visoko prema nebu.

— Pogledaj — vikao je Chuck — njihov svijet doista nestaje kako su bili i prorekli.

Dok su tako zapanjeno gledali u vrh planine, nisu ni opazili kako zvijezde polagano trnu jedna za drugom...